

PREVELIK ZALOGAJ: STANIŠIĆ I SIMATOVIĆ U HAGU | 45 GODINA OD JUNA '68.

BiH 3.50 BAM; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 MKD; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 200 RSD

01164

9 770353 802002

VREME

broj 1170
6. jun 2013.

NEREDI U TURSKOJ

**Sulejman
protiv
Erdogana**

KNJIGA KOJU STE ŽELJNO IŠČEKIVALI!

Novi roman autora svetskih bestselera *Lovac na zmajevе* i *Hiljadu čudesnih sunaca*.

Emocionalna, provokativna i nezaboravna priča o vezama koje nam oblikuju živote i koje nas određuju kao ljude.

Roman o ljubavi, ranama, izdaji, časti i o tome kako jedni druge štitimo i kako odluke koje donosimo odjekuju pokolenjima.

Luiz Miler
Naš brat

Biografija žene koju su srpski vojnici zvali „naš brat“. Nadahnjujuća priča o jedinjoj Britanki koja se borila u srpskoj vojsci u Prvom svetskom ratu.

Megi O'Farel
Talas vreline

Vešto ispričana priča puna topline i ljubavi. Knjiga predstavlja intiman portret jedne porodice u krizi, a ujedno je i delo izvanrednog pripovedača i majstora porodične drame na vrhuncu stvaralačkih moći.

Trejsi Ševalije
Poslednji begunac

Očaravajući novi roman autorkе *Devojke sa bisernom mindušom*. Roman o neustraživoj ženi koja je oslobađajući druge ostvarila sopstvenu slobodu.

Miomir Petrović
Miris mraka

Roman inspirisan Balkanom, istorijom i ljubavlju. Saga o porodicama koje su se, krećući se kroz vekove u kovitlacu istorijskog mraka, sjedinile na popločanim ulicama Dorćola.

Laguna PREPORUČUJE

Luka Mičeta
POVRATAK KRALJA
Knjiga o istoriji porodice Karadorđević i nestanku jedne kraljevine.

Dragan Velikić
SEVERNI ZID
Književnost je najpouzdaniji svedok prošlosti.

Mo Jen
PROMENA
Od dobitnika Nobelove nagrade za književnost 2012.

Kejt Morton
DAVNI SATI
Istorijski roman o tajnama, izdaji i tragediji.

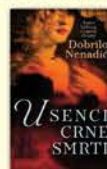
Filip David
HODOČASNICI NEBA I ZEMLJE
Da li izbeći lomaču ili po cenu života ostati veran svojim ubeđenjima?

Miloš V. Rajković
USPON I PAD MOJE ZVEZDE
O fudbalu kao vernom ogledalu naših života i naše stvarnosti.

Redžina O'Melvini
KNJIGA O LUDILU I LEKOVIMA
Nesvakidašnja i nezaboravna knjiga o hrabroj lekarki.

Dobrilo Nenadić
U SENCI CRNE SMRTI
Roman o zamkama pustolovine, iskušenjima, dobru i zlu.

Elif Šafak
VAŠLIJVA PALATA
Dinamično i urnebesno zabavno.

Džejs Karnak
AUTOBIOGRAFIJA DŽEKA TRBOSEKA
Tekst o kojem će se nesumnjivo raspravljati godinama.

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnik glavnog urednika

Aleksandar Čirić

sekretarijat

Mirjana Kalezić

redakcija

Dejan Anastasijević,
Aleksandar Andić (foto), Muharem
Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan
Bubnjević, Sonja Čirić, Zora Drčelić,
Jovan Dulović, Slobodan Georgijev,
Jovana Gligorijević, Nebojša
Grujić (kultura), Andrej Ivanji (svet),
Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov,
Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić,
Jasmina Lazić (međuvreme), Zoran
Majdin, Radmilo Marković, Saša
Marković, Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković, Milan Milošević,
Tamara Nikčević, Teofil Pančić, Saša
Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza,
Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov,
Dragan Todorović, Tanja Topić,
Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš
Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.),
Vesna Srbinić, Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;

korektori: Ana Čuk, Marija Halupka,
Stanica Milošević;

lektori: Katarina Pantić,

Živana Rašković, Ivana Smolović;

daktilograf: Zorica Nikolić

internet izdanje

www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa

Rotografika, Subotica

**SAVET
ZA ŠTAMPU**

Brzo, besplatno, pravilno.

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

04 Međuvreme

06 Postizborni izbori:

Generalna proba za najsladji zalogaj

10 Haški tribunal i Srbija:

Jovica i Frenki, preveliki zalogaj

12 Haška presuda protiv hercegbosanske

šestorke: Hulje zločina i ratnih napora

16 Lični stav: Žarko Korać

18 Kultura sećanja: 1968. danas

22 Nasilje u školama:

Učitelj kao službeno lice

26 Mi i posebne potrebe:

Razbijanje staklenog zvona

28 Nuspojave: O jednom siledžijstvu

29 Vreme uspeha

39 Lisica i ždral: Zvučni zid

40 Ljudi i vreme

KULTURA

42 Stogodišnjica od premijere "Posvećenja proleća" Igora Stravinskog:

Kroz zid vremena

44 Četiri "Posvećenja proleća":

Uspón, panika, životni sok

48 Sterijino pozorje 2013:

Trijumf Priredbi nad predstavama

52 TV manijak: Akademici i farmeri

53 Podlistak: Lagunine knjige

SVET

58 Kriza vlade:

Zauzdani mediji i razuzdana policija

MOZAIK

68 Vuk Karadžić, srpski papiri i saopštenja:

Sumnjivo lice

72 Jelena Genčić (1936–2013):

U čast vedrog duha

74 Moj muški život: Drkadžija

75 Pošta

76 Strip: Oglašavanje u Budimpešti

78 Vreme uživanja: Početak

Pred kraj svake školske godine profesori, nastavnici i učitelji suočavaju se sa pritiskom učenika da dobiju ocene koje nisu zaslužili. U pitanju je nesklad između želja, znanja i vaspitanja učenika koji povremeno izbija u obliku otvorenog nasilja

PIŠE: DRAGANA PRICA

Pre sto godina, 29. maja 1913, u Parizu je izvedena premijera "Posvećenja proleća", ključnog muzičkog dela XX veka. Četiri bandita, Igor Stravinski, Vaclav Nižinski, Sergej Djagiljev i Nikolaj Rerih, kroz jednu baletsku predstavu artikulisali su i objavili gotovo sva nastojanja i silnice epohe koja je dolazila

PIŠE: ĐORĐE MATIĆ

Vukov život i način razmišljanja bili su makar toliko moderni koliko je on modernizovao srpski jezik. A ako je pri tom uspevao da naplati svoje znanje o zemljama i narodima, pa šta?

PIŠE: IVAN IVANJI

Na naslovnoj strani: Glumac Halit Ergenç na protestima u Istanbulu

Vespa, rokabili, šimike... Izložba "Živeo život", vremeplov sa mirisom "viršli" i "briona", otvorena je 4. juna u Galeriji Robne kuće "Beograd" i koncipirana je tako da omogući posetiocima da drugu polovinu XX veka u SFRJ dožive svim čulima. FOTO: Milovan Milenković

PROGNOZA VREMENA ZA PERIOD 6. 6. 2013 — 13. 6. 2013.

05/06/13 www.meteos.rs

min°C max°C	ČETVRTAK	PETAK	SUBOTA	NEDELJA	PONEDELJAK	UTORAK	SREDA
Beograd	12 ☁ 22	14 ☁ 24	15 ☁ 25	16 ☀ 28	17 ☀ 30	18 ☁ 29	14 ☁ 25
Vojvodina	11 ☁ 22	12 ☁ 24	14 ☁ 25	14 ☁ 27	15 ☀ 30	17 ☁ 28	12 ☁ 24
centralna i južna Srbija	11 ☁ 23	12 ☁ 25	12 ☁ 26	14 ☀ 28	15 ☀ 31	16 ☁ 30	14 ☁ 26

Početkom i krajem perioda nepovoljna biometeorološka situacija usloviće povremene tegobe kod većine meteoropata i hroničnih bolesnika. Najčešće će se javljati glavobolja, reumatski bolovi i nervoza. Za vikend i u ponedeljak bolji biometeorološki uslovi.

Pipanje u mraku

Već neko vreme koristim Windows 8. Tako da prilično razumem analitičare koji se pitaju da li je Majkrosoft napravio grešku poput Koka-Kole, koja je pre trideset godina lansirala "novu formulu" i onda se brže-bolje vratila starom ukusu, jer su nezadovoljni korisnici navalili na pepsi.

Problem Majkrosofta je kudikamo složeniji. IT industrija ne živi od tradicije već od promena, bolje rečeno opstaju oni koji se najbrže prilagode. A trend kaže da ćemo od sada koristiti uglavnom ekrane na pipanje (*touch*), te da svaki operativni sistem mora da bude tome prilagođen.

Najpre da kažem onima koji me zbog izbora operativnog sistema sažaljevaju da nisam tako nezadovoljan. Odavno nisam radio na kompjuteru koji se tako brzo podiže, potrebno je svega nekoliko sekundi da bude operativan. Programi na "osmici" takođe rade brže, nisam imao nikakva ulupavanja niti mnogo problema oko instalacije bilo čega. Naravno, govorim o punom operativnom sistemu, ne o RT (verziji za tablet) koji nisam isprobavao.

Muka nastaje kada pokušam nešto da pronađem. "Osmica" je, otprilike, kao da ste dali tinejdžerki da vam sredi radni sto tako što će složiti stvari onako kako ona misli da je logično. Sve je tu, samo ništa nije tamo gde je bilo niti tamo gde bi trebalo da bude. A bojim se da će mi biti potrebno vreme da razumem šta je dizajner hteo da postigne.

Majkrosoft se, dakle, našao pred velikim problemom. Sve više ljudi okreće se "klaudu" (svi podaci i programi su na mreži, a ne kod vas) i umesto računara koriste tablet ili neki sličan terminal za pristup, čak i telefon. A svaki Windows do sada pravljen je tako da može jednostavno da se koristi ako imate miš i tastaturu. Ali, probajte "sedmicu" (Windows 7) da otvarate krećući se prstom po ekranu i shvatićete kakva je to muka. Nešto je moralo da se menja i to drastično.

Takva firma kao MS nije sebi mogla da dozvoli da kopira Eplov iOS kao što je uradio Gugl sa Androidom, te su pokušali da uvedu drugačiju logiku. Nije se baš primilo, jer su im korisnici konzervativni, dizajneri takođe. Rezultat je kao da je Pink Floyd u očaju snimio pank ploču i ponudio je svojoj publici koja takođe zna da se sada to sluša, ama oni opet ne vole.

Pre nekoliko dana a posle šest meseci štucanja najavljena je unapređena "osmica". Vraća se izbačeno Start dugme koje postoji još od Windows 95 (e, to je bila uspešna revolucija), ali je kretanje kroz sistem i dalje komplikovano. Majkrosoft nas je dvadeset godina učio da vozimo levom stranom, a sada traži da smesta pređemo na desnu. Nije nemoguće, ali je potrebno vreme i to neće proći bez gundanja.

Ono što je za Majkrosoft mnogo gore jeste to što se prvi put u trideset godina suočava sa ozbiljnom konkurencijom. Sve više je onih koji razmišljaju da klasičan kompjuter potpuno izbace iz života. A s njim i potrebu za Windowsom, koji je i dalje osnovni proizvod kompanije i na koji se nadovezuje sve ostalo.

Zbog toga se jesenas pričalo da je direktor Majkrosofta Stiv Balmer založio celu kompaniju na "osmicu" i da od uspeha ovog operativnog sistema zavisi da li će MS postojati za, recimo, deset godina.

To što su ustuknuli i popustili korisnicima govori da su u projekat ušli nedovoljno promišljeno. I da bi dalje hodaње unazad bilo prava katastrofa, a nije isključeno da će morati da naprave još takvih koraka.

Šteta bi bilo, Windows 8 je stvarno brz. I taman su potpisali ugovor sa našom vladom.

ZORAN STANOJEVIĆ

Šesetosmaš

Trećeg juna 1968. ujutru poslalo me je na regrutni specijalistički pregled zbog "maldalačkog šuma" na srcu. Majstor od autobusa stao je negde kod zgrade novobeogradske opštine. Dalje se nije moglo: na željezničkom nasipu i kod podvožnjaka stajala je policija, ne baš zaposlena, više onako. Videla se i u ono vreme nezamisliva slika brda cipela, čarapa, torbica... U ogromnim količinama.

Podvožnjak sam ponovo video kad su ga bageri iskopali iz peska gotovo tri decenije posle, pri gradnji nekog novobeogradskog biznis centra. Onako go na pesku, ličio je na okamenjenu školjku. Ideju da ga – pleksiglasom pokrivenog zajedno sa zgradom siv-a koja se danas zove Palata Srbija – zamrznu i naplaćuju ulaz kao u muzej nisam ostvario.

Šesetosmaš je danas, ako se uopšte čuje, sinonim za budalu, gubitnika matorca sa uspomenama ili samo matorca... Što je u redu i sasvim tačno, bar što se mene tiče. Liči.

Budimo realni, tražimo nemoguće je parola šesetosmaša kojoj se svaki sistem podsmeva ili je, još češće, ignoriše. Dobar deo drugih parola je sažvakan, svaren i marketinški upotrebljen. Danas je većem delu sveta nerazumljiva poruka: "Ja sam marksista, Gručova struja", ali su vladajuće klase razumele poruku da je *svaki miran vikend beskrajno krvaviji od četiri nedelje revolucije*. Zato rade na unapređenju vikenda.

Zbog onoga čega danas nema, šesetosma je važna godina. Sa obe strane gvozdene zavesе koju su na svet spustila braća Vinston i Josif, klinci su se nekako setili da je bolje voditi ljubav nego rat, duvati travu nego trubu, da policajac spava u svakom od nas i valja ga ubiti, da je uzrok svim ratovima, pobunama i nepravdama vlasničko pravo i da boga, ako postoji, valja osloboditi...

Ono što se u svetu i ovde događalo maja i juna 1968. danas je nešto kao jedan u istoj porazi svakog spontanog pokreta.

To je tačno, i to je u redu. Iz poraza se uči. Generacija koja ne počne svoje gibanje i ne doživi svoj poraz ništa neće znati. A može da se zove kako hoće.

ALEKSANDAR ĆIRIĆ

Generalna proba za

Zemun je očigledan pokazatelj da je vicepremijer za manje od godinu dana uspeo da ubedi i svoje članstvo i svoje glasače da je on lider SNS-a. Ono što Đilas sa demokratama još nije pošlo za rukom. I to je najbolji dokaz ne samo da ništa ne uspeva tako dobro kao uspeh nego i da iza svakog uspešnog političara, bio on predsednik države, gradonačelnik, vicepremijer ili sutra nešto četvrto, mora stajati uspešna stranka, a taj se uspeh u Srbiji meri stepenom kontrole nad finansijama i medijima

Spobedom u Zemunu na lokalnim izborima 2. juna, Aleksandar Vučić je krenuo u osvajanje Beograda. Mada, iz njegove perspektive najmoćnijeg u Srbiji, Beograd više i nije tako veliki zalogaj. Ali jeste najukusniji. Zato što je poslednji u Vučićevom zao kruživanju sve moći u Srbiji. I još važnije, zato što je čak dva puta (2008. i 2012) Vučić poražen u postizbornom pokušaju da od Beograda krene u osvajanje Srbije. Oba puta ga je u tome sprečio Dragan Đilas uz pomoć Ivice Dačića & penzionera. Zato Vučić i odlaže poslednji zalogaj. Ne bi li uživao što duže.

To je jedan od dva razloga što je šefa naprednjaka u nedelju večer napustila vicepremijerska suzdržanost dok je zahvaljivao lokalnim naprednjacima na dobro odrađenoj kampanji: "Ostvarili smo ono što, mislim, u poslednje 24 godine otkad postoji višestranačje u Srbiji, niko nije uradio. Da u jednoj od najvećih srpskih opština ostvarimo ovako ubedljivu pobedu, da dobijemo ne 50 odsto mandata već više od 50 odsto glasova." Zemun je, zapravo, prva Vučićeva dobijena bitka protiv Đilasa na delu teritorije Beograda, otkako su obojica preuzeli partije u kojima su, koliko juče, bili drugi ljudi. Nije Vučićeva pobjeda toliko koliki je Đilasov poraz, čulo se poslednjih dana među objektivnijim naprednjacima i trezvenijim demokratama. Drugi je razlog za Vučićevo

lično zadovoljstvo, to što je Zemun očigledan pokazatelj da je vicepremijer za manje od godinu dana uspeo da ubedi i svoje članstvo i svoje glasače da je on lider SNS-a. Ono što Đilas sa demokratama još nije pošlo za rukom. I to je najbolji dokaz ne samo da ništa ne uspeva tako dobro kao uspeh nego i da iza svakog uspešnog političara, bio on predsednik države, gradonačelnik, vicepremijer ili sutra nešto četvrto, mora stajati uspešna stranka, a taj se uspeh u Srbiji meri stepenom kontrole nad finansijama i medijima. Priče o uspešnom gradonačelniku do pre godinu dana, velikom partijskom menadžeru, biznismenu s vizijom, usahle su kada je Demokratska stranka izgubila republičku vlast i prestala da bude glavni kontrolor finansija i medija. Sada je najuspešniji, ironično, tek drugi čovek u vladi, jer je baš njegova stranka nasledila poluge vlasti od demokrata.

AGRESIVNO, BRATE

Tako su izbori u Zemunu bili, u neku ruku, vatreno krštenje Aleksandra Vučića. Pa je i pozornost medija, razume se, podignuta na najviši mogući nivo. Bili su važni i Kovin i Kosjerić, nije da nisu, ni tamo Vučić nije dozvolio nijednu grešku, ali Zemun je Zemun. Pa tako u ovoj beogradskoj opštini vučićevci ništa nisu prepustili slučaju. Sve je ličilo na generalnu probu vanrednih republičkih izbora

**KRENULO
GA:
A. Vučić
u Zemunu**

foto: FoNet

koje naprednjaci prizivaju otkako je formirana nova vlast, pre deset meseci. Lupalo se na kapiju i više puta dnevno, tvrdi svet u Zemunu, ispitivalo ih za koga će da glasaju, preporučivalo se. "Agresivno, brate, mnogo agresivno", pričaju Zemunci, uglavnom oni koji nisu među 35 odsto izašlih na izbore 2. juna. I medijska kampanja bila je više nego agresivna. Na sam dan izbora, u nedelju, tabloid blizak SNS-u objavio je kako je Đilas sa svog računa podigao četiri miliona evra. Demantovao je Dragan Đilas istog dana naslovnu stranu ovih novina i dodao da je na dan izbora u Zemunu to oblik najprljavije kampanje nezabeležen u zemlji još od vremena Slobodana Miloševića, "još otkako je Mila Štula objavila da Vuk Drašković ima vilu na Ženevskom jezeru". Pitaćemo ga gde je granica napadima na DS od

najsladji zalogaj

strane pojedinaca iz republičke vlasti.

Istini za volju, napadi na Đilasa i demokrate jesu teški, ali valja se setiti da je baš DS propustio, dok je bio na vlasti, da uspostavi novu vrstu ponašanja prema političkim protivnicima. A ni prljave predizborne kampanje servirane preko bliskih im medija nisu im bile strane. Sada im se sve to kao bumerang vraća, a mediji su samo promenili gazde. Što reče Dušan Petrović, bivši visoki funkcioner DS-a, pred prošlogodišnje đurđevdanske izbore: "Ništa mi nismo drugačiji od drugih zemalja po negativnoj kampanji, sve je to normalno i kampanja će biti oštra." Dođe tako neko vreme kad prljave kampanje prave određenu korist strankama i motivišuće deluju na njihova biračka tela. Ali, samo do određene mere. Preko toga naprave gadnu štetu. DS zna kako

Zemun od Šešelja do Vučića

Za manje od godinu dana koliko vodi partiju, Vučić se rezultatom na lokalnim izborima u Zemunu potvrdio kao istinski šef naprednjaka, mada je Tomislav Nikolić morao ko zna koji put da kompromituje funkciju predsednika države i usred predizborne kampanje u Zemunu svrati na priredbu oš "Lazar Savatić". Što je sigurno, sigurno je.

Do pre pet godina treći, a do pre godinu dana drugi čovek tzv. radikalsko-naprednjčkog korpusa, Vučić ima razlog da bude zadovoljan i zato što je nadmašio sve izborne rezultate koje su u poslednjih dvadeset i kusur godina postizali njegovi politički mentori Vojislav Šešelj i Tomislav Nikolić, zajedno i odvojeno. Valja podsetiti da je Vojislav Šešelj stolovao u Zemunu od 1996. do 1998, a šešeljevci su držali ovu beogradsku opštinu i od 2004. do 2008, zapravo sve do Nikolić-Vučičeve izdaje Šešelja, što bi rekli radikali. Tomislav Nikolić je potom na vanrednim lokalnim izborima 2009. preuzeo tri četvrtine radikalskog glasačkog tela, ili 32 odsto glasova Zemunaca, zahvaljujući kojima su naprednjaci poslednje četiri godine tamo na vlasti. Šešeljevci su 2009. sačuvali 12 odsto glasova. A Vučić je sa fantastičnih skoro 52 odsto glasova radikale spustio ispod cenzusa posle više od 20 godina i ozbiljno nadmašio rezultat koji je napravio Tomislav Nikolić predvodeći novoformirane naprednjake.

**NIKAKO DA
GA KRENE:
D. Đilas**

foto: Beta

je to kad se ne prepozna ta fina granica.

Demokrate su malu izlaznost u Zemunu odmah potegnuli da umanje pobjedu naprednjaka, ne bi li koliko-toliko pokrili sopstvenu golotinu. S druge strane, naprednjaci su debakl demokrata iskoristili za pokretanje pitanja održivosti Đilasove vlasti u Beogradu. A srpska desnica DSS-Dveri, koja je osvojila četiri mandata, postavila je pitanje legitimnosti naprednjačke pobjede na izborima u Zemunu zbog tako male izlaznosti građana. "Iz rezultata proizlazi, s obzirom na izlaznost od 35 odsto, da 16 odsto građana podržava ovu vlast. Pitanje je legitimnosti te velike pobjede, kada tako malo ljudi izađe na izbore", rekao je Slobodan Samardžić, potpredsjednik DSS-a. Treba podsetiti da su mediji, samo nedelju dana pre, izveštavajući o rezultatima izbora u Kosjeriću isticali "veliku izlaznost" od 62 odsto do 18 časova uveče, ili oko 70 odsto do zatvaranja birališta, tačno duplo više nego u Zemunu.

Zemun i Kosjerić ne možemo porediti, kaže u razgovoru za "Vreme" Marko Blagojević, operativni direktor Cesida, ali možemo Zemun 2. juna i Zemun pre četiri godine. Kao i Kosjerić 26. maja i pre četiri godine. U Zemunu je na ovim lokalnim izborima bio identičan odziv birača kao i pre četiri godine, 35 odsto, kao što je i u Kosjeriću odziv birača pre četiri godine i sada gotovo istovetan – 70 odsto. "To je odraz zainteresovanosti građana Zemuna za izbor organa lokalne samouprave. Jedno je kada se događaju izbori za organe lokalne samouprave u jednoj od beogradskih opština, a sasvim je drugo kada se događaju izbori za lokalne organe vlasti u nekoj od opština u unutrašnjosti.

Lokalna vlast igra daleko ozbiljniju ulogu u očima birača u unutrašnjosti nego što je to slučaj s beogradskim opštinama", objašnjava Blagojević.

Kako bilo, rezultati izbora u Zemunu poslužili su za još jedan krug medijskog i stranačkog spinovanja o vanrednim parlamentarnim izborima na jesen ili bar do kraja ove godine i obaranju Đilasa u Beogradu.

OD IZBORA DVA PUTIĆA

Naprednjaci su, kao i dosad, vrlo taktični u izjavama o novim izborima i posebno o rušenju Đilasove vlasti u Beogradu, ali poslovlično ostaju nedorečeni, kako ne bi presekli spekulacije o tome. Ipak, u Beogradu su moguća dva scenarija. Ili prekomponovanje vlasti uz pomoć socijalista i penzionera, ili vanredni izbori. Na republičkom nivou takođe su moguća dva ishoda: vanredni izbori ili rekonstrukcija vlade. Vučić je, one noći "kada ni kiša koja je padala nije omela slavlje naprednjaka", kako je stajalo u jednom agencijskom "romansiranom" izveštaju iz sedišta naprednjaka u Zemunu, potegao pitanje legitimnosti vlasti u Beogradu, ali je na pitanje hoće li biti "vruće jeseni", rekao da hoće, ali zbog napora da se Srbija izvuče iz krize. O vanrednim izborima, reče, ne bi posebno da govori. I Vučićev trbuhozborac Nebojša Stefanović, predsjednik Skupštine Srbije, ponovio je ono o padu legitimnosti DS-a u gradu, ali je dodao i da naprednjaci nemaju, za sada, većinu u gradskom parlamentu za prekomponovanje vlasti. Kad je o izborima u Beogradu reč, Stefanović je rekao da je neophodno da se za to steknu zakonski uslovi, i da danas naprednjaci na tome ne

insistiraju, zato što imaju mnogo važnija posla. Drugim rečima, iščekivanje datuma o početku pregovora.

Blagojević kaže da je legitimitet vrlo fluidna kategorija: "Isti je slučaj s pravdom i moralom. Svako ih vidi na svoj način. Više volim da se držim legaliteta, zakonitosti, a ne opravdanosti. Đilas je na vlasti dok ima podršku svojih koalicionih partnera, ako je izgubi, više neće biti na vlasti. Legitimitet ne utiče na strukturu vlasti. On može, međutim, da poljulja odnose unutar vladajuće koalicije, a poljuljani odnosi, kriza, mogu da dovedu vlast u pitanje. Novi izbori u gradu? To bi bila par ekselans politička odluka, a zna se koji to uslovi treba da se steknu da bi novi izbori bili raspisani."

Ukratko, stanje u Beogradu je isto kao i pre deset meseci, kada je formirana republička vlada. Sve zavisi od interesa Vučića i Dačića. Vučiću baš i ne bi bilo pametno da posle onakvog rezultata u Zemunu prekomponuje vlast s Dačićem u dogovoru i da za stolom obori Đilasa. Ne bi bilo viteški od onoga koji se onoliko na viteštvo pozivao. S druge strane, Dačiću se ne žuri da ide na gradske izbore, jer ne zna s kakvih bi pozicija posle tih vanrednih izbora ušao u pregovore s naprednjcima. Njemu bi očigledno više odgovaralo da se sve završi u gradskoj skupštini te da se na izbore ne ide, jer socijalistima nipošto ne bi odgovarao uspeh naprednjaka u Beogradu kakav se dogodio u Zemunu.

Marko Blagojević iz Cesida reći će da rezultati izbora u Zemunu jesu indikator raspoloženja birača, ali nisu reprezentativni ni za grad ni za Republiku. "Nema sumnje da ovi rezultati jesu indikator rasta podrške SNS-u. U prilog tome govore i

Rezultati i liste

Opštinska izborna komisija Zemuna je objavila da su naprednjaci osvojili 51,83 odsto ili 39 od 57 odborničkih mandata, što je tačno dve trećine mandata na izborima za skupštinu te opštine. Koalicija oko socijalista osvojila je 11,54 odsto ili 8 mandata. A Đilasove demokrate 8,94 odsto ili šest odborničkih mandata. Koalicija DSS-Dveri osvojila je 6,64 odsto ili 4 mandata. Radikali, LDP i Dinkićeve URS – nisu prešli cenzus. Za četiri godine, podrška naprednjacima u Zemunu skočila je za 20 procenata (2009. godine SNS je osvojio 31 odsto glasova), a demokrate su za isto vreme izgubile skoro 20 odsto ili 11 mandata (2009. osvojili su 28 odsto glasova).

Među učesnicima izborne trke u Zemunu bile su i liste “Grupe građana Zemunski pokret – Pokret radnika i seljaka – prof. Miša Krstić”, lista “Građanska alternativa – Goran Mandić”, “Moj Zemun grad – Milan Nadoveza Naja”, lista “Grupa građana za Zemun – Pokret za razvoj Batajnice”, pa “Socijaldemokratski savez – prof. dr Danica Grujičić”, lista “SNP 1389 – srpski Zemun – Miša Vacić” i “Zemunska priča – naša stvar – treća Srbija”.

Koliko je izbornih listi i stranaka, toliko je politika u Srbiji postala jedini siguran biznis.

rezultati nekih ranijih izbora na lokalnu, u Kosjeriću i Kovinu. Dakle, nema nikakve dileme da je SNS u ovom trenutku najjača partija u Srbiji. Ona je dva ili više puta jača od prve naredne, ali nije na nivou Republike, ni na nivou grada jake onoliko koliko je jaka u Zemunu. Zemun je, naime, tradicionalno uporište – nekada SRS-a, danas SNS-a. I ovako dobar rezultat nije bio neočekivan. Ja sam očekivao da će osvojiti više od polovine glasova, imajući u vidu kako su okončani izbori u Kovinu i Kosjeriću, bilo je opravdano očekivati da će u Zemunu napraviti još bolji rezultat. Mada njihov rast u Zemunu nije ni blizu toliki koliki je pad demokrata.”

GUBITNICI

Najveći gubitnici zemunskih izbora su DS i URS. Dinkićeva stranka, i to u koaliciji s SPO-om, svedena je na nivo statističke greške. U novim koalicionim sporazumima i dogovorima ovaj rezultat bi i te kako mogao da se odrazi na dalji pad uticaja Mladana Dinkića. S druge strane, socijalisti su pokazali da im kofer briselskog sporazuma nije bio težak, tj. biračko telo ih nije kaznilo za to što je Dačić sa Tačijem oposlao ono što je do pre samo godinu dana bilo nezamislivo za njihovo poimanje kosovske stvarnosti.

Zanimljiv je i saldo koalicije DSS-Dveri. Sličan je rezultat DSS postigao na izborima u Zemunu pre četiri godine. Uprkos nekim medijsko-ekspertskim prognozama po kojima bi ova koalicija trebalo da bude model za neko novo patriotsko krilo na srpskom političkom spektru, čini se da je reč o stabilnom biračkom telu DSS-a koje nema tendenciju rasta, ali ni opadanja.

POSLE POBEDE: Glasac SNS-a

foto: FoNet

Demokratska stranka bi ovaj poraz trebalo da gleda širom otvorenih očiju, reče jedan beogradski demokrat u razgovoru za “Vreme”: “Opravdanja i samouljuljkivanja idejom da Kovin nije slika Vojvodine, Kosjerić slika centralne Srbije, a Zemun Beograda, ipak je guranje glave u pesak. Mislim da se tešimo. Tačno je da su republički izbori uvek nešto drugo, da se na njih izlazi sa većim entuzijazmom nego na lokalna glasanja, ali trendovi su takvi da pokazuju da je DS pored ideologije izgubio i biračko telo. DS kao da više nema svoje tvrdo jezgro među biračima.” Novo rukovodstvo demokrata nije uspeo da animira svoje razočarane glasače niti im je ponudilo novi kvalitet za koji bi vredelo glasati. Nije više pitanje da li demokrate deluju kao raštimovani orkestar, nego da li su oni uopšte orkestar. I

šta je minimum zajedničkog delovanja u stranci koju i dalje potresaju sukobi i liderske ambicije. Sportski rečeno, DS i dalje ima dobre pojedince, ali loš tim. Deluje kao stranka potpuno izgubljene integrativne moći da oko sebe okupi onaj deo građanske Srbije koji joj je tradicionalno bio naklonjen. Nedavno je Dragan Šutanovac izjavio da je Zemun naprednjacima ono što je Vračar demokratama. “Ukoliko rezultate iz Zemuna vrh Demokratske stranke ne bude analizirao na pravi način, turobne su prognoze za dalju sudbinu ove partije. Odnosno, ako se ne promenimo, i na Vračaru ćemo se boriti za goli opstanak”, kaže onaj beogradski demokrat.

A onda će biti samo pitanje ko će ostati poslednji da u stranci pogasi svetla. ¶

ZORA DRČELIĆ

Jovica i Frenki, pre

Ovo je prvostepena presuda i toga su svi svesni u Srbiji. Aleksandar Vučić je – sa hvalevrednom uzdržanošću – promrsio da je to “dobro za Srbiju”, ali niko iz vlasti nije se ukazao na Surčinu da ta dva veoma važna aktera naše novije istorije dočeka; pitanje je hoće li se ukazati i ako pravosnažna presuda bude oslobađajuća. Priča je malo složenija nego što bi se to iz haške perspektive moglo pomisliti: Jovica i Frenki kod njih su optuženi za jedno; kod nas su sumnjivi za nešto drugo, što se donekle i poklapa, ali je veće

Putnici vladinog aviona koji je u petak iz Amsterdama doleteo na aerodrom Surčin, Jovica Stanišić i Franko Frenki Simatović, izvukli su se u pratnji službenih lica kroz sporedni izlaz bez ceremonije i bez nagoveštenog “kratkog obraćanja” mnogobrojnim novinarima koji su čekali u VIP salonu. Ostao je utisak da i ova vlast – kao i sve prethodne – nekako nije baš najspremnija da taj haški vrući krompir premeće po rukama, ako ne mora.

Stanišić i Simatović u četvrtak su prvostepenom presudom Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju (uz jedan izdvojeni glas) oslobođeni po svim tačkama optužnice i pušteni na slobodu. Optuženi su za zločine protiv čovečnosti (proterivanje, ubistva, zlostavljanje itd. nesrpskog stanovništva iz Hrvatske i BiH od 1991. do 1995): Stanišić kao načelnik Službe državne bezbednosti MUP-a Srbije (1991–1998), a Simatović kao njegov pomoćnik. U usmenom obrazloženju rečeno je da njih dvojica jesu organizovali, naružavali i u susedne države slali paravojne jedinice, ali da nisu odgovorni za ono što su te jedinice tamo sve radile. Pismeno obrazloženje biće, naravno, preciznije.

Sve to – tako formulisano – deluje nama u Srbiji kao neka udaljena, skoro nestvarna priča. Pre svega, znamo mi vrlo dobro ko su Jovica i Frenki, ne mora Haški

tribunal da nam objašnjava (isto, uostalom, važi i za druge optuženike). Imali smo mi njih po glavi stanovnika dovoljno, a za neke glave stanovnika i previše.

OTKUĐ ONI

Ali, počnimo od logičnog pitanja: odakle njih dvojica u Sheveningenu i pred Tribunalom; kako su tamo stigli? Teško. Naime, njih dvojica živeli su mirno u Beogradu sve do atentata na Zorana Đinđića, kada su dopali pritvora tokom vanrednog stanja i akcije “Sablja”, jer su bili osnivač (Stanišić) i komandant (Simatović) Jedinice za specijalne operacije SDB MUP-a Srbije, koja je jedinica u tom atentatu imala ključnu ulogu. Karla del Ponte, tadašnja glavna tužiteljka u Tribunalu, priča u svojim memoarima *Lov (La Caccia*, str. 209) kako se u Hagu 2. aprila 2003. tajno sastala sa ministrom spoljnih poslova Goranom Svilanovićem i ministrom unutrašnjih poslova Dušanom Mihajlovićem (“čovekom kome više ni reč ne verujem”). Na njihov zahtev otkriva im imena sa budućih optužnica; među njima su Jovica i Frenki. Posle kraće debate o tome koga bi trebalo izostaviti (što je predmet druge priče; generali), Svilanović kaže gđi Del Ponte da “Vlada Srbije ima nameru da Tribunalu izruči dva osumnjičenika (kaže ‘ključne mete’; *bersagli chiave*), ljude koji su godinama prenosili

naređenja (generalu Sretenu) Lukiću i Crvenim beretkama. To su Jovica Stanišić i Frenki Simatović, pritvoreni tokom operacije Sablja.” Pa citira Svilanovića: “Ne možemo ih držati dugo, objašnjava Svilanović, tražeći da ih optužimo. Ubrzajte stvari da bismo mogli da ih izručimo u Hag. Bez oklevanja prihvatam dovršenje optužnica protiv Stanišića i Simatovića.”

Već 30. maja u Hag leti Simatović, a 11. juna Stanišić. Zoran Lilić, koji se u Hagu pojavljuje kao svedok 16. juna, potvrđuje da “Crvene beretke spadaju u sastav MUP-a u Beogradu, da je njihov politički komandant Stanišić i da direktno odgovara Miloševiću” (str. 215). Nešto dalje, pišući o događajima iz 2004, Karla del Ponte – u vezi s puštanjem na privremenu slobodu

veliki zalogaj

SLOBODNI LJUDI: Jovica Stanišić i Franko Simatović Foto: REUTERS

Stanišića i Simatovića – dodaje da su “vlasti u Beogradu tada (za vreme akcije ‘Sablja’) bile toliko uplašene od ta dva policijska operativca da su me ministri Mihajlović i Svilanović praktično preklinjali da završimo optužnice protiv njih, samo da ih izruče u Hag. Nova vlast... (Koštuničina), međutim, ponudila se odmah da na naš zahtev ponovo uhapsi i izruči Stanišića i Simatovića”, ako budu pušteni na uslovnu slobodu. Tužilaštvo iz Haga imalo je rezerve prema puštanju na uslovnu slobodu ove dvojice: plašili su se da bi oni mogli da pobjegnu bez traga ili da “zastrašuju svedoke i njihove porodice preko svog uticaja u policiji i kriminalnoj sredini... U pismenom podnesku jedan od istražitelja Tribunala kaže da je

jedan značajan broj mogućih svedoka protiv Stanišića, Simatovića i Miloševića već odbio da dâ iskaze iz straha za sopstvenu bezbednost... Jedan mogući svedok nazvao je Stanišića i Simatovića najmoćnijim ljudima u zemlji.”

Tu sad dolazimo do čuvenih garancija za puštanje Jovice i Frenkija na privremenu slobodu. Kaže Karla del Ponte: “Zahtevi tajnosti sprečavaju me da otkrijem ono što znam o preporukama sudskom veću da Stanišić i Simatović budu pušteni na privremenu slobodu; isti razlozi sprečavaju me da otkrijem koje su organizacije podnale takve preporuke...”, osim, naravno, Koštuničine vlade. Francuski novinar Žak Mase, u svojoj knjizi *Naši dragi ratni zločinci* (*Nos chers criminels de*

guerre, str. 81), međutim, sasvim je otvoren: 2004, u vezi sa puštanjem na privremenu slobodu, Stanišićev holandski advokat Gert-Jan Knops podneo je Tribunalu preporuku Čarlsa Teneta, direktora CIA (DCI). Još jedna preporuka stigla je od Žan-Šarla Markijanija, prefekta departmana Var i ličnosti veoma bliske predsedniku Širaku.

CIA I DRUGE PRIČE

E, sad: CIA na stranu, za kasnije, ali taj Markijani prolazi kroz priču o Stanišiću odranije. Prefekt je, naime, zaglavio pritvor 2004, kad je otkriveno da je preko njegovog računa kod banke Indosuez iz Ženeve (ovo je kao iz Le Kareja) prošao 21 milion franaka 1995, a u vezi s oslobađanjem ona dva francuska pilota oborena nad Palama. Tu se Jovica Stanišić javlja kao glavni posrednik prema Mladiću; neki Maseovi izvori iz Banjaluke kažu da su se u tu priču uveliko ugradili Jovica i – JUL Mire Marković. Kad je o CIA reč, mnogo je bilo čaršijskih priča da kako je “Jovica američki čovek”. To su preterivanja: Stanišić je posle Dejtona, kada je Milošević postao “faktor mira i stabilnosti na Balkanu”, bio sasvim normalno čovek s kojim se sarađuje – kao načelnik Službe, pak se tako i viđao sa raznim; to su radili i rade svi na tom radnom mestu, tako da se Tenetovo pismo preporuke iz 2004. javlja kao ne baš neko iznenađenje.

Tu nam se sada valja vratiti na kobnu rečenicu Karle del Ponte – o “strahu beogradskih vlasti od Jovice i Frenkija”; to je ključ ove priče, šta god u Hagu mislili.

Počnimo od anegdote: tokom “Sablje” jedan izvor poverio nam je da se niko u MUP-u i BIA ne usuđuje da ode u Centralni zatvor i da razgovara sa Jovicom. Da je tome bilo tako potvrđuje i ta neprilična žurba da se Jovica i Frenki što pre ekspeduju za Hag, pa neka oni tamo iz Tribunala misle. Izgleda da se ni ova nova vlast ne oseća mnogo bolje kad je o toj dvojici reč. Svi tu kao da imaju neke svoje zebnje i brige; kao da su Jovica i Frenki malo »

Hulje zloč

Oslobođeni Ante Gotovina i Mladen Markač, Momčilo Perišić, Jovica Stanišić i Frenki Simatović "pomagali su u ratnim naporima", dok je osuđena šestorka Hrvata iz Hercegbosne – sa Franjom Tuđmanom na čelu – bila deo "udruženog zločinačkog poduhvata". Za rešenje zagonetke drugačije ocene sličnih uloga treba čekati odluku žalbenog veća Haškog tribunala

Šok u Hrvatskoj kad je objavljena presuda protiv šestorice osuđenih hercegbosanskih ratnika otprilike je jednak onome u Srbiji kad su u Haškom tribunalu oslobođeni hrvatski generali Ante Gotovina i Mladen Markač. I u argumentaciji je bilo ravnoteže: kao što smo nedavno slušali da, eto, nitko od "hrvatskih Hrvata" nije i neće u Hagu odgovarati za zločine u "Bljesku" i "Oluji", tako sada nitko od "srpskih Srba" neće odgovarati za zločine počinjene u Hrvatskoj tokom rata... To baš i nije tačno: eno ga Vojislava Šešelja više od deset godina u Sheveningenu, a – za razliku od Franje Tuđmana koji tamo nije pozvan iz razloga "opravdane odsutnosti" – Slobodan Milošević je Haškog tribunala ipak dopao, iako je umro u toku postupka.

Presudom osuđenoj šestorki, prema riječima suca Žan-Kloda Antonetija, ustanovljeno je da su Franjo Tuđman, bivši ministar obrane Hrvatske Gojko Šušak, bivši zapovjednik Glavnog stožera Hrvatske vojske Ivan Bobetko i prvi predsjednik Hrvatske Republike Hercegbosne i vrhovni zapovjednik Hrvatskog vijeća obrane (sva četvorica pokojni), ali i Dario Kordić, Mladen Naletilić Tuta (svi također osuđeni pred Tribunalom) i drugi, zajedno sa netom osuđenom šestorkom, bili u udruženom zločinačkom poduhvatu, kojem je cilj bio trajno otjerati muslimansko stanovništvo iz Bosne i Hercegovine. Na

preveliki zalogaj za bilo koju vlast u Srbiji od prevrata do danas. To ume čoveka da baci u misli melanholične, ali opravdane.

NEDODIRLJIVI

Jovica Stanišić uspeo je da postane Miloševićev Žozef Fuše, svemoćni šef tajne policije, i da ojača svoj položaj toliko da ga je čak i Sloba smenio na način relativno nežan. Od 1991. do 1998. ali i kasnije, Stanišić je uspeo da ostane "najmoćniji čovek u državi" (kako kaže mogući haški svedok). Do smene je bio sve: ministar finansija i carina, cigareta, tečnih goriva, rata i heroina; od smene nadalje vlasnik informacija o svemu i o svakome. Jovica i Frenki počeli su sa infiltracijom i subverzijom susednih zemalja (Hrvatske, pa BiH), uprkos tome što se u zakonskim aktima koji regulišu rad tadašnjeg RDB MUP-a Srbije ne može nigde naći zadatak "subverzije". Tamo nema ni bilo kakve zakonske ili podzakonske osnove za osnivanje borbenih formacija Državne bezbednosti, što Jovici i Frenkiju nije smetalo da još 4. maja 1991. osnuju Crvene beretke; podatak iz zvanične istorije kaže da je JATD (Jedinica za antiteroristička dejstva) osnovana tek 1994, da bi 1996. njen uveliko s koca i konopca skupljen sastav bio preveden u neku vrstu podugovaračkog statusa kao JSO. Tamo je Frenki okupio bolji (ako se tako nešto za njih može reći) deo Arkanove Srpske dobrovoljačke garde, uključujući Legiju Uleme-ka i još neke, iste takve kao i on.

Gde su oni sve bili i šta su tamo radili piše u haškoj optužnici. Mi smo po prvi put to videli za vreme oružane pobune JSO, novembra 2001, kada su Zemunci i Gumar Maričić doveli svoju TV ekipu u "spomen-sobu" JSO u Štolcu kod Kule. Tamo imaju mapu SFRJ od bakarnog re- ljeja sa upisanim lokacijama njihovih borbenih angažmana. Kad je Dušan Mihajlović to video, uhvatio se za glavu: "Šta ćemo reći Karli del Ponte kad ovo vidi?"

POGREBNA POVORKA

To je, međutim, manje važno. Važnije je to što je Jovica Stanišić u vreme sankcija uspeo da se postavi kao najmoćniji čovek u Srbiji – posle Miloševića. Dobio je – Miloševićevom nepromišljenošću – vlast nad celom zemljom Srbijom i svim srpskim zemljama. Sankcije su u maju 1992.

došle kao blagoslov Božji: Služba je preuzela kontrolu nad strateškim sirovinama i robom, nad akciznim prihodima i nad svime što donosi profit. Preuzela je i prateću kontrolu nad uličnom trgovinom: niste mogli prodati paklo marlboro iz Moldove ili već odakle bez dozvole odakle treba; o šleperima i da ne govorimo; slično je bilo sa benzinom i dizelgorivom. Stanišićev čovek Mihalj Kertes na carini je otimao šta hoće i delio oko- lo kako mu padne. Ulični problemi rešavani su kratkim postupkom putem "duge de- vetke"; ne samo ulični, nego i oni na malo višim nivoima "bizmisa". Setimo se samo koliko je nerasvetljenih ubistava ostalo iz Jovičinog vakt, do 1998. Bilo je tu policijskih funkcionera, načelnika OUP-a, čak i jedan načelnik Javne bezbednosti, ne- umrli Badža: o gangsterima, "kantrover- znim bizmismenima" i ostalima da ne govorimo. Iz Službe su uvek hladno odgo- varali da se oni "organizovanim krimina- lom" bavili nisu i da pojma nemaju.

Šta je sve Jovica uspeo da svrši za tih sedam godina, sada je jasno: niko ne sme ni da ga pogleda, nego ga šalju u Hag. Niko ne sme da ga pogleda ni kad se iz Haga vrati; oni kao da znaju šta on o svi- ma njima zna, kukala im majka. U onoj blesavoj aferi "Mreža" njega nema, kao i još nekih najbližih saradnika, posredni- ka i ugrađivača sa crnog tržišta cigareta. Ima tu nešto još ozbiljnije: onih 660 kilo- grama čistog heroina br. 4 (93 odsto), na- đenih februara 2001. u sefu koji je u Ko- mercialnoj banci u ulici Sv. Save iznaj- mljivao Resor državne bezbednosti. Ot- kriveno je da taj heroin potiče iz dve ve- like zaplene sa bugarske granice (Gradi- na); da ga je Mihalj Kertes ustupio Jovi- ci Stanišiću umesto da ga preda nadlež- nom sudu (Pilot) radi komisijskog unište- nja. Drogu je nasledio Radomir Marković 1998. – bez pitanja. Heroin je prvo bio u sefu bivšeg SSUP-a Jugoslavije u Kneza Miloša (srušeno 1999), pa je prebačen u Komercijalnu banku. Poslednji čovek koji je držao ključ od sefa bio je Branko Crni, od ranije poznat organima.

Izgleda da mi ovde bolje znamo za šta su nam Jovica i Frenki krivi nego što Tri- bunal zna za šta su njima krivi. Ako budu oslobođeni, eto njih nama i našem pravo- sudu – ako se neko usudi.

MILOŠ VASIĆ

ina i ratnih napora

JEDAN OD SIMBOLA RATA U BIH: Srušeni most u Mostaru

čelu tog poduhvata bio je Franjo Tuđman, silni zločini nisu bili nasumična djela pojedinaca, već su svi osuđeni svjesno sudjevali u njemu i doprinijeli mu.

Jednoglasnom odlukom sudaca bivši premijer Herceg-Bosne Jadranko Prlić osuđen je na 25 godina zatvora, ministar obrane Bruno Stojić i zapovjednici Hrvatskog vijeća obrane (HVO) Slobodan Praljak i Milivoj Petković na po 20, zapovjednik vojne policije Valentin Ćorić na 16, a predstojnik Ureda za razmjenu zarobljenika Berislav Pušić na 10 godina zatvora.

AGRESIJA I OSPORAVANJA

Kao što se i očekivalo, kuka i motika se digla na presudu, od toga da – eto – sudac Antoneti je izdvojio svoje mišljenje kad je o zločinačkom poduhvatu riječ (ne i u odluci o kazni, ili sudskom utvrđivanju zločina), a on je jedini “pravi sudac”, ostalo dvoje su tek u Hagu postali suci, do toga da “nije valjda Hrvatska bila agresor u susjednoj BiH”...

Advokat Anto Nobile, koji je i sam zastupao u Haškom tribunalu, međutim, podsjeća da nepravomoćna presuda Prliću i ostalima nije prva haška presuda Hrvatima iz BiH koja sadrži kvalifikaciju o međunarodnom karakteru ratnog sukoba u toj državi, jer je to već dokazano u nizu ranijih pravomoćnih haških presuda. Ova je presuda pak prva, kaže on – kad su posrijedi Hrvati iz BiH – koja potvrđuje kvalifikaciju

Neki od zločina

HVO je 23. oktobra 1992. napao Prozor, opljačkao i spalio muslimanske kuće u gradu, zatočio muškarce u logoru, zapalio okolna sela. Krajem avgusta su ih kamionima odvezli na liniju fronta i natjerali da pješake prema linijama Armije BiH. Isto je HVO napravio i u aprilu 1993. godine, napavši Soviće i Doljane kod Jablanice, neke muslimane su zatočili, neke ubili. Spalili su im kuće, a žene, djecu i starce prevezli prema Gornjem Vakufu i pješice ih poslali do linije Armije BiH.

Tri mjeseca ranije, Armiji BiH je HVO dao ultimatum da se u roku od 24 sata povuče iz Gornjeg Vakufa. Nakon odbijanja ultimatum, napadnuti su muslimanski dijelovi toga grada i okolna sela, koja su paljena i opljačkana.

Napad na Mostar počeo je 9. maja 1993. godine, na Vranice u zapadnom Mostaru, gdje je bio štab Armije BiH; 12 zarobljenih vode se kao nestali. Muslimane iz zapadnog dijela grada protjerali su u istočni dio, ili ih odvodili na Heliodrom, gdje je desetak dana

bilo zatočeno oko 1800 ljudi. Pušteni su pod uvjetom da sa porodicama odu u treće zemlje. Istočni Mostar neprestano je granatiran i bio bez struje, vode i hrane. U istočnom Mostaru ubijeno je najmanje 135 civila.

Kroz mostarski logor Heliodrom, južno od Mostara, prosječno je bilo zatočeno nekoliko hiljada ljudi, a zarobljenici su tjerani da kopaju rovove ili su korišteni kao živi štit; tako ih je najmanje 56 poginulo. U Vojnom, najsurovijem logoru HVO-a sjeverno od Mostara, zatočenici su redovno bili mučeni i zlostavljani, a žene i djevojke – njih oko 150 – bile su silovane. Najmanje 38 muškaraca poginulo je pri kopanju rovova.

Slijede Ljubuški i Stolac: u Ljubuškom je bio vojnoistražni zatvor u koji su dovođeni, zatvarani i zlostavljani muslimani uhapšeni u Hrvatskoj, da bi zatim muslimansko stanovništvo bilo protjerano. Iste godine su hapšeni i protjerivani muslimani iz Stoca, njihova sela i džamije razoreni, a početkom augusta 1993. godine HVO je razorio povijesni centar grada, kompleks Begovine i tri gradske džamije. I u Čapljini je bilo slično: Čapljinski muslimani su bili hapšeni, te protjerani na područja pod kontrolom Armije BiH, ili preko Hrvatske u druge zemlje. Za Čaplinu su vezana dva logora, Dretelj i Gabela.

U pet hangara i dva tunela za skladištenje municije pokraj Čapljine HVO je 1992. zatvarao Srbe, a od aprila 1993. muslimane. Najviše je zarobljenika bilo u julu, njih 2270, a nakon toga prosječno oko 1700. Broj zatočenika smanjen je u septembru 1993, ali su neki ostali zatočeni sve do proljeća 1994. i potpisivanja Vašingtonskog sporazuma.

U bivšoj kasarni JNA u Gabeli kraj Čapljine zatvorenici su držani u četiri limena hangara. Od jula do novembra 1993. u tom logoru, u užasnim uvjetima, prosječno je bilo oko 1200 zatočenih muslimana. Najmanje šest ih je umrlo od posljedica zlostavljanja, a nakon novembra 1993. godine Gabela je službeno postala tranzitni centar za oslobođene zatočenike.

o udruženom zločinačkom poduhvatu, te navodi da postoji sijaset dokaza da je Hrvatska finansijski i vojno pomagala rat na prostoru Herceg-Bosne s koje je protjerano ili likvidirano 140.000 Bošnjaka,

uključujući i dokaze da su pripadnici HVO-a plaću primali iz hrvatskog budžeta, iz kojega danas primaju i penzije.

Vidjet ćemo kako će proći žalbeni postupak i kakva će biti drugostepena

Ići, mići, Ahmići

(Ići, mići, Ahmići/Malo selo kao u priči/Iz hiljadu i jedne noći/pa će HVO doći/Hiljadu i druge neće ni bit'..., Ići, mići, Ahmići.../Ja ću zbog njih i u Haag stići/Pa ću reć' žaj mi nije/Bilo pobit balije/Ni za dvi vake robije)

presuda, ali nekako najspornije djeluje obrazloženje oko rušenja čuvenog mosta u Mostaru 8. novembra 1993. da je on bio legitimni ratni cilj, zato što je korišten za prebacivanje oružja za Armiju BiH. Slobodan Praljak, optužen za taj vandalski ratni zločin, prošao je put od negiranja da su HVO i on lično odgovorni za to, uz opasku da "most nije simbol ničega", pa do toga da je "mali prst svakog njegovog vojnika vredniji od mostarskog mosta". U svakom slučaju, Praljakova ideologija (i ostalih iz "udruženog zločinačkog poduhvata") i danas je na djelu: Mostar je definitivno podijeljeni grad na "istočni" i "zapadni", na – po njemu – jače i bolje i slabije i nekvalitetnije ljude, što valja čitati kao Hrvate i Bošnjake, sa sve onim golemim kamenim krstom na zapadnoj obali, da se zna što se valja znati o dometima jednog rata, koji u Mostaru ni do danas nije završen.

IĆI, MIĆI I RUŽNI SNOVI

Dragan Markovina, rođeni Mostarac, danas profesor povijesti na splitskom Filozofskom fakultetu, u svom tekstu "Puni krug zločina" piše da njegovoga grada više nema, da su "ostale samo kulise, neki dragi ljudi i dvije podijeljene utvrde koje glume tranziciju". I na dan haške odluke piše: "I sada, nakon današnjih presuda, kad su možda mnoge ranjene duše pronašle svoj mir, Mostar će dočekati noć kao poražen i uništen grad u kojem samo hulje mirno spavaju. Probudit će se tako neki dragi čovjek u središtu grada pa krenuti u standardnu šetnju ulicama Mile Budaka, Vokića i Lorkovića te ostalih znanih i neznanih velikana i 'velikana' iz nacionalnih mitologija. Na tom putu neće naići više na ulicu Vladimira Nazora ili Ante Zuanica, no šetati će sve do remek-djela 'ukletog neimara' Bogdana Bogdanovića i njegovog Partizanskog groblja, prekrivenog ustaškim znakovljem i tonama smeća, baciti posljednji pogled na rodni grad, zatvoriti oči i poželjati da sve je bio samo ružan san."

Da sve nije bio ružan san i da ni haška

Ko je bio ko

Jadranko Prlić (53) od augusta 1992. godine bio je predsjednik Hrvatske zajednice Herceg-Bosne, a od augusta 1993. premijer Hrvatske Republike Herceg-Bosne. Po haškoj optužnici, bio je ključna ličnost u rukovodstvu Herceg-Bosne i Hrvatskog vijeća obrane (HVO), te je imao ovlasti zatvoriti logore i zatvore.

Foto: REUTERS

Bruno Stojić (58) bio je načelnik odjela obrane Hrvatske Republike Herceg-Bosne, bio je nadređen HVO-u i imao kontrolu nad vojnom policijom, Sigurnosno-izvještajnom službom (SIS – vojna protuobavještajna služba) te nad logorima i zatvorima HVO-a.

Slobodan Praljak (68), na slici, bio je načelnik Glavnog stožera HVO-a od 24. jula do 9. novembra 1993. Zapovijedao je jedinicama postrojbama HVO-a u njihovim operacijama, bio odgovoran za disciplinu i operacije HVO-a.

Milivoj Petković (63) bio je načelnik Glavnog stožera HVO-a od imenovanja u aprilu 1992. sve do jula 1993. godine. Imao je ista ovlaštenja kao Praljak nad HVO.

Valentin Ćorić (56) bio je zapovjednik vojne policije HVO od aprila 1992. do novembra 1993, a potom ministar unutarnjih poslova Hrvatske Republike Herceg-Bosne. Vojna policija upravljala je logorima i zatvorima HVO-a.

Berislav Pušić (60) bio je načelnik službe za razmjenu zarobljenika, predsjednik komisije za upravljanje zatvorima i logorima. Imao je utjecaja kao funkcionar Herceg-Bosne na zatočenje, puštanje i razmjenu Bošnjaka i njihovo preseljenje u treće zemlje.

pravda ne donosi ni mir, niti međusobno pomirenje, niti suočavanje s činjenicom da su i Hrvatska i Srbija kasapile Bosnu i Hercegovinu, govore i silni nedavni napadi na novinara i književnika (i tako rijetkog satiričara u nas) Predraga Lucića, zbog njegove pjesme "Ići, mići, Ahmići". Silnu je dreku digao, uz razna udruženja iz BiH, ali i hrvatske glasove, Slobodan Prosperov Novak – predsjednik PEN-a iz Tuđmanova vremena, kad nije primjećivao zločine ni u neposrednom svom susjedstvu – na Lucića, te da je pjesma "glupa i imbecilna", te da je ona "vulgarno veličanje zločina", te da Lucić mora "snositi posljedice", valjda da bi se zaboravilo na Darija Kordića 2001. godine osuđenoga u Tribunalu na 25 godina zatvora zbog pokolja 116 civila u Ahmićima 1993. godine.

PARALELIZMI I OBRASCI

Još tad je već citirani advokat Anto Nabilo, koji je zastupao Kordića pred Tribunalom, izjavio: "Projekt 'Herceg-Bosne' bio je marionetski projekt u rukama vrha HDZ-a i Tuđmana. Cijela 'Herceg-Bosna' djelovala je kao agent u ime Hrvatske, jednako kao što su SAO Krajina i pobunjeni Srbi u Hrvatskoj djelovali u ime i za račun

Srbije. To vam je isti paralelizam."

Stvari su se, u međuvremenu, prilično pobrkale, o čemu govori advokatica Jadranka Sloković. Haški tribunal je, kaže ona, u posljednjih godinu dana promijenio kriterije za dokazivanje zločinačkog poduhvata. Vidljivo je to iz presuda Gotovini i Markaču, Momčilu Perišiću, te Jovici Stanišiću i Frenkiju Simatoviću. "Bilo bi dobro da branitelji prouče kriterije koje je žalbeno sudsko vijeće primijenilo u ta tri slučaja", kaže ona, naglašavajući da je i Perišiću i Simatoviću na sudu dokazano da su dostavljali oružje, i to Perišić bosanskim Srbima koji su granatirali Sarajevo, a Simatović srpskim snagama koje su opkolile Vukovar. U oba je slučaja sudsko vijeće to ocijenilo kao "pomaganje u ratnim naporima", dok je u slučaju šestorice Hrvata iz BiH isti obrazac ponašanja ocijenjen kao udruženi zločinački pothvat.

Dok Haški sud ne donese drugostepene presude, nećemo znati pravnu istinu. Onu drugu, na primjer o Mostaru, već imamo: to je taj Markovinin "pun krug zločina", koji mnogima i ne samo u tom gradu nije bio samo ružan san. Osim onim huljama koje spominje...

TATJANA TAGIROV

40 MODELA TELEFONA PO CENI VEĆ OD 1 DINAR.

ODABERI TELEFON I SURFUJ NEOGRANIČENO
U **TELENOR PAMETNOJ MREŽI**

Kontakt centar: **063 9000**
www.telenor.rs

Cene uz ugovornu obavezu od 24 meseca i odgovarajući tarifni paket

telenor

Dobre stvari pokreću svet.

Zašto nije bilo lustracije

Glavni uzrok odsustva lustracije, čiji zakon uskoro prestaje da važi, jeste činjenica da Srbija nikada nije smogla snage da se suoči sa pravom prirodom Miloševićevog režima. Suviše mnogo ljudi je podržavalo tu politiku

Piše: **Žarko Korać**

Foto: REUTERS

Jedna od najčešćih primedbi upućenih vladi Demokratske opozicije Srbije (DOS), izabranoj januara 2001. godine, bilo je to da nije "izvršila lustraciju". To je postalo gotovo opšte mesto traženja uzroka mnogih problema sa kojima se danas suočava Srbija. Pored onih koji su tražili ustavotvornu skupštinu, odnosno radikalni pravni (istorijski?) raskid s prošlošću, koji u osnovi nije bio ni podržan u javnosti, lustracija je ostala, po mišljenju javnosti, osnovni i "prvobitni greh" demokratskih promena. Pritom, praktično svi koji pišu o lustraciji zaboravljaju da je odluka o sudbini ljudi koji su bili funkcioneri ili aktivni pomagači Miloševićeve vlasti doneta na samom početku promena, krajem 2000. godine.

Zato se treba podsetiti redosleda događaja i činjenica koje to neumitno potvrđuju. Septembra 2000. godine održani su savezni, lokalni i izbori za predsednika tadašnje SR Jugoslavije.

Pošto na saveznim izborima nije učestvovala Demokratska partija socijalista Mila Đukanovića, posle izbora je formirana vlada sa opozicijom u Crnoj Gori, koja u suštini nije imala stvarni politički legitimitet ni u Srbiji, ni u Crnoj Gori. U Srbiji je formirana neka "prelazna vlada" do republičkih izbora krajem 2000. godine – koja je bila sastavljena od po tri "koministra" (Socijalistička partija Srbije, DOS i Srpski pokret obnove) na bitnim funkcijama, koji ne samo da nisu imali nikakav legitimitet već ni sposobnost rada – i predstavlja jednu od naj-nakaznijih tvorevina u celokupnoj političkoj istoriji Srbije, a predstavljala je i prvi odgovor na mogućnost lustracije.

Naime, ako vi posle ubedljive pobede na lokalnim i saveznim izborima u Srbiji i posle poraza Slobodana Miloševića na predsedničkim izborima, nastavljate tri meseca da vladate sa njegovim glavnim kadrovima, vi šaljete jasnu poruku javnost

da treba biti "razuman" i biti spreman na "politički kompromis".

Ali glavni udarac mogućnosti lustracije u Srbiji predstavljala je odluka Vojislava Koštunice, *zajedničkog predsedničkog kandidata DOS-a*, da zadrži na mestu šefa Državne bezbednosti Radeta Markovića (danas pravosnažno osuđen na višedecenijsku robiju) i Nebojšu Pavkovića, na mestu načelnika Generalštaba (u Hagu, čeka odluku o presudi). To je, pored ostalog, direktna poruka da treba "sačuvati" glavne kadrove Slobodana Miloševića i da za razliku od "revolucionara" iz DOS-a (Koštuničine reči), treba ići na političku "evoluciju".

Iako je DOS više puta glasao o smeni Pavkovića i Markovića, Koštunica se oglašio o te zahteve i, prema podacima koji su javno dostupni, obojica su dosta često svraćali u njegov kabinet. Treba podsetiti da je, čim je Zoran Đinđić formirao vladu, njena prva odluka bila smena Radeta Markovića, uprkos ostavci koju je podneo na dan formiranja vlade. To je sve što je on mogao da uradi. Zato je drugi uzrok odsustva lustracije odluka tada najpopularnijeg političara u Srbiji da zaštiti funkcionere Miloševićevog režima.

Konačno, neke od stranaka DOS-a bile su male i bile su zadovoljne što im je članstvo naglo poraslo s dolaskom na vlast. One, naravno, nisu proveravale političku prošlost svojih novih članova, a oni su često bili niži funkcioneri bivšeg režima. To je treći uzrok odsustva lustracije: sve manje volje u samom DOS-u da se lustracija izvrši.

Ali glavni uzrok odsustva lustracije, čiji zakon uskoro prestaje da važi, jeste činjenica da Srbija nikada nije smogla snage da se suoči sa pravom prirodom Miloševićevog režima. Suviše

mного ljudi je podržavalo tu politiku i lustracija bi ih naterala da odgovore na osnovno pitanje – zašto uopšte nekoga lustrirati? Jer lustracija nije sudska, već politička odluka o tome ko je nedostojan da se neko vreme pojavljuje u javnom životu. Da bi nekom zabranili da se pojavljuje u javnom životu, moramo prethodno imati jasne moralne i političke kriterijume šta je bilo neprihvatljivo u njegovom ponašanju. U zemlji gde su praktično svi novinari ratni huškači nastavili da rade i gde su neki danas glavni urednici i kolumnisti i u zemlji gde je jedno istraživanje među mladima pokazalo da je ratni zločinac i osuđeni ubica Milorad Ulemek Legija popularan, nešto suštinski nije u redu sa tim kriterijumima. Nemoguća je lustracija u zemlji gde se ne vidi tačno zašto je Milošević "kriv" ili kriv.

Kada je Knut Hamsun faktički podržao okupaciju svoje zemlje, pohvalivši Kvislinga u Drugom svetskom ratu, gotovo svi Norvežani, i mladi i stari, spakovali su i poštom vratili knjige svog omiljenog pisca. Time su pokazali šta misle o njemu. Tamo nije bilo zakona o lustraciji, ali je bilo moralnog stava o tome šta je ispravno. Kod nas su apologete i književni ideolozi proteklih ratova i dalje veoma popularni. I dalje se organizuju književne večeri u njihovu čast.

Kada zločinci iz prethodnih ratova, sluge režima koji ih je stvorio i oni koji su ih hvalili i opevali prestanu da budu heroji velikog dela naše javnosti, onda ćemo moći da kažemo da, iako nismo primenili zakon o lustraciji, Srbija je smogla snage da sebe kritički pogleda u oči. Tada će to biti jedna druga Srbija, koja jeste sebe "očistila" od onih koji su je doslovno u zlo povelili.

(Autor je predsednik Socijaldemokratske unije)

*Dodatni pozivi ka Telekom grupi obuhvataju saobraćaj sa korisnicima mts, fiksne telefonije Telekom Srbija, m:tel (mobilna i fiksna), m:tel Republika Srpska i Telekom Srpske.

Uživajte na odmoru u Crnoj Gori!

Aktivirajte m:tel Plus roming dodatak na period od 7 ili 30 dana i uživajte u najpovoljnijoj roming ponudi sezone.

m:tel Plus 7 - 999 Din
m:tel Plus 30 - 1.499 Din

Sa aktiviranim željenim dodatkom cena odlaznih poziva, SMS-a i Data saobraćaja iznosi **0 dinara***. Aktivaciju roming dodatka možete učiniti putem m:ts vodiča.

imate prijatelje!

www.mts.telekom.rs

f / imateprijatelje
Korisnički servis 064/789

mt:s NAJOPUŠTENIJI ROMING

Povratak u iščezli san: šez

Početkom 1968. godine, pred kraj prvog polugodišta četvrtog razreda gimnazije, došao sam u sukob sa nastavnikom istorije. Na zahtev da definišem fašizam, odgovorio sam da je fašizam oblik nihilizma, što je potpuno izbezumilo nastavnika, koji je očekivao politički ispravnu formulu u stilu "fašizam je ekstremni oblik kapitalističkog imperijalizma". Napustio sam školu

V iše 1968. ne postoji; nije ni postojala, što znači da u svetu (uključujući vasionu) ne postoji ništa drugo. Za neke od nas vreme je stalo te godine; ništa nije moglo stati: paradoksalni trenutak 1968. (jer ni trenutak ni određenost zamišljenog prostora) samo je, u magnovenju, predstava beskraja tačke alfa i omega, neizmerna harmonija precizno izrečene neizrecivosti. Pisma bez melodije. *I to staro teče vreme...*, ali ni reke, ni korita, no, obale. Na neki neobjašnjiv način (jasan kao dan astrolozima i Nostradamusu) te smo se godine našli u zvezdanom prostoru iza večnosti.

Šta činiti nakon božanstvene vizije?

Čovek može zanemeti, na primer. Postoje druge varijante. Čovek može nastaviti život, u stanju bunila, prolazeći kroz sve otuđenije etape besmisla, dobro znajući da posle 1968. nema ničega! Tako sam ja otišao u Francusku u potrazi za kulturnom nirvanom, studirao na duboko amerikanizovanoj Sorboni, čak stigao do Amerike, gde, na nivou kulture—smisla—intelekta—duha stvarno nema ničega. Pustolina na kvadrat. Kvadratura tuge. Konstatacija da nema ničega u svetu takozvane intelektualne nadgradnje – kad smo već kod građevinskih metafora – prvi je korak. O tome sam napisao knjigu *Blagodeti ništavila*. Nije loša knjiga, ali kao i sve ostalo, puki pokušaj da se na jezik ljudi prevedu vizije iz 1968! Konstatacija da nema ničega nije nihilizam. Naprotiv.

Za mene je 1968. počela 28. marta 1967, kada je teolog Mijo Škvorc, prilikom debate s filozofom Brankom Bošnjakom,

potpuno uništio vladajući pogled na svet u tadašnjoj Jugoslaviji. Još uvek mu zavidim na tom podvigu. Budući disidenti su te godine pisali slavopojke velikom Oktobru! Novodno, učesnici su se složili da se ne slažu, a profesor Bošnjak i otac Škvorc su teorijski prihvatili tezu da je humanizam bolji od antihumanizma. Prvo: to nije istina; drugo: humanizam je kretinizam; treće: otac Škvorc je, po mom mišljenju, izvršio, magistralno i elegantno, totalnu, apsolutnu i definitivnu dekonstrukciju vladajućeg materijalističkog opijuma za mase. Umro je Fridrih Niče, a ne Bog.

Materijalizam-nihilizam je pogled na svet naročitog kova. Kao ideologija, on čovekovu egzistenciju definiše na fizički način, tako da ideje i mentalni mehanizmi doslovno očvršćuju, stvarajući čeličnu mrežu iz koje se ne može izići. Život u kavezu. Život kao kavez.

POTENCIJALNO PROPALI GIMNAZIJALAC

Početkom 1968. godine, pred kraj prvog polugodišta četvrtog razreda gimnazije, došao sam u sukob sa nastavnikom istorije. Na zahtev da definišem fašizam, odgovorio sam da je fašizam oblik nihilizma, što je potpuno izbezumilo nastavnika, koji je očekivao politički ispravnu formulu u stilu "fašizam je ekstremni oblik kapitalističkog imperijalizma". Napustio sam školu, odlučivši da polažem ispite u junu i tako završim gimnaziju. Od 3. do 9. juna, međutim, aktivno sam učestvovao u "lipanjskim gibanjima", kao honorarni

deset osma danas

OVO JE BILO U EVROPI: Podvožnjak 1968.

(i potencijalno propali) gimnazijalac. Naravno, nije bilo moguće odoleti opštem (i totalno autentičnom) entuzijazmu, čiji su duboki izvori, po mom mišljenju, krajnje tajanstveni i ne mogu biti svedeni na astrološke ili sociološke igre sa sedam velova. Verovao sam da će se svet duboko promeniti, da će neljudske institucije (država, obrazovni sistem, proizvodnja materijalnih objekata) iščeznuti. Verovao sam u neminovnost carstva Svetog Duha (u duhu proročanske teologije Joakina de Fjorea), sveta u kojem će jedino duhovne aktivnosti biti legitimne.

Međutim, stvari se nisu baš tako razvile. Pre svega, čak i u okviru "revolucionarne" studentske grupe, hijerarhije su se formirale munjevitom brzinom. Na nivou kolektivne svesti, u indoevropskim društvima, ništa se nije promenilo za poslednjih šest hiljada godina. Još uvek volimo kaste. Dakle, odmah se znalo ko je ko: Lenjin, Krupskaja, Če Gevara, a binarne suprotnosti su se oglasile kao da ih je svojeručno crtao Levi-Stros: pravoverni/kričoverni, filozofi/sociolozi, vernici/izdajnici, autentični marksisti/lažni marksisti... Autocenzura je odmah digla glavul! Na primer, famozni plakat "Ne verujete štampi!" razvodnjena je verzija originalne zamisli, koja je glasila "Štampa laže!", a čiji je autor moja majka, Zora Minderović.

Na Filozofskom fakultetu, gde sam boravio tih dana, marksizam je predstavljao jedini mogući diskurs, jedini mogući intelektualni kontekst, jedinu moguću filozofiju. Nasuprot "crvenoj buržoaziji", koja je svojatala Marksa, filozofska je inteligencija tražila, poput Mišela Fukoa, u stanju arheološkog izbezumljenja, nekakvog mitološki apokrifnog "autentičnog" Marksa, u čijim se mladošću nadahnutim tekstovima rešava čovekov problem. Taj "autentični" Marks ne postoji, ukoliko ne rešimo da prihvatimo sanjarije Luja Alistera, koji je poznatiji kao ludak i ubica. Problem nije u Marksu. Problem je, kao što je sam Marks jednom rekao, u »

marksistima. Najbolju analizu marksizma sam lično čuo od mog profesora na Sorboni Kostasa Akselosa, početkom sedamdesetih godina. Parafraziram: "Prvo sam bio marksista, pa filozof marksističke orijentacije, i onda neomarksista, pa sam na kraju postao Maršovac." Naravno, najbolju knjigu o Marksu je napisao jezuit Žan-Iv Kalvez. Mada zadrhti katolik – padam u nesvest kad slušam Mocartovu (domaći kompozitor, za mene) crkvenu muziku; drugim rečima, totalno nisam marksista – veoma rado posežem za marksističkim argumentima kad hoću da učutkam kretenoidne apologete kapitalističkog imbecilizma-sadizma. Odlični argumenti! Ljubitelji kapitalizma ostaju bez teksta. Vrše harikiri. Lepo je gledati!

MARKSISTIČKA LUDAČKA KOŠULJA

Marksove ekonomske i sociološke analize, kao što je primetio Levi-Stors, sasvim su ubedljive. Međutim, marksizam nije filozofija. Nije ni pogled na svet, možda samo pogled na tržište. Za vreme 1968. nikako nisam mogao da shvatim kako je moguće biti istovremeno filozof i marksista. *Contradictio in adiecto*. Filozofija postavlja pitanja na koja *a priori* nema odgovora: Da li postoji Bog? Šta je duša? Šta je svest? Šta je smrt? Marksizam predviđa da će pitanja koja se tiču duha nestati kada se zadovolje sve materijalne potrebe. Za vreme 1968. napredni intelektualni

diskurs, kojim je trebalo srubiti vlast, kretao se u granicama marksističke ludačke košulje. Naš marksizam bio je bolji (jer je imao ljudsko lice) od njihovog (vlast) čija je faca bila poluživotinjska. Naravno, mada duboko zapanjen duhovnom skućenošću progresivne inteligencije, moram priznati da sam se divio moralnoj hrabrosti ljudi koji su se hvatali u koštac

■ Nas troje smo osnovali list "Frontisterion". Sve dimenzije tog jedinstvenog projekta u istoriji evropske kulture potiču od Svetlane: stil, koncepcija, istorijski kontekst, tematika

s političkom elitom, koja je odana Marksu, isključivo na papiru, imala samo jedan cilj: da ostane na vlasti, po svaku cenu. Dakle, progresivna inteligencija (intelekt bez duha) u sukobu s vlašću (životinjski instinkt koji se kiti perjem makijavelizma). Pre 1968. moje poznavanje politike je bilo čisto cerebralno – iz knjiga. Sećam se, tokom junskih dana 1968, kako je moj brat Dragan Minderović imao prilike, kao angažovani student filozofije, da učestvuje u nekim "pregovorima" s vlašću. Bio je zapanjen dubokim cinizmom ljudi za koje istina, zakoni, moral,

objektivnost, činjenice, principi nisu značili ništa. U njihovom razgovoru se samo mogla čuti primitivna melodija neizmerne ljubavi ka vlasti. Vlast ili smrt. *Tertium non datur*. Olovna monotonija.

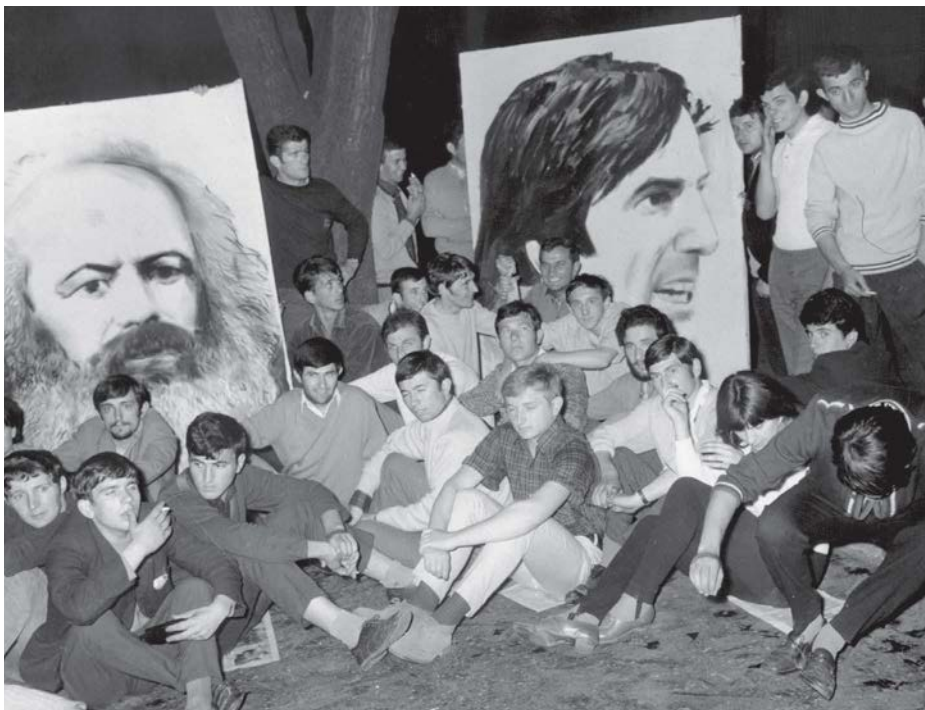
Gde da se čovek skloni od takvog animalizma? Nažalost, nisam mogao računati na *consolatio philosophiae*, jer je filozofija u to vreme bila upregnuta u kola

sirovog političkog aktivizma. Zamišljao sam filozofiju kao neoplatonističku boginju, u duhu Boetijevih meditacija, koja će osvetliti najbitnija, najdublja pitanja života i smrti.

Naravno, filozofiji nije bilo mesta na beogradskom Filozofskom fakultetu, gde je jedan od progresivnih profesora rekao: "Ko kaže da je hajdegerovac, odmah obaram!" U to vreme je Božidar Borjan napisao članak o besmrtnosti duše (*De immortalitate animae*) za "Student". Ne sećam se da li su argumenti bili ubedljivi, ali za mene je naslov bio znak da nam još

Foto: Stevan Kragujević

DOGAĐAJ 1968: Pobuna, tuča, priča

uvek ima pristupa transcendentnim sferama. Takođe se sećam prezira, sa kojim je jedan od progresivnih profesora govorio o tom članku. Znam, napredni filozofi su se hrabro suprotstavili vlasti... ali u njihovoj polunegativnoj utopiji nije bilo prostora (po mom mišljenju) za duhovni život; samo za intelektualni, koji nije život. Prosvećeni materijalisti protiv poludivljih materijalista. Ima li života na Marsu? Radio Jerevan lepo kaže: "Tože nejt."

Da li me je 1968. razočarala? Pomalo, jer sam zaista očekivao kraj robnonovčane privrede, tržišta, proizvodnje, a i krah materijalizma kao pogleda na svet. Carstvo Svetog Duha! S druge strane, zahvalan sam za otkrovenja u drugoj dimenziji: van papagajskog mimetizma političko – intelektualnog diskursa: u začaranom svetu literature, u susretima s ljudima čije sam vizije kosmosa i života prepoznao kao autentičnu alternativu. U to vreme me je Vukica Đilas prepala na ulici pitanjem: "Znaš li ko je Borhes?" Nisam znao. Skandal! Tutnula mi je u ruke *Maštarije*, rečima: "Svako mora imati primerak Borhesa." Trenutak nije uopšte bio trivijalan za mene, jer sam, pročitavši te priče, shvatio da je, bar što se mene tiče, nemoguće pisati na neki drugi način. Naravno, postoje drugi autori. Ali, eto, ima već 40 godina kako prečitavam priču *Tlon, Ucqbar, Orbis tertius* da se podsetim kako je svakodnevni

život loša, primitivna, siva, jednodimenzionalna, priglupa, nemušta kopija fantastičnih svetova koje nam dočaravaju prosvetljeni pisci. Neko će reći da sam jeretik, da nisam na katoličkoj "liniji", da je jeres čitati Borhesa kao Peto Jevanđelje... baš me briga: za mene su ti borhesovi svetovi baš kao Bog: pod nosom, a ne vidimo i ne čujemo.

MISLIONICA

Kad smo već kod Boga, 1968. mi je takođe donela Svetlanu (Kojić-Slapšak) i Kirila (Milan Ćirković). Nas troje smo osnovali list "Frontisterion". Sve dimenzije tog jedinstvenog projekta u istoriji evropske kulture potiču od Svetlane: stil, koncepcija, istorijski kontekst, tematika. "Frontisterion" je grčka reč koja znači "mislionica" – mesto gde filozofi filozofiraju. Mislionicu je izmislio Aristofan, kako bi izvrgao ruglu Sokratov jalovi intelektualizam, ukoliko nije reč o pleonazmu. Prvi (i jedini) broj bio je zaplenjen i uništen. Članci kao što je "Veliki zemljotres u Pompeji – Neron obišao postradale krajeve" predstavljali su preveliku opasnost za Titov režim. Tu se slažem s Titom. Meni dan-danas nije jasno zašto vlast nije odmah – pročitavši zaplenjeni broj – dala ostavku. Kad kažem vlast, mislim i na intelektualne vlasti, ali profesori, dekan, rektori, svi su ostali na svojim položajima. Za mene je to veća misterija nego

pitanje nastanka kosmosa. Međutim, kao što Aristofan nije mogao da zaustavi Peloponeski rat, tako ni "Frontisterion" nije mogao da otera Tita u penziju. *Historia magistra vitae est*. Verujem da bi se Svetlana bez problema snašla u nekom panteonu grčkih bogova i muza. Dali bi joj pehar nektara, bez problema. Niko u istoriji zapadne kulture, ni sam Fransoa Rable, nije bolje, jednom rečju, sažeo vrtoglavu debilnost modernog univerzitetskog sistema: Univerzitet! Univerzitet: kazamat gde rinta student – radni čovek: tupava ideja koju je Stipe Šušar uzeo od još tupavijih Amerikanaca. Kirilo bi se sasvim komotno osećao u društvu Heraklita; njegove heraklitovske sentencije – na primer, opaske o "marksizmu" – sasvim su u duhu skrivene prirode i svega što teče. Naravno, ne smem zaboraviti Kazimira (Velimir Ćurgus), koji je u to vreme već smišljao svoje vratolomne fikcije, kao što je *Pojava magnetizma u Bosni*, malo kasnije objavljene u knjizi *Kavkaski roman*. Za nas je 1968. trajala doslovno do ranih sedamdesetih godina, kada sam otišao u Pariz, gde sam brzo video da je njihova 1968. bila veoma traljava kopija našeg originala.

ZORAN MINDEROVIĆ

(Preuzeto iz knjige *Šezdeset osma, lične istorije*, Radio Beograd 2 i Službeni glasnik, Beograd 2008; oprema redakcijska)

Učitelj kao službeno lice

Pred kraj svake školske godine profesori, nastavnici i učitelji suočavaju se sa pritiskom učenika da dobiju ocene koje nisu zaslužili. U pitanju je nesklad između želja, znanja i vaspitanja učenika koji povremeno izbija u obliku otvorenog nasilja

Prošle godine u ovo vreme javnost je potresao slučaj Dinkice Ilić, profesorke u gimnaziji, koju je učenik napao i brutalno pretukao, posle čega je podvrgnuta operaciji i ugrađen joj je veštački kuk. Učenik je zbog incidenta izbačen iz škole – ali zbog 220 izostanaka, a ne zbog napada na profesorku. Dve godine ranije, takođe u junu, učenik srednje tehničke škole u Sremskoj Mitrovici na času je šamarao i pljuvao profesorku nezadovoljan zaključnom ocenom iz hemije, što je neko od učenika snimio mobilnim telefonom. Ostali učenici u razredu su mirno posmatrali napad a tek pošto je nasilnik udario profesorku, reagovala su trojica učenika koji su pokušali da ga odvoje i zaustave dalje nasrtaje. Istog meseca iste godine učenik drugog razreda pirotke gimnazije pred celim odeljenjem je nasrnuo na profesorku francuskog jezika Slavicu Mijalković, nezadovoljan što će iz tog predmeta imati lošu ocenu.

Poslednjih godina mediji su preplavljeni nekada nezamislivim vestima u kojima učenici zlostavljaju nastavnike i profesore. Da li je posao nastavnika i profesora postao rizičan? Policiji godišnje bude prijavljeno desetak slučajeva napada na nastavnike, ali se sumnja da je taj broj daleko veći, jer se mnogo incidenata prećuti.

Rezultati istraživanja Foruma beogradskih osnovnih škola pokazuju da je gotovo osam od deset nastavnika pretrpelo neki vid verbalnog, fizičkog ili psihičkog nasilja. Svaki treći bio je u situaciji da mu osim učenika prete i njegovi roditelji, direktno ili preko posrednika. Istraživanje koje je sproveo Institut za psihologiju u okviru projekta "Škola bez nasilja" pokazalo je da je u 10 odsto škola koje su obuhvaćene anketom fizička agresivnost učenika označena kao veliki problem (vidi okvir).

Milorad Antić, predsednik Foruma srednjih stručnih škola Beograda, za "Vreme" kaže da prosvetni radnici osećaju strah ne samo od učenika, već i od kolega koje bi ih mogle osuditi kao nesposobnog profesora koji ne ume da izađe na kraj sa učenicima. "Onda sledi nadzornička služba koju šalje Ministarstvo prosvete, da ispita kako radi profesor. On iz straha od gubitka radnog mesta čuti i tako gubi autoritet – i dostojanstvo", objašnjava Antić.

Sa njim je saglasna i sagovornica "Vre-

mena", predsednica Foruma beogradskih osnovnih škola Radmila Dodić, koja probleme nalazi i u zakonskim mehanizmima. "Zakon je predvideo sve mehanizme zaštite deteta od eventualnog nasilja, što je dobro, i u skladu je sa etičkim i svetskim standardima. Ali", dodaje, "zakon nije predvideo mere zaštite nastavnika. Odnosno, tako ih je koncipirao, da se nastavnik samo u ekstremnim slučajevima usuđuje da traži zaštitu. Ako se obrati poslodavcu, direktoru škole ili Ministarstvu prosvete, očekuje ga sramni proces inspekcije koja će učiniti sve da dokaže da je nastavnik nekompetentan ili nesposoban, i sledi prekor direktora što je školu doveo u neugodnu situaciju javnog nadzora. Nastavniku ostaju samo ćutanje i stid. A problem eskalira."

ODBRANA ILI SAMOZAŠTITA

Predsednik Unije sindikata prosvetnih radnika Dragan Matijević za "Vreme" navodi da će sindikati peticijom tražiti status službenog lica za prosvetne radnike. Tu vrstu "zaštite" za sada imaju policajci, pripadnici bezbednosnih službi, državni funkcioneri, tužioci i sudije, a u više navrata su novinari, taksisti i vozači javnog prevoza tražili taj status. Matijević tvrdi da je nasilno ponašanje učenika i dalje na nivou incidenta, ali da bi označavanje prosvetnih radnika kao službenih lica predstavljalo sredstvo odvratanja kojim bi se predupredila moguća agresija. Predsednica Foruma beogradskih osnovnih škola, Radmila Dodić, međutim, smatra da status službenog lica neće rešiti problem, već da treba da se donesu protokoli i uredbe kako se ponašati prema nastavniku, i to hitno. Inače će se izgubiti svaki društveni nivo obrazovanja jer, kaže, pojedinačni apeli na učenike i roditelje ne pomažu. Predsednik Foruma beogradskih gimnazija Miodrag Sokić slaže se da status službenog lica neće rešiti probleme nastavnika: "Nije cilj da se agresija učenika označi kao krivično delo, već da se spreči. Napad na nastavnika je

Verbalna agresivnost učenika

Nemamo takvih problema	23
To je manji problem	48
To je ozbiljan ili veoma ozbiljan problem	29

Fizička agresivnost učenika

Nemamo takvih problema	68
To je manji problem	22
To je ozbiljan ili veoma ozbiljan problem	10

Uzroci nasilnog ponašanja

Problematična porodica, ubedljivo na prvom mestu

Šta je najefikasnije u borbi protiv školskog nasilja?

Bolja saradnja škole i roditelja, ubedljivo na prvom mestu

Odgovori nastavnika koji predaju đacima od V do VIII razreda na pitanje da li su se u poslednje dve godine osetili ugroženo?

Nijednom	82
Jednom ili više puta	18

Odgovori učenika od V do VIII razreda na pitanje da li se desilo da neko od učenika iz tvog odeljenja više na nastavnika, vređa ga ili mu preti?

Nikad se nije desilo	58*
Jednom ili dva puta	27
Više puta	15

* U petom razredu to tvrdi 75 odsto učenika, u osmom 43 odsto.

Odgovori učenika na pitanje da li se desilo da neko od učenika iz tvog odeljenja fizički nasrne na nastavnika?

Nikad	91**
Jednom ili dva puta	7
Više puta	2

** U petom razredu to tvrdi 95 odsto učenika, u osmom 87 odsto.

napad na obrazovni sistem, a Ministarstvo prosvete čini sve da druga ministarstva cvetaju, a naše dobija što manje novca. Nebrigom Ministarstva škola je potpuno ugrožena od strane mediokriteta." Radmila Dodić smatra da bi status službenog lica mogao biti samo privremena mera, posledica "očaja zbog nemoći i ponižavanja kome nema kraja".

O verbalnom ili fizičkom nasilju koje trpe, prosvetni radnici retko javno govore, strepeći da će narušiti ugled škole, sopstveni kredibilitet kao profesora i

zbog mogućih problema sa direktorom škole. U pismu koje je jedna nastavnica iz sela Žaoke nadomak Lazarevca uputila Forumu beogradskih osnovnih škola, ona opisuje poteškoće koje je imala na poslu i zbog kojih se, čak, našla i na sudu: "Suprug i ja radimo kao nastavnici 23 godine, a bilans svih ovih godina je da se po prvi put osećam kao bubu... Doživela sam svakakva poniženja, ali jednom se nisam nadala. Dospela sam na sud, ostavljena sama, bez pomoći škole, direktora i kolega..." To se slaže sa uverenjem da se

Foto: Milovan Milenković

**ULOGA PROFESORA U
VASPITAVANJU: Miodrag Sokić,
Miodrag Antić i Dragan Matijević**

odgovornost prebacuje samo na nastavnika, dok njega pritiskaju učenici i njihovi roditelji, onda direktori škola i kolege, pa i šire društvo kroz javne debate i polemike u kojima uzroci nasilja opet traže u prosvetnom radniku.

Kao ubedljivo prvi uzrok nasilnog ponašanja učenika stoji problematična porodica, pokazalo je istraživanje Instituta za psihologiju. Sagovornici "Vremena" slažu se da uzroke problema treba tražiti prvenstveno u porodici, i to ne samo u porodicama razvedenih roditelja, kod dece bez roditelja ili na neki način disfunkcionalnim porodicama, već i u stavu roditelja prema nastavniku i prema autoritetu, stavu koji deca usvajaju i nose sa sobom u školske klupe. Ne treba isključiti ni stanje društva u celini ni vreme u kom su deca koja danas pohađaju školu odrastala, ratove, krah moralnih vrednosti, ekonomsku krizu itd. Radmila Dodić uzroke agresivnosti učenika nalazi i u uzorima na koje se oni uglavnom ugledaju: "Rešavanje konflikata nasiljem svakako ima uzrok u stanju našeg društva u kom su nasilnici nedodirljivi, pa samim tim i uzor mladima."

DRUŠTVO I DRŽAVA

"Ministarstvo prosvete i država su doprineli ovom stanju, dali su ogromna prava deci, a premalo obaveza", tvrdi Milorad

Foto: Aleksandar Andjic

Foto: Milovan Milenković

Nemamo ali imamo problem

U okviru projekta "Škola bez nasilja", koji je pokrenut 2005. godine u saradnji Instituta za psihologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu i UNICEF-a, Institut je sproveo istraživanje nasilja u 238 osnovnih škola. Odgovore na pitanja o rasprostranjenosti nasilja u školama davala su deca od trećeg do osmog razreda, kao i nastavno osoblje. Zabrinjavajuće je to da se na nivou osnovnih škola čak 18 odsto nastavnika osetilo ugroženo pretnjama učenika, tako da se, iako nije rađeno istraživanje za srednje škole, može pretpostaviti da je situacija u njima još gora. Ovakva istraživanja i njihovi rezultati imaju funkciju angažovanja svih učesnika u školskom životu za borbu protiv nasilja i, takođe, pružaju važne podatke za aktivnosti koje bi poslužile za predupređivanje i smanjenje agresivnog ponašanja u školama. Porodica zauzima značajno mesto ne samo u negativnom kontekstu kao mogući uzrok nasilnog ponašanja učenika, već i kao jedan od aktera rešavanja problema. Naime, kao najefikasnije sredstvo u borbi protiv školskog nasilja, nastavno osoblje ispitano ovim istraživanjem navelo je bolju saradnju roditelja i nastavnika. Projekat "Škola bez nasilja" vode prof. dr Dragan Popadić i dr Dijana Plut.

Antić na čelu Foruma srednjih stručnih škola Beograda. U istovetnoj organizaciji gimnazija Miodrag Sokić se slaže, navodeći da "u Zakonu piše da se moraju štititi i prava nastavnika i prava učenika, međutim prava nastavnika stanu u nekoliko redova, dok je učeničkim posvećeno nekoliko stranica". Radmila Dodić zabrinuta je za dostojanstvo nastavnika jer "učenici imaju pravo da vređaju, prete, fizički nasrću na nastavnike a nastavnik mora da otpri i, u skladu sa zakonom, eventualno pokrene prvi stepen disciplinske odgovornosti". To praktično znači da je u slučaju dokazanog učeničkog nasilja krajnja mera "premeštanje učenika u drugu školu – pod uslovom da se slože roditelji i da ta druga škola pristane da ga primi!"

Postoji nekoliko načina da učenik zaštiti svoja prava, ukoliko su povređena. Pre svega, može da se žali direktoru škole, čija je dužnost da reaguje na kršenje učeničkih prava, ispravi nepravdu i kazni počinioaca. Učenik može prijaviti direktoru i kršenje prava nekog drugog učenika. Nezavisno od toga, odnosno ako to ne uspe, učenik ili roditelji mogu se obratiti prosvetnoj inspekciji. Na kraju, pod određenim uslovima, moguće je zahtevom za zaštitu prava učenika pokrenuti poseban postupak u kojem Ministarstvo prosvete direktno, brzo i efikasnom intervencijom, štiti dačka prava. Žalba mora obavezno da se razmotri, ali ne mora biti odobrena. Miodrag Sokić tvrdi da se gotovo svaka žalba u

Inspekcija

Kako za "Vreme" tvrdi Velimir Tmušić, načelnik Odeljenja za inspekcije Ministarstva prosvete, iako se pojavljuju podaci da su prosvetni radnici ugroženi od strane učenika, nijedna takva prijava nije podneta ministarstvu. On dalje objašnjava da se takvi problemi rešavaju na nivou škole, a da je sa pozicija propisa sve već uređeno od strane ministarstva. "Ukoliko do prijave dođe, prosvetna inspekcija proverava prvenstveno školu, odnosno kako škola organizuje pitanje bezbednosti. Direktor je odgovoran za zakonitost i red. Ne sme se dozvoliti ni najmanji prekršaj, jer se tako vrata otvaraju za naredne." Ministarstvo prosvete je propisalo obavezu da svaka škola treba da ima pravilnik ponašanja u ustanovi, koji se odnosi na prava i obaveze učenika. Takođe, postoji pravilnik o ocenjivanju, kako bi se izbegle moguće žalbe učenika na dobijenu ocenu, po kome profesor mora da obrazloži svaku ocenu koju da. Tmušić smatra da status službenog lica, kao moguće rešenje za zaštitu prosvetnih radnika na poslu, ne može da doprinese boljim uslovima za rad, jer "autoritet stvaraju svi članovi školskog sistema, uključujući učenike i roditelje, a taj autoritet trenutno nije na najboljem nivou. Već na početku školske godine, na času odeljenske zajednice, učenici bi trebalo da se upoznaju sa obavezama, pa će prava sama da se ostvaruju." Načelnik odeljenja za inspekcije se ipak slaže sa prosvetnim radnicima u jednom, da roditelji igraju ključnu ulogu i smatra da je alarmantan podatak da roditelji sve manje dolaze u škole: "Ako roditelji redovno idu na roditeljske sastanke i aktivno učestvuju u obrazovanju, deca postižu maksimum u radu."

praksi uvažava. Koliko je podnošenje prijava protiv prosvetnih radnika u javnosti poželjno, Radmila Dodić ilustruje činjenicom da je "visoko pozicionirani funkcioner Ministarstva prosvete javno izjavio da učenici podnose prijave i da će im se izaći u susret"! Ako je u pitanju žalba zbog negativne ocene, učenik polaže ispit pred komisijom i ako ni tada ne položi, ima pravo na komisiju iz druge škole. Miodrag Sokić dovođenje komisije iz druge škole vidi kao "zloupotrebu prava, jer se time odobrava stav da učenik nije dobio pozitivnu ocenu zato što ga cela škola mrzi i, samim tim, degradira se ta škola".

Najveći problem sa kojima se susreću prosvetni radnici je nemogućnost izricanja ozbiljnih sankcija učenicima koji ispoljavaju agresiju. Milorad Antić smatra da bi dobra praksa predupređivanja incidenata bilo pravo da se učenik suspenduje, isključi iz obrazovne ustanove ili da se u nekim slučajevima propisuju materijalne kazne za roditelje, dok Miodrag Sokić tvrdi da bi umesto polemika o učeničkom nasilju trebalo da se javno osudi takvo ponašanje, a Radmila Dodić se, dugoročno gledajući na problem agresivnosti među učenicima, zalaže da se pored efikasnije zakonske regulative, počne raditi i na preventivi u smislu učenja nenasilnom rešavanju konflikata kroz građansko vaspitanje i druge mehanizme.

PORUKE

"Obrazovanje je suptilna institucija zasnovana na poštovanju autoriteta", podseća Dragan Matijević.

"Postoji mnogo učenika koji ne poštuju autoritet, koji samo čekaju na grešku profesora i koriste preterana prava koja štite učenike od nastavnika, kao da su nastavnici nešto loše i na njih se prebacuje sva odgovornost", smatra Miodrag Sokić.

"Ako je obrazovanje stub svakog društva", kaže Milorad Antić, "nastavnici su njegova srž i treba ih zaštititi kako bi mogli da doprinesu društvu."

Ne čekajući na inicijativu Unije sindikata prosvetnih radnika Srbije, stranica "Dnevna doza patriotizma" na društvenoj mreži Fejsbuk pokrenula je peticiju za dodeljivanje statusa službenog lica prosvetnim radnicima.

DRAGANA PRICA

Razbijanje staklenog zvona

“Ne postoje nikakvi ljudi sa posebnim potrebama i zato im treba omogućiti da nastave sa poslovima koje mogu da obavljaju”, kaže Ivan Tasovac, direktor Beogradske filharmonije, jer rade veoma kvalitetno i odgovorno

račun, platu, radni staž, tako da se oseća korisnim delom društva”.

Kreativno edukativni centar za mentalno nedovoljno razvijene osobe (KEC MNRO), u koji Vladimir dolazi, neprofitna je nevladina organizacija čiji je

I PORODICA I DRUŠTVO

Defektolog i aktivista u ovoj oblasti, Olivera Majmarević podseća na važnost nevladinih organizacija za razvoj potencijala osoba sa intelektualnim teškoćama. Prema njenim rečima, ukoliko mentalno nedovoljno razvijena osoba ostane pod roditeljskom pažnjom, postoji rizik da dođe do “prezasićenja”, umesto socijalizacije može doći do potpunog povlačenja i otuđivanja od zajednice. “Često se dešava da roditelji iz straha ili stida čuvaju dete ‘pod staklenim zvonom’ i obavljaju sve umesto njega, pa ono ne radi samostalno ni one radnje koje može”, kaže Majmarovićeva, ali dodaje da postoje i dobre strane ovakvog roditeljskog pristupa. Detetu je omogućena dvadesetčetvorčasovna nega koja se, uz pravilan pristup, može iskoristiti za razvoj njegovih kapaciteta. Ali u današnjim uslovima takav pristup je teško ostvariv jer bi, kako objašnjava Majmarevićeva, “staratelju to bila neka vrsta posla, što bi značilo da ne bi mogao da ima stalno zaposlenje, što, opet, vodi materijalnim poteškoćama”.

Nevladine organizacije, dnevni boravci i vikend udruženja poput KEC-a, posvećuju posebnu pažnju praktičnom obučavanju mentalno nedovoljno razvijenih osoba. Takođe, iz razloga što se finansiraju prvenstveno iz privatnih izvora i donacija, često ostvaruju dobru saradnju sa kompanijama koje im obezbeđuju materijal, proizvode ili čak neki vid prakse i zaposlenja.

“Radno angažovanje im služi da iskažu svoje sposobnosti i budu korisni članovi

“Radio sam prvo vreme u Meku pa onda u Parking servisu. U Meku sam nosio tacne, u Parking servisu sam raznosio poštu po kancelarijama, a sad radim u Maksiju već četiri godine”, kaže Vladimir Ileš. On je punoletan, ali zavisi od roditelja. Može sve, ali pod nadzorom i uz nečiju pomoć. Pored sporog napredovanja i zavisnosti od okoline, za mentalnu retardaciju karakteristično je da ove osobe kasnije mogu dostići pojedine faze razvoja, kao i da se na tom nivou razvoja mogu zadržati. Vladimiru i drugarima potrebni su adekvatni uslovi kako bi razvili svoje potencijale.

Vlada je završio osnovnu školu, potom je išao u srednju zanatski školu “Petar Leković”, ali nakon završenog specijalnog obrazovanja nikada nije uspeo da se zaposli. Nekoliko godina, kako kaže Vladina mama Deana Ileš, “bio je nezaposlen i nezainteresovan, ali kad smo čuli za ovaj nevladin Centar, onda su se stvari promenile – najpre je prošao kroz razne faze tog tzv. radnog angažovanja i trenutno je stalno zaposlen u Maksiju kao izlagač robe”, objašnjava. I dodaje da je “vrlo zadovoljan, shvata to ozbiljno, ima tekući

cilj poboljšanje kvaliteta života osoba sa intelektualnim teškoćama, kao i njihovo uspešno uključivanje i integracija u društvenu sredinu kroz program radnog angažovanja i zapošljavanja na otvorenom tržištu rada. Program je pokrenut 2004. godine i do sada je u njega uključeno 130 korisnika iz Beograda. Oni su radno angažovani u Mekdonalds restoranima, Parking servisu, Jevrejskoj opštini, Delta holdingu, Houm centru, Kliničkom centru Srbije, Rogenart pekarama i privatnom poslovnom sektoru. Prema oceni stručnog tima KEC-a, projekat je za sada uspešan i sve je veći broj kompanija koje se odlučuju za saradnju.

Za osobe sa intelektualnim teškoćama koje su lišene poslovne sposobnosti koristi se model zapošljavanja uz podršku. Ovaj model ne zavisi od stepena (klasifikacije) teškoće jer je podrška fleksibilna pa se prilagođava potrebama osobe koja stupa u radni odnos. Dakle, pored obuke za radno mesto, njima se pruža kontinuirana podrška i praćenje rada, koje najpre pružaju radni asistenti, ali mogu i kolege iz kompanije u kojoj je osoba sa intelektualnim teškoćama radno angažovana.

društva", objašnjava Milena Stojković, socijalna radnica Centra.

Projekat radnog angažovanja i zapošljavanja realizuje se pod pokroviteljstvom Delegacije Evropske unije u Srbiji kroz program evropskog instrumenta za demokratiju i ljudska prava a, prema rečima Margarete Kecman, predsednice KEC-a, za sada su ostvareni "veliki i vidljivi rezultati, a podrška Delegacije EU omogućila je da se ovaj program proširuje". Ana Miletić iz Delegacije EU kaže da je ideja projekta da se "pomogne ne samo mentalno nedovoljno razvijenim osobama već i njihovim porodicama, ali i društvu. Mi podržavamo rad KEC MNRO i drugih organizacija koje se bave osobama sa različitim hendikepima i nadamo se da ćemo na taj način poboljšati naše društvo", kaže Miletićeva.

KORPORATIVNA FILANTROPIJA

Kompanija Mekdonalds Srbija prva je prepoznala probleme sa kojima se mentalno nedovoljno razvijene osobe sreću prilikom traženja radnog mesta. "U našem timu naići će na veliko razumevanje kolega koji se trude da ih uključe u svakodnevne socijalne tokove i koji su srećni što mogu da im pokažu koliko je njihovo prisustvo važno u radu restorana", kaže Desanka Landauer, marketing menadžer ove kompanije, objašnjavajući da je društveno odgovorno delovanje globalna politika kompanije i da je još od 2005. godine njihov zadatak da ga prenose na lokalni nivo.

Veliki broj osoba sa intelektualnim teškoćama angažovan je i zaposlen u Beogradskoj filharmoniji. Ivan Tasovac, direktor, kaže da se o statusu mentalno nedovoljno razvijenih osoba ne može niti treba raspravljati i da "treba da bude sramota sve one koji nisu uložili svoj maksimum u njihov boljitak". Ivan Tasovac smatra da građani ne razumeju reči poput "inkluzija", pa im je teško da uzmu učešće u projektima tog tipa. Kako dalje objašnjava, treba govoriti ljudskim, a ne administrativnim jezikom. "A ljudski jezik je – slušaj, bre, sledeći put kad vidiš osobu sa posebnim potrebama nemoj da okrećeš glavu, već priđi", kaže Tasovac.

Defektolog Olivera Majmarević objašnjava da ovakvi gestovi zaista imaju povoljne rezultate jer se deca "radno

POTREBA ZA LJUDIMA SA POSEBNIM POTREBAMA: Mek i Delta

Foto: Vreme

okupiraju i uče veštine poput prodaje i poslovanja. Čak i najjednostavniji posao u okviru kolektiva neke kompanije ima edukativni karakter jer pokazuje mentalno nedovoljno razvijene osobe kao aktivne članove društva, trudeći se da suzbije predrasude zajednice o njima", kaže Majmarevićeva.

Moglo bi se reći da od ovakve prakse obe strane profitiraju: preduzeća stiču ugled, narod ih doživljava kao humane, a mentalno nedovoljno razvijene osobe dobijaju mogućnost da, makar na nekoliko sati, oprobaju različita zanimanja i posao na radnim mestima. Ali, može li iz ovoga izrasti nešto više? Odnosno, hoće li u budućnosti mentalno nedovoljno razvijena osoba moći da pronađe zaposlenje sa novčanom nadoknadom? Lela Veljković iz Republičkog zavoda za socijalnu zaštitu kaže da se sav trud mora usmeriti na unapređenje postojećih i pronalaženje

novih mehanizama socijalne zaštite. "Važno je izboriti punu radnu i socijalnu uključenost. Projekat KEC MNRO-a je pionirski poduhvat, ali karika koja nedostaje je povezivanje mladih koji su u procesu zapošljavanja sa tržištem rada", objašnjava Lela i dodaje da je potrebno lobirati ne bi li lokalna samouprava videla značaj i finansirala programe poput ovog. Taj stav deli i Nikolina Arbutina iz Ministarstva rada i socijalne politike, naglašavajući da nije dovoljna saradnja Sektora za zaštitu i civilnog društva, već je potrebna i podrška lokalnog sektora.

Čini se da na tom putu, ma koji izabrali, roditelji moraju biti spremni na velike žrtve i odricanja. Promene su spore – a, ma koliko bilo svesno tih nepravdi, društvo još od njih okreće glavu.

ANITA ERKER

(Tekst je napisan u okviru projekta Profesionalno i odgovorno izveštavanje Beogradskog centra za ljudska prava)

O jednom siledžijstvu

Desetak sam dana bio duboko zaronjen u teatarski svet, a pri povremenim izronima na teren (medijski posredovane) "stvarnosti", naročito one internetske, s naporom sam pokušavao da ispratim nešto nalik na polemiku o tome da li je ovde nacionalizam još, je li, "vladajuća paradigma", ili pak već živimo u blaženom *postnacionalističkom stanju* a koje su nam, da paradoks bude potpuniji, darovali nekadašnji ozloglašeni nacionalisti.

Pravo da vam kažem, slabo tu ima neke suvisle i pažnje vredne rasprave jer je malo ko od učesnika njojzi dorastao i malo ko ima šta da kaže što nije hiljade puta rečeno na kud i kamo bolji način, ali sama tema jeste važna. Pa, hajde onda da vidimo kako to, između ostalog, deluje *normalizovani nacionalizam* u jednoj naizgled relativno benignoj stvari, oko koje barem "glave ne padaju". Mada to opet nikako ne znači da nasilje nije sveprisutno. Dvadesetak se godina, naime, majem s nacionalizmom u raznim njegovim vidovima i ako

izdavač Pozorje (i u kojem meračim dramu Edvarda Bonda...), takođe je ćirilčan, a ovi prethodni su bili latinični. Veliki natpis Sterijinog pozorja iznad ulaza u SNP isto je na ćirilici, a koliko se sećam prethodnih je godina bio latiničan.

Pa dobro, Pančiću, šta sad time hoćeš da kažeš? I je li ti to imaš nešto protiv Naše Drage Ćirilice? Ma, ne. I da li je uopšte važno na kojem pismu se nešto objavljuje? Naravno da *po sebi* nije važno jer svaki naš pismen čovek ravnopravno i automatski razbira oba pisma našeg jezika; ali baš zato što nije važno, u ovom kontekstu postaje važno... E, sad ga opet zakomplikova! Jok, stvar je u osnovi jednostavna.

Evo, recimo, *Politika*, "najstariji list na Balkanu", štampa se na ćirilčnom pismu, i teško mi je zamislivo da to bude drugačije, kamoli da bih zagovarao njen prelazak na latinicu kao nekakvu "nužnost"; ili, recimo, Letopis Matice srpske evo već takoreći dvestotinak godina izlazi na ćirilici, i ništa mu ne fali. I ne vidim zašto bi se tu nešto menjalo. Takvi

Nacionalista misli da je jedini vlasnik i ovlašćeni tumač "identiteta", i otuda mu nije strano da posegne za njegovim nasilnim preoblikovanjem

sam u išta potpuno, ali baš potpuno siguran, onda je to sledeće: nacionalizam je savršeno nezamisliv i nemoguć bez nasilja. Pitanje je samo: kakvog nasilja, i nad kim? To jest, nasilje o kojem se radi može biti doslovno, opipljivo, fizičko, ali može imati i sasvim "mirnodopske" oblike, dakle, može biti simboličko, posredno. Uvek je, međutim, u pitanju jedna te ista opsesivna želja nacionaliste za nasilnim posezanjem za *identitetskim inženjeringom*. Drugačije rečeno, on drži da postoji nekakav zadati, kanonizovani i manje-više nepromenljivi kolektivni identitet Nas (grupe kojoj pripada) i sada se radi samo o tome da se svi nekako upodobе tom identitetu. Ali, koji "svi"? Zar ceo svet, svi koji nisu "mi"? Naravno da ne, to bi bilo odviše pretenciozno. Nasilje nacionaliste, naročito onog iz "malih" nacija, uvek se okreće prema nekome ko je, hm, *jako sličan*, pa ga treba nekako ohrabriti/pogurati/naterati da "prizna" da je *zapravo* i *oduvek* deo tog zamišljenog Mi, a neretko još intenzivnije prema nekome ko po nekim opšteprihvaćenim svojstvima udovoljava kriterijumima pripadnosti tome Mi, ali *ne na pravi način*, to jest, nečim "bitnim" odstupa od slike "jedinog pravog" načina pripadanja tom Mi.

Okej, odosmo predaleko u "čadavo teoretisanje", hajde da vidimo kako ta stvar radi. Prelistavam ovih dana luksuzni i dobro uređeni katalog Sterijinog pozorja; štampan je ćirilicom, što ne bi bilo zanimljivo (a kamoli sporno) da, recimo, prošlogodišnji nije štampan latinicom. Tu mi je i deset brojeva dnevnog festivalskog biltena, koncepcije slične onoj od prošlih godina, osim što je i on štampan ćirilicom, a ranije je bio na latinici. Novi broj (s novim uredništvom) časopisa *Scena*, čiji je

su listovi i časopisi proizvod vremena i duhovne atmosfere uz koju ćirilica "prirodno" ide. Pozorje je manifestacija drugog doba i okruženja, i sasvim neodvojivo od svoje "jugoslovenske" paradigme, to jest, čim pokušaš da ga od nje izoluješ, ono tendira pretvaranju u *malu seosku zabavu*. Časopis *Scena*, baš kao i srodni beogradski *Teatron*, od svog je nastanka izlazio na latinici; ergo, čitajte me dobro, vi kojima su puna usta Tradicije: **latinica je njihova tradicija**. Dakle, i moja/naša. U tu je tradiciju grubo posegnuto – metodom *nasilnog identitetskog inženjeringa* – tokom "patriotskih" devedesetih, pa je stvar vraćena u redovne tokove ranih dvihiljaditih, da bi sad opet novo-stari vlastodršci "rećirilizovali" te publikacije i štošta drugo. Biće da nazirete poentu: ćirilica *Politike* ili Letopisa Matice srpske je moja ćirilica (ili pismo *Beogradskog književnog časopisa*, na primer! Dakle, ne mora biti u pitanju nešto što postoji "oduvek"! i ja je volim; ćirilica *Scene* ili biltena Pozorja ili *Polja* ili elektronskih displeja na novosadskim gradskim autobusima je nešto sasvim drugo: ona je znamen nasilja, ideološki (a ne nacionalno-"identitetski") hegemon, istinski nasilni okupator i uzurpator nekih drugačijih, takođe potpuno autentičnih i legitimnih tradicija koje mu ne pripadaju, koje mu nije "babo ostavio" pa da radi s njima šta mu se hoće. Međutim, nacionalista niti može niti hoće drugačije: to otuda što je on uvek i nužno nasilnik jer je nasilnički kod na kojem je njegova paganska vera zasnovana. To možda ne možemo da promenimo, ali bogme nećemo ni da se lažemo: radi se o gestovima unutrašnje okupacije i identitetskog nasilja, sve drugo je priča za jako malu decu i za jako velike naivce.

VREME *Klub dobrih poslovnih ideja* USPEHA!

REDOVNI PODLISTAK NEDELJNIKA "VREME", IZLAZI SVAKOG PRVOG ČETVRTKA U MESECU

DANIJELA FIŠAKOV,
SLO-POSLOVNI KLUB

Sudbinska
povezanost

NADA MILOVANOVIĆ
IVANČIĆ I SINOVI

Važno je da
pomognemo

ERNST BODE, MESSER

Nekompetentnost i ravnodušnost javnog sektora

Nekompetentnost i ravnodušnost javnog sektora usporavaju razvoj zemlje

“I dalje se pitamo kako je moguće da je kompanija koja se bavi trgovinom strujom mogla da nam ponudi bolju cenu od proizvođača struje i da nadležna ministarstva nisu bila u mogućnosti da učine nešto da bi zaštitila privredu i podržala je u periodu krize. Električna energija na visokom naponu sada je u Srbiji 30 odsto skuplja nego u razvijenijim i konkurentnijim privredama kao što je nemačka”

Početkom godine, kompanija Messer Tehnogas dospela je u žižu javnosti kada je postao prvi industrijski potrošač koji je raskinuo saradnju sa EPS-om i potražio drugog snabdevača. Iako je u Srbiji, sa prekidima, još od 2000. godine, generalni direktor Messer Tehnogasa kaže za “Vreme” da su još uvek zbunjujuće neefikasnost i opstruktivnost administracije i apsurdnost pojedinih propisa. “Slučaj EPS” je samo jedan od primera.

“VREME”: U Srbiju ste prvi put došli pre više od decenije, potom otišli 2002. i vratili se 2005. kao generalni direktor “Messer Tehnogasa”. Možete li da uporedite ova dva perioda svog boravka u Srbiji – iz privrednog, društvenog, ali i ugla kompanije?

ERNST BODE: Messer je u Srbiju došao 1997. godine, preuzevši većinski paket akcija tadašnjeg Tehnogasa. To je bila jedna od prvih velikih privatizacija i jedna od prvih stranih investicija u Srbiji. Zbog tadašnje vlasti i situacije u zemlji, suočavali smo se sa mnogobrojnim problemima, međutim, ostali smo u Srbiji. U periodu do 2002. godine korenito je promenjena organizacija kompanije, uveden je socijalni program, jedna smo od prvih kompanija u Srbiji koje su uvele SAP.

Posle mog drugog povratka u Srbiju, 2005. godine, situacija jeste bila bolja od one tokom mog prethodnog boravka, ali je bilo

očigledno da se planirane reforme nisu odvijale očekivanom brzinom i da je mnogo započetih poslova stajalo u mestu. Iako se privreda Srbije u periodu do 2008. godine razvijala, nije dovoljno iskoristila priliku za korenitu i kvalitetnu tranziciju kako bi repositionirala zemlju, rešila geopolitičke probleme na prihvatljiviji način, pronašla rešenje za ekonomske probleme i generisala zdrav i održiv ekonomski rast.

Od mnogih intervju-a koje ste dali, kao da se godinama ponavlja ista rečenica: “Javna administracija je spora i nepripremljena, zakoni i podzakonski akti su neadekvatni, njihova implementacija zahteva veliki napor sa slabim rezultatima, a mešanje vlade u ekonomiju je i dalje značajno.” Zbog čega se ovakvo stanje uopšte ne menja?

Neki ključni zakonski propisi i administracija u Srbiji i dalje su neefikasni, zbunjujući, ponekad čak i opstruktivni, i to je jedan od najvećih problema koji je trebalo rešiti još davno. Bespotrebni i anahroni propisi i birokratske procedure, nekompetentnost i ravnodušnost u javnom sektoru usporavaju razvoj zemlje i onemogućavaju kompanijama da se razvijaju i ostvare svoje planove. Nadam se da će nova vlada uspeti u svojoj nameri da redukuje propise i skрати zagušujuće administrativne procedure da bi se oslobodili pozitivna energija, preduzetnički duh i snaga ljudi ove zemlje

i onoga što je preostalo od privrede. Iako se dosta radilo na usklađivanju podzakonskih akata sa zakonima i iako se situacija u određenim oblastima pomerila nabolje, ostalo je još mnogo stvari da se uradi, da bi se omogućilo efikasno poslovanje u Srbiji i da se vreme, koje se može utrošiti na stvaranje konkretnih i važnih rezultata, ne troši na birokratiju i nepotrebnu nervozu.

Recite nešto više o poslovnim uspesima kompanije Messer u prethodnoj godini, najvažnijim investicijama i očekivanjima za drugu polovinu 2013.

Messer je do sada ukupno investirao preko 100 miliona evra. 2012. godina bila je ponovo uspešna godina za Messer Tehnogas i pored brojnih problema sa kojima smo morali da se suočimo i rešavamo nakon odlaska U.S. Steel-a iz Srbije. U.S. Steel je bio naš najveći kupac i naše postrojenje za razlaganje vazduha u Smederevu bilo je projektovano za zadovoljenje potreba ove čeličane. Gubitak tako velikog sistema mogao je imati drastične posledice na rezultat Messer Tehnogasa, za grad Smederevo, celokupnu industriju i samu državu.

Najvažnija investicija koja nas očekuje je novo postrojenje za razlaganje vazduha u Boru, vredno preko 20 miliona evra, koje će biti izgrađeno za snabdevanje nove borke Topionice kiseonikom i azotom. Početak rada postrojenja trebalo je da bude u

FOTO: A. Andić

januaru 2014. godine, ali opet zbog izuzetno spore i glomazne administracije, ta investicija će znatno kasniti.

Početkom 2013. godine, suočili smo se sa neplaniranim drastičnim poskupljenjem električne energije od skoro 70 odsto. Ovaj cenovni šok odnosio se na 27 potrošača na visokom naponu, među kojima smo i mi i naše postrojenje u Smederevu. Iako smo, za razliku od ostalih 26 kompanija, imali mogućnost da nabavimo električnu energiju od drugog snabdevača, ipak smo imali povećanje cene od preko 50 odsto, što će imati uticaja na naš rezultat 2013. godine.

Pre izbijanja svetske ekonomske krize izjavili ste da je profit Messera u Srbiji iznad 12 odsto. Koliko se način poslovanja promenio od 2009. do danas, i na koji način se Messer prilagođavao novonastalim uslovima?

Godine 2009, kada je počela ekonomska kriza u svetu, industrijska proizvodnja u Srbiji je bila u padu, kao i bruto domaći proizvod. Godine 2010. i 2011. došlo je do blagog rasta, ali je potom 2012. usledio novi pad. Stanje industrije je u direktnoj vezi sa našim poslovanjem jer industrija troši tehničke gasove koje mi proizvodimo. Tu je i već pomenuto povlačenje U.S. Steela iz Srbije, kao i gašenje peći u ovoj železari. Način poslovanja se nije mnogo menjao tokom ovih nekoliko godina, ali je najvažnije što smo na vreme preduzimali

mere kojima smo uspeali da sprečimo drastične posledice okolnosti na koje nismo mogli imati uticaja. Mnogi naši veliki kupci su takođe imali problema, ali smo u duhu istinskog partnerstva smo se trudili da ih podržimo i pomognemo im da te probleme prevaziđu.

Pomenuli ste neočekivano poskupljenje struje. Možete li nešto više da kažete o toj odluci da postanete prvi industrijski potrošač koji je prestao da posluje sa EPS-om?

Od 1. januara 2013, pod izgovorom liberalizacije tržišta električne energije u Srbiji, EPS je povećao cenu struje za industrijske potrošače na visokom naponu za skoro 70 odsto. Među 27 pogođenih kompanija, velikih industrijskih preduzeća, bili smo i mi. Dva meseca smo ukazivali na moguće posledice ekstremnog poskupljenja na privredu Srbije i tražili da se poskupljenje izvrši postepeno, u periodu od nekoliko godina, kako ne bi došlo do cenovnog šoka na tržištu i kako bi pogođene kompanije imale vremena da se prilagode novonastalim okolnostima, međutim, nismo naišli na razumevanje. Stoga smo odlučili da preuzmemo rizik i budemo prvi u Srbiji koji je umesto EPS-a izabrao drugog snabdevača, jer smo od kompanije Gen-I, koja je trgovac strujom, dobili povoljniju cenu od one koju nam je ponudio EPS. Sa dosadašnjim iskustvom možemo da kažemo da je

odluka bila ispravna i da se Gen-I pokazao kao veoma korektan, kompetentan i fleksibilan partner. I dalje se ipak pitamo kako je moguće da je kompanija koja se bavi trgovinom strujom mogla da nam ponudi bolju cenu od proizvođača struje i da nadležna ministarstva nisu bila u mogućnosti da učine nešto da zaštite privredu i podrže je u periodu krize. Električna energija na visokom naponu sada je u Srbiji 30 odsto skuplja nego u razvijenijim i konkurentnijim privredama kao što je Nemačka.

Tom prilikom ste rekli: "Ponekad pomislim da mali ostaci zdrave industrije i biznisa ovde svima smetaju, i da bi bilo najbolje da sve ugasimo." Da li i dalje isto mislite? Ovo pitam jer bi, prema poslednjoj anketi AHK u Srbiji, 88 odsto nemačkih firmi ponovo investiralo u Srbiju.

Iskreno me veoma raduje što je velika većina nemačkih investitora, kao, verujem, i drugi investitori, zadovoljna svojim investicijama u Srbiji. Pitam se, međutim, kakvi bi bili rezultati ankete da su sve kompanije dobile povećanje cene struje od skoro 70 odsto i da plaćaju struju 30 odsto više nego u Nemačkoj. Ta nova cena struje odnosila se na samo 27 preduzeća, od kojih smo mi jedina nemačka kompanija. Veći broj ovih kompanija – u odnosu na druge zemlje to je veoma malo potrošača na visokom naponu, što samo po sebi govori o stanju srpske industrije – čine još uvek zdrav deo privrede Srbije i svoje obaveze prema EPS-u plaćaju na vreme. Ukazivali smo da EPS ovim povećanjem cene dalje slabi srpsku ekonomiju i prebacuje teret svoje nelikvidnosti samo na nas. Veoma je frustrirajuće kako, kada želite da se krećete napred i kada imate planove za razvoj, često osetite da vas usporavaju potpuno neobjašnjivo ponašanje, nepojmljivi zakoni ili apsurdni i anahroni propisi.

Srbija ipak ima veliki potencijal za budućí razvoj koji treba prepoznati i iskoristiti. Već je isuviše vremena utrošeno i trebalo bi zaista ozbiljno i profesionalno početi sa radom. Srbija ima dobru i obrazovanu radnu snagu i potrebno je osloboditi pozitivnu energiju ljudi i stvoriti okruženje gde će i poslovanje i život ljudi uopšte postati lakši i bolji.

Sudbinska povezanost slovenačke i srpske privrede

“Ulazak u EU za Hrvatsku istovremeno znači i automatski izlazak iz Centralnoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini. To bi konkretno značilo oslobađanje znatnog dela tržišne teritorije u regionu od strane hrvatskih kompanija i mogućnost da srpske kompanije povećaju svoj izvoz na ovo tržište, pre svega proizvoda u oblasti agrara i prehrambene industrije. Srbija bi se tako učvrstila kao dominantna zemlja-izvoznica u okviru CEFTA”

Slovenački poslovni klub je krajem prošle godine proslavio 10 godina postojanja u Srbiji, a istovremeno održao i jubilarni stoti sastanak članova i prijatelja kluba. Nakon godine jubileja, u martu 2013. Danijela Fišakov je na čelu kluba zamenila dugogodišnjeg predsednika Vladimira Kravčuka. U razgovoru za “Vreme” ona analizira ekonomsku saradnju Slovenije i Srbije, aktuelne probleme u kojima se nalazi Slovenija, kao i privrednu situaciju u regionu nakon izlaska Hrvatske iz CEFTA.

“VREME”: U martu i aprilu ove godine svetski mediji su stavili Sloveniju u fokus kao “novu zemlju EU kojoj preči bankrot”. Sa druge strane, premijerka Bratušek odlučno tvrdi da Sloveniji neće biti potrebna inostrana pomoć. Možete li reći nešto više o problemima sa kojima se Slovenija trenutno suočava, kao i o mogućim ishodima u ovom kritičnom periodu?

DANIJELA FIŠAKOV: Slovenija, zaista, trenutno prolazi kroz najteži period od svog pristupanja EU. Posledice dešavanja u svetskoj ekonomiji poslednjih godina su vidljive i na slovenačkoj privredi, koja svakako ne raspolaže inercionim kapacitetom dovoljnim da je učini potpuno neosetljivom na nepovoljne promene kao što su i u privredama zemalja čiju sudbinu Slovenija deli. Međutim, to je istovremeno čini bržom i prilagodljivijom. Zato se i pristupi rešavanju sličnih problema, koji su zadesili različite zemlje EU, razlikuju. Želim da verujem da će dalji potezi slovenačke vlade

doprineti da Slovenija iz ovog za nju teškog perioda izađe kao zemlja nad koju se pretinja bankrotom nadvila samo privremeno.

Prema agenciji Blumberg, Slovenija trenutno ima veći rizik od bankrota nego Španija i Italija. Koliko su ovakve procene utemeljene i na koji način one utiču na rad kompanija u Sloveniji, bilo stranih, bilo domaćih?

Rizik je samo statistička kategorija koja znači povećanu verovatnoću da se desi

nešto nepoželjno, ne da će se to nešto i stvarno desiti. Tvrdnje eminentnih agencija kao što je Blumberg, koju ste pomenuli, treba shvatiti kao podsticanje na delovanje da bi se predupredio i izbegao nepovoljan ishod. Svakako da se kod kompanija, koje posluju u Sloveniji, oseća povišen nivo strepnje za budućnost, ali taj nivo još uvek nije toliki da bi se to osećanje moglo nazvati strahom. Ojačavanje i konačno ozdravljenje pre svega bankarskog sektora

učiniće da ono ne pređe kritičnu granicu stimulišućeg stresa prisutnog, čak i neopodnog, u svakoj poslovnoj utakmici.

U prethodnih desetak godina, izuzev godina krize 2009. i 2012, privredna razmena Srbije i Slovenije je neprestano rasla uz postepeno izjednačavanje trgovinskog bilansa. Kako vidite buduću privrednu saradnju ove dve zemlje i gde vidite mogućnost njenog daljeg razvoja?

Privrede Srbije i Slovenije su sudbinski povezane, a ne samo istorijski, geografski i interesno. Kao takve poseduju, rekla bih, neograničen potencijal za dalji razvoj i međusobno dublje povezivanje. Približavanjem Srbije standardima EU i povećavanjem konkurentnosti njenih proizvoda taj potencijal se istovremeno i povećava i ostvaruje. Balansiranje odnosa u trgovin-

dobrodošao. Istovremeno, a s obzirom da je i samo pominjanje poreza za privredu vrlo bolno, takav proces treba učiniti što bržim, efikasnijim i što manje birokratizovanim. Ne sumnjam da će gospodin Simić umeti da svoja pozitivna iskustva iz Slovenije prenese i uspešno primeni u Srbiji. Reformi i modernizaciji Poreske uprave se, svakako, ne može pristupiti bez prisutnosti političke volje u rukovodećim državnim strukturama. O postojanju političke volje u Srbiji najbolje govori sama činjenica da je gospodin Ivan Simić, kao nesporni ekspert i poznavalac sistema poreskih uprava, pozvan upravo od strane resornog ministra da takvu reformu sprovede i u Srbiji.

Jedan od ciljeva Slovenačkog poslovnog kluba je i “pružanje informacija o mogućnostima ulaganja u Srbiju”. Na koji način su se ove mogućnosti menjale u proteklih desetak godina, koliko Klub posluje i koje su negativne strane srpskog poslovnog okruženja koje se ni posle svih tih godina nisu poboljšale i dostigle prihvatljiv nivo?

Biznis je živ organizam koji uvek traži način da opstane i da se dalje razvija. On se prilagođava, ali i traži pogodnije okruženje za sebe. Uslovi poslovanja u Srbiji se desetak godina unazad, bez obzira na globalnu situaciju, stalno poboljšavaju. Radi se na modernizaciji Poreske uprave, znatno je skraćena i pojednostavljena procedura za registraciju preduzeća, uvedena su ograničenja za rokove plaćanja, pre svega države prema privredi, subvencionišu se strana ulaganja. Međutim, birokratizovanost i sporost administracije i dalje predstavlja veliki problem. I dalje postoji mnoštvo bespotrebno komplikovanih procedura čiji ishod često ne zavisi od sistema, već od volje pojedinaca. To unosi veliku dozu neizvesnosti, pa čak i straha, kod sadašnjih i potencijalnih investitora. Slovenački poslovni klub zahvaljujući svom decenijskom iskustvu uspešno pomaže svojim članovima da prebrode te teškoće i da se snađu u ovom poslovnom okruženju.

Prema statističkim podacima Slovenije, ova zemlja u Srbiji ima investicija u vrednosti od oko 1,5 milijardi evra, dok je u suprotnom smeru otišlo oko 100 miliona evra investicija iz Srbije – od toga polovina čini kupovina Fruktala. Koji su uslovi

neophodni da bi firme iz Srbije više ulagale na slovenačkom tržištu – da li je reč o nezainteresovanosti ovdašnjih privrednika, nemogućnosti da se izbore sa EU konkurencijom ili postoji neki drugi razlog?

Svakoj vladi je cilj da u svoju zemlju privuče što više direktnih stranih investicija jer one znače otvaranje novih radnih mesta. Takav slučaj je i sa Slovenijom, kojoj su takva ulaganja takođe potrebna i koja daje značajne podsticaje za njih. Međutim, iz Srbije su ka Sloveniji do sada otišle samo tri značajnije investicije (Nektar, ComTrade i Beohemija Inhem), a i one nisu *greenfield*. Poslednjih decenija se srpska privreda suočavala sa daleko ozbiljnijim problemima nego slovenačka i sada je posle recesije i stagnacije u fazi oporavka i konsolidovanja. Verujem da je srpska privreda već prepoznala svoj interes da više ulaze na slovenačkom tržištu i da će u narednom periodu pripremanja za EU utakmicu takvih ulaganja biti više.

Prvog jula zajednički sused Slovenije i Srbije, Hrvatska, ulazi u EU i izlazi iz CEFTA sporazuma. Po vašem mišljenju, kakve će to posledice imati po privredu u Srbiji?

Ulazak u EU za Hrvatsku istovremeno znači i automatski izlazak iz Centralnoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini. Uбудuće bi trebalo da zemlje potpisnice CEFTA sa Hrvatskom posluju u skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju (SSP). To bi konkretno značilo oslobađanje značajnog dela tržišne teritorije u regionu od strane hrvatskih kompanija i mogućnost da srpske kompanije povećaju svoj izvoz na ovo tržište, pre svega proizvoda u oblasti agrara i prehrambene industrije. Srbija bi se tako učvrstila kao dominantna zemlja-izvoznica u okviru CEFTA. Naravno, nije sve baš tako jednostavno. Ovi tokovi će zavisiti od iznova ispregovanih SSP-a koje inicira EU da bi zaštitila interese Hrvatske, zatim od opredeljenosti hrvatskih preduzeća da svoje pogone izmeste u BiH i Srbiju, kao i od osposobljenosti srpskih resursa da odgovore na ukazani izazov povećanog tržišta. Bez obzira na to što ovakav razvoj događaja ide naruku srpskoj privredi, mišljenja sam da Srbija mora da nastavi da svoje mesto traži i u okviru EU, tj. da nastavi u smeru dostizanja standarda i konkurentnosti kakvi vladaju u EU.

FOTO: A. Andić

skom bilansu je upravo pokazatelj zdrave privredne saradnje ovih dveju zemalja.

Ivan Simić je ranije bio direktor Poreske uprave Slovenije, a sada je na istom položaju u Srbiji. Koliko se može model poreske reforme Slovenije primeniti u Srbiji i, još važnije, vidite li ovde političku volju da se ona i sprovede?

Prikupljanje poreza je oduvek bio jedan od osnovnih izvora prihoda svake države, te je svaki model efikasnijeg prikupljanja poreza

Važno je da pomognemo jedni drugima

“Nije bitno da li se nešto zove ‘društvena odgovornost’ ili nekako drugačije, bitno je i suština je da smo društveno odgovorni kao pojedinci, kao menadžeri, kao zaposleni.

Društvena odgovornost je model ponašanja koji kao društvo treba da usvojimo”

Kompanija “Ivančić i sinovi” jedan je od pionira kada je reč o proizvodnji i poslovanju sa dodacima ishrani (*food supplements*), kao i tzv. OTC lekovima (*over the counter* – lekovi za koje nije potreban recept). Dr Nada Milovanović Ivančić za “Vreme” govori o počecima kompanije, kao i o društveno odgovornom aspektu njenog poslovanja.

“VREME”: Kompanija “Ivančić i sinovi” osnovana je 1991. godine – kao i na svakom početku, nije bilo lako odmah razmišljati i o društvenoj odgovornosti. Možete li opisati kada je kompanija počela sa društveno odgovornim poslovanjem (DOP) – koje su bile prve akcije i kako je uopšte nastao takav pristup?

NADA MILOVANOVIĆ IVANČIĆ: Moja generacija je i u porodici i u školi vaspitavana da bude odgovorna prema poslu. Kada smo počeli, vodili smo računa da nije reč samo o trgovini lekovima već da treba da budemo na usluzi pacijentima. Njihovo dobro je i naše dobro, tako da smo se i ja i svi zaposlenosti trudili da na sve moguće načine pomognemo pacijentima. Organizovali smo više akcija merenja glukoze u krvi, preventivnih merenja koštane gustine i slično. Nastavili smo da smišljamo ideje kako možemo da budemo od pomoći većem broju ljudi. Društvena odgovornost se kao pojam pojavljuje u svetu tek kasnije. Ona je izraz potrebe da se u vremenu sticanja velikih profita kompanijama skrene pažnja na potrebu da se brinu o društvu, ljudima i njihovoj okolini, da deo dobiti ulože u razvoj i poboljšanje uslova života zajednice. Društveno odgovorno poslovanje za nas je uvek bio standard kome smo težili, a u modernom vremenu to je svetski trend.

Kompanija se već bavi poslom u kojem direktno rešavate (zdravstvene) probleme

ljudi. Da li je zbog specifičnosti posla DOP nešto što je striktno odeljeno od uobičajenog poslovanja, ili se ova dva aspekta mešaju i prepliću?

To se uvek prepliće, nemoguće je odvojiti poslovanje i DOP – neke firme to rade, mi nismo, jer se uvek nešto donira, pomogne, ali se to ne objavljuje svakog puta. Ne možemo da uporedimo donaciju lekova i medicinskih sredstava nekom odeljenju ili klinici sa nečim što je mnogo veće, poput doniranja EKG aparata, uključenja u UNICEF-ovu akciju borbe protiv nasilja, ili kada kao firma doniramo pojedine slučajeve. Tako da su sve to stvari koje bismo mogli da podvedemo pod društvenu odgovornost, a nisu reklamirane – nismo nikada oglašavali ove “sitne” stvari, da smo poklonili toliko-i-toliko kutija “probiotika” nekom bolničkom odeljenju u Srbiji, ili da smo donirali proizvode Domu za nezbrinutu decu u Sremčici. Oni krupniji poduhvati, veći, izdvojeni su i strukturirani, naročito ako radite sa nekim fondom, poput Fonda B92, ili sa UNICEF-om – tada je to na mnogo višem nivou, pošto se oni primarno bave društvenom odgovornošću.

Nedavno ste najavili pomoć Institutu za majku i dete u Beogradu, tako što će se od svake prodate kutije “probiotika” izdvajati po 10 dinara za donaciju dva monitora za praćenje vitalnih funkcija novorođenčadi. Možete li nešto više da kažete o tome, kao i o sličnim prethodnim akcijama?

Da, reč je o akciji koja će trajati tokom leta. Naime, 2013. godina je desetogodišnjica prisustva “probiotika” na srpskom tržištu. To je visokokvalitetni proizvod koji radimo u saradnji sa institutom “Rosell – Lallemand”. Umesto proslave, odlučili smo da

se uključimo u humanitarnu akciju za Institut za majku i dete “Dr Vojkan Čupić”. Akcija će se isfinansirati od prodaje proizvoda “probiotik”. Svaki korisnik ovog proizvoda će se na indirektan način takođe uključiti u ovaj humanitarni projekat. Svim institucijama našeg zdravstva je potrebna pomoć i ovim putem apelujem na sve društveno odgovorne kompanije da se uključe u skladu sa svojim mogućnostima. Mi smo odabrali Institut za majku i dete, jer je to ustanova koja zbrinjava decu, a ona su budućnost naša i našeg društva.

Kada je reč o ranijim učešćima, tokom 2008. i 2009. UNICEF je imao projekat “Borba protiv nasilja u školama” i mi smo se kao firma uključili u tu akciju. Suština akcije je bila da svaka firma koja se uključila u ovaj projekat isfinansira projekat edukacije dece, roditelja i nastavnika u jednoj školi. Prvo su se donirala sredstva, pa se posle pratila implementacija, a u projektu je učestvovalo oko 100 osnovnih škola. Motiv da se uključimo u ovu akciju je upravo borba protiv nasilja sa kojim se susrećemo na svakom koraku. U Srbiji postoji veoma mnogo nasilja u školama i van njih. Samo ako na vreme krenemo kao društvo sa edukacijom dece i borbom protiv takvog ponašanja možemo da očekujemo i nadamo se da ćemo jednog dana živeti sa manje nasilja. Vrlo je važno izboriti se i suprimirati nasilje koje dominira kao vid komunikacije u našem društvu kako među omladinom tako i među odraslima. Sve to nasilje i nemogućnost kontrolisanja besa je uzrok mnogih nesreća. Zato je veoma važno – sve što se radi sa decom i novim generacijama jer oni su budućnost svakog društva. Taj projekat se nastavio i nakon 2009, i bio je to samo

FOTO: A. Andić

korak u osveščivanju roditelja, vaspitača, dece. Nama kao kompaniji koja je učestvovala u ovom projektu ostaje da se nadamo da su deca koja su prošla kroz kurs edukacije usvojila nešto novo i da će širiti talas nenasilja i tolerancije u komunikaciji sa drugima.

Takođe smo kao kompanija učestvovali u pojedinačnim humanitarnim akcijama, poput različitih apela za pomoć. Učestvovali smo i u podizanju svesti stanovništva u borbi protiv pušenja, pa smo savetovalištim donirali aparat za merenje ugljen-monoksida u plućima. Upravo tokom ovog vikenda (31. maj – 2. jun) na ulicama Beograda merili smo građanima ugljen-monoksid u plućima, tačnije, njegovu koncentraciju u izdahu, jer on pokazuje intoksikaciju cigaretama. Tako podižemo svest kod sugrađana o posledicama pušenja. Imali smo više takvih akcija koje su se bavile preventivom bolesti i očuvanjem zdravlja stanovništva.

Kako komentarišete izbor kompanije “Ivančić i sinovi” za jednu od nagradenih u izboru Korporativni brendovi Srbije 2012/2013? Šta za vas to znači i na koji način će ova nagrada uticati na dalje poslovanje kompanije?

To je veliko priznanje za našu kompaniju, u isto vreme i velika obaveza da nastavimo dalje putem kojim smo krenuli, i još više vodimo računa o zdravlju našeg stanovništva. Takođe, to je i podsticaj da uvek budemo novi i drugačiji, da tragamo za kvalitetnim proizvodima koji nedostaju našem tržištu i da razvijamo naš biznis na isti i bolji način nego do sada. Verujte mi da to nije lako u situaciji ekonomske krize, ali svakako predstavlja veliki izazov.

U svom poslovanju ističete, između ostalog, tzv. direktan kontakt sa pacijentom. Možete li da kažete nešto više o tome?

Na svim kutijama naših proizvoda postoji besplatan info-telefon, tako da pacijenti mogu da se jave i dobiju besplatan savet od naših zaposlenih – farmaceuta ili lekara – o tome kako da koriste željeni proizvod i čemu on služi. Takođe, tu smo i da im pomognemo, da ih posavetujemo ako imaju bilo kakvu dilemu, o konkretnom leku, i uopšte, o njihovom zdravstvenom stanju, kao i da ih uputimo gde treba, naravno, ukoliko nam o tome daju dovoljno informacija telefonom. U ovom vremenu interneta, aktivni smo i na internet portalima, imamo svoj sajt, tako da i mejlom odgovaramo na pitanja pacijenata. To je direktan kontakt koji gajimo sa

svojim pacijentima. Mi smo pioniri u dodaci-ma ishrani i trebalo je uložiti mnogo truda i vremena u širenje svesti o potrebi za njima, o razlozima zašto su ti proizvodi dobri. Istraživanja su pokazala da su ljudi u Srbiji veoma malo znali kako da preveniraju bolest i sačuvaju zdravlje. Malo se znalo o zdravom načinu života. Upravo smo na tome radili u poslednjih 20-ak godina, na podizanju svesti stanovništva i stručne javnosti.

Tu ponovo dolazimo do onog vašeg pitanja o preplitanju poslovanja i društvene odgovornosti: mislim da ne bih mogla to da nazovem preplitanjem, iz jednostavnog razloga – sve je to društvena odgovornost, nije bitno da li se ona zove tako ili neka-ko drugačije, bitno je i suština je da smo društveno odgovorni kao pojedinci, kao menadžeri, kao zaposleni. Kompanija nije ni po čemu drugačija od onoga što smo mi koji u njoj radimo ili je vodimo. Društvena odgovornost je model ponašanja koji kao društvo treba da usvojimo. Takođe, kada je reč o izrazu “društveno odgovorno poslovanje”, mislim da je reč o jednoj vrsti mistifikacije koja je potpuno bespotrebna, a mi moramo demistifikovati mnoge stvari da bismo lakše i bolje funkcionisali i da bismo dali što veći doprinos društvenoj zajednici u kojoj živimo.

TIKVEŠ

Vina nagrađena u Londonu

Na jubilarnom 30. međunarodnom vinskom takmičenju IWC 2013. (*International Wine Challenge*), vina iz Tikveša su u konkurenciji visokokvalitetnih sorti i različitih vina iz celog sveta osvojila po četiri srebrne i bronzane medalje, a tri vina su pohvaljena za kvalitet. Na takmičenju Decanter World Wine Awards 2013, na kom je predstavljeno više od 14.000 vina iz 57 zemalja sveta, vina iz Tikveša su osvojila jednu srebrnu i tri bronzane medalje, dok je sedam vina pohvaljeno za kvalitet.

“Zadovoljan sam što smo uspeli ne samo da ponovimo, već i da nadmašimo uspeh od prošle godine koji su postigla naša vina na dva najveća svetska vinska takmičenja. Ove nagrade još jednom potvrđuju strategiju Tikveša i rad na stvaranju autentičnih, visokokvalitetnih vina iz Makedonije”, izjavio je ovim povodom Igor Ilievski, generalni direktor kompanije.

COCA-COLA

Poklon za jubilej

Ove godine Coca-Cola proslavlja 45 godina proizvodnje u Srbiji. Od kada je 1967. ovde napunjena prva Coca-Cola do danas, kompanija je prešla dug put da bi izrasla u jednu od najvećih u sektoru bezalkoholnih pića u zemlji. U poslednjih deceniju i po kompanija je na ovo tržište investirala 200 miliona evra, a Coca-Cola sistem danas zapošljava 1300 radnika u tri proizvodna pogona i distributivnim centrima

široj zemlji, dok je još 18.500 radnika angažovano u kompanijama poslovnih partnera. “Veoma smo svesni uticaja koji imamo na domaću privredu ali i društvo kojem se odužujemo kroz mnogobrojne projekte kroz koje ulažemo u lokalnu zajednicu. Za 45 godina poslovanja želimo da uradimo nešto veliko i građanima poklonimo 45 fitness centara na otvorenom kako bismo vežbanje učinili dostupnim svima širom zemlje”, istakao je Ramon Vajdinger, generalni direktor kompanije Coca-Cola Hellenic Srbija.

EUROBANK, SANU I CRID

Galerija SANU prilagođena osobama sa invaliditetom

Eurobank, Srpska akademija nauka i umetnosti (SANU) i Centar za razvoj inkluzivnog društva (CRID) realizovali su projekat “Umetnost za SVE”, sa ciljem potpunog prilagođavanja galerijskog prostora Akademije osobama sa invaliditetom. Nabavka i postavka multimedijalnog vodiča, koji je dostupan na linku www.galerijasanu.rs, kao i taktilnih pomagala u izložbene prostorije galerije SANU omogućiće osobama sa invaliditetom ravnopravnost i dostupnost sadržaja kulture. Zahvaljujući ovom projektu, osobe sa invaliditetom imaju priliku da ekskluzivno uživaju u izložbi poznatog slikara, akademika Vladimira Velickovića, čiju postavku ljubitelji umetnosti mogu pogledati u Galeriji SANU. Projekat “Umetnost za SVE” pružio je osobama sa invaliditetom mogućnost vizuelnog ili taktalnog načina pristupa informacijama i ispunjavanje njihovih potreba za umetnošću i kulturom. Prilagođavanje Galerije SANU u Beogradu osobama sa invaliditetom uticaće i na druge posetioce da razviju svest o toleranciji i razumevanju potreba svojih sugrađana, što će podstaći širenje ideje o stvaranju humanijeg okruženja za sve.

HALCOM

Srbija ulazi u sistem e-faktura

Kompanija Halcom predstavila je napredno bankarsko rešenje za razmenu fakturna elektronskim putem. Halcomov sistem upotrebljava već postojeće, bezbedne “e-bankarske” kanale, što omogućava jednostavan pristup rešenju za pravna i fizička lica. Izdavaoci i primaoci faktura u Srbiji, bez obzira da li su u pitanju mala ili velika preduzeća, u procesu izdavanja i slanja faktura mogu ostvariti uštede, koje su, prema istraživanju Evropske komisije, procenjene na čak 75 odsto svih troškova slanja, štampanja i obrade faktura. Ova usluga će, osim korisnicima e-bankarstva,

biti dostupna i svim fizičkim licima koja imaju pristup internetu i mobilnom telefonu. Na ovaj način se još povećava broj potencijalnih korisnika, a samim tim i prihvatanje e-fakture u Srbiji.

“Svskog meseca u Srbiji se samo u sektorima telekomunikacija, energetike, usluga i osiguranja razmeni više od 12 miliona fakturna. Pošto sistem e-fakture omogućava slanje i primanje e-fakture i najmanjim preduzećima, bez ikakvih investicija, verujemo da je ovaj projekat u skorije vreme postati nacionalan”, rekao je Miha Culiberg, direktor razvoja poslovanja u Grupi Halcom.

VICTORIAOIL

Dve medalje za kvalitet

Kompanija Victoriaoil, koja posluje u sastavu Victoria Group, osvojila je dva značajna priznanja na ovogodišnjem sajmu poljoprivrede u Novom Sadu – Iskon suncokretovo ulje nagrađeno je zlatnom medaljom za kvalitet dok je Iskon sojino ulje nagrađeno srebrnom medaljom u kategoriji jestivih ulja, biljnih masti i srodnih proizvoda.

“Nagrade su nam veoma važne jer predstavljaju potvrdu da uspešno posluje, ali i ono što je još važnije, da tržištu i potrošačima nudimo zaista kvalitetne proizvode. Ove godine Iskon ulje osvojilo je priznanje Najbolje iz Srbije kao i najvišu ocenu za kvalitet rafinisanog suncokretovog ulja u Srbiji Asocijacije potrošača Srbije, a sada smo osvojili i nagradu za kvalitet, ne samo suncokretovog, već i sojinog ulja, kao potpuno novog proizvoda u našem portfoliju”, izjavio je prilikom primanja nagrade Vladimir Šarac, direktor sektora kontrole Victoriaoil fabrike.

Vladimir Šarac, direktor sektora kontrole Victoriaoil fabrike

UNICREDIT I EBRD

Podsticaj privatnom sektoru

Sa ciljem jačanja privatnog sektora u Srbiji, Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) i UniCredit danas su potpisali ugovor o kreditiranju malih i srednjih preduzeća i lizing finansiranju. EBRD je UniCredit Banci u Srbiji obezbedila kreditnu liniju u iznosu od 30 miliona evra za nastavak kreditiranja malih i srednjih preduzeća, kao i liniju u iznosu do 15 miliona evra za UniCredit Leasing Srbija. Sredstva su obezbeđena u okviru zajedničkog Akcionog plana međunarodnih finansijskih institucija koji je koncipiran u novembru 2012. godine, a uključivao je EBRD, Svetsku banku i

Evropsku investicionu banku. Ovaj Akcioni plan, kreiran u kontekstu “Bečke inicijative”, uključuje više od 30 milijardi evra za jedničkih finansijskih obaveza u periodu između 2013. i 2014. godine.

KNAUF

Energetski pasoši

U sklopu projekta GIZ-a, Nemačke organizacije za tehničku pomoć i saradnju, urađeno je i izdato prvih 150 energetskih pasoša. Kompanija “Knauf Insulation” je među prvima dobila Rešenja o ispunjenosti uslova za izdavanje ovih sertifikata o energetskim svojstvima objekata visokogradnje od Ministarstva građevine i urbanizma, pa je samo u okviru ovog projekta

LETOVANJE BEZ BRIGE – 3 U 1!

Nije skupo, a baš vredí!

Ostalo je još samo da sačekate odmor, da napravite sendviče i... krećete na letovanje? Doduše, niste uplatili kasko za auto za ovu godinu, ali se sve nešto na-date da vam neće ni trebati...? Putno zdravstveno osiguranje ćete verovatno uplatiti ujutru kad krenete, ali o osiguranju pomoći na putu baš niste razmišljali... A da li ste čuli da se kasko osiguranje može uplatiti i kratkoročno, na svega 15 dana – samo dok traje Vaše letovanje? Pokriveni su rizici saobraćajne nezgode – prevrnuće, sudar, udar i drugi najčešći rizici koji se dešavaju tokom putovanja. Zašto da dozvolite da Vam neočekivani trošak pokvari odmor...

Odmor, doduše, može da pokvari i obična zubobolja. A kamoli recimo polomljena noga zbog klizavog bazena. Ipak, bol je jedno, a račun kod privatnog lekara u inostranstvu – nešto skroz drugo... Uz putno zdravstveno osiguranje izbeći ćete ogromne troškove lečenja u inostranstvu, jer su oni pokriveni polisom. Takođe, dobićete i zdravstvenu asistenciju i to preko asistentske kuće Coris International, jedne od vodećih asistentskih kuća u svetu. A ako se u putu zakašlje auto, pa... stane? Pomoć na putu obezbeđuje asistenciju na putu ukoliko vozilo dospe u “nevozno” stanje, i zaključuje se prema povoljnijoj tarifi.

Mislite, skupo je uzeti sve to odjednom? Ne brinite, nije...

Paket “Letovanje bez brige” obuhvata u isto vreme i kasko osiguranje tokom putovanja, i osiguranje pomoći na putu, i putno osiguranje uz 20 odsto popusta. Primera radi, četvoročlana porodica koja fijatnom punto starim pet godina putuje na odmor, za paket “Letovanje bez brige” treba da plati svega 6673 dinara. Paket se može zaključiti na maksimalno 15 dana i važi na području čitave Evrope, a ova mogućnost važi do septembra 2013. godine.

190 GODINA TRADICIJE.

overila i prvih 30 pasoša u vojvodanskim opštinama Vršac, Kikinda, Zrenjanin, Novi Sad, Indija i Irig. "Projekat je imao za cilj da za tipične predstavnike objekata po regionima Srbije prikaže kolika je potrošnja energija koja je potrebna za grejanje u toku godine. Izdavanjem ovih rešenja u potpunosti je omogućena primena oba Pravilnika koja se odnose na metodologiju proračuna energetske efikasnosti i izdavanje sertifikata o energetskim svojstvima zgrada, odnosno energetskog pasoša. Na taj način stvoren je zakonski okvir u kome nijedna nova zgrada neće moći da dobije upotrebnu dozvolu ukoliko tehnička dokumentacija, koja se prilaže uz zahtev za izdavanje upotrebne dozvole, ne sadrži i energetski pasoš. Ovako će građani Srbije prilikom kupovine nekretnine prvi put imati prilike da saznaju koliko će energije da troše na grejanje", saopšteno je iz ove kompanije.

PIREAEUS BANKA

Najveća u Grčkoj

Piraeus banka Atina je prema poslednjim finansijskim rezultatima postala najveća banka u Grčkoj sa tržišnim udelom od 30 odsto i ukupnim kapitalom od 1,3 milijarde evra na kraju prvog kvartala 2013, koji će dostići 9,7 milijardi evra po okončanju predstojećeg povećanja osnovnog kapitala. Ovaj nivo kapitala postavlja Piraeus banku na 30. mesto među bankama Evropske unije. Nakon akvizicija zdravog dela ATE i Geniki banke u 2012, ovogodišnjeg preuzimanja grčkih ogrankata tri kiparske banke, kao i poslednje akvizicije Millenium banke u Grčkoj, Piraeus banka je obezbedila 400 miliona evra učešća Millenium BCP banke u predstojećem povećanju akcijskog kapitala. Sa Milenijum bankom, kombinovani neto krediti Grupe iznose 64,9 milijardi evra, depoziti dostižu 56,3 milijardi evra, racio kredita i depozita 115 odsto i racio kumulativnih rezervi i bruto kredita 15 odsto. Nakon ove transakcije, ukupna kombinovana aktiva Grupe iznosiće 99 milijardi evra, uz 1750 filijala i 25.000 zaposlenih u Grčkoj i inostranstvu.

SONY

BRAVIA u Srbiji

"U skladu sa najavama na Sajmu potrošačke elektronike CES 2013, nova linija televizora kompanije Sony 2013 BRAVIA HDTV od sada je dostupna i na srpskom tržištu. Nove W-serije LED televizora, namenjene gledaocima koji su stalno u potrazi za neverovatnim HD iskustvom, pružaju jedinstvenu kombinaciju tehnologije i sadržaja uz izuzetno realan prikaz slike i impresivan zvuk. Novi modeli dostupni su u Sony

prodavnicama i prodavnicama elektroničke širom zemlje", saopšteno je iz kompanije Sony. Sony Centar u "Ušću" prvi je koji nudi poslednju seriju Sony BRAVIA televizora, demonstrirajući verne boje i inovativne tehnologije na licu mesta. Do 14. jula, Sony televizori mogu se kupiti u specijalnom pakovanju "Savršen par" – Bravia W9 veličine ekrana 46-55 inča u paru sa mobilnim telefonom Xperia Z, kao i Bravia W8 veličine ekrana 47-55 inča u paru sa mobilnim telefonom Xperia L, koji korisniku pruža inovativnu Sony tehnologiju.

ATLANTIC GROUP

Prirodno drugačiji

"Atlantic Grupa sistematski nastoji da svoje strateško opredeljenje društveno odgovornog poslovanja u svim njegovim segmentima prilagodi regionalnim uslovima i potrebama zemalja u kojima posluje i ostvari ga kroz sve članice Grupe. U Srbiji, to se pre svega odnosi na borbu protiv gladi i poboljšanje kvaliteta života najugroženijih socijalnih kategorija, ali i na doprinos smanjenju nezaposlenosti kroz mentorsku podršku mladih (Dostignuća mladih u Srbiji) i zapošljavanje, kao i na brigu o zaštiti životne sredine uz racionalnije korišćenje resursa i energije", izjavila je Marina Savić, rukovodilac Korporativnih komunikacija za Srbiju. Slogan "Prirodno drugačiji" predstavlja kreativnu okosnicu Atlantikovih korporativnih vrednosti (strast, odgovornost i kreativnost) i delovanja u Srbiji, koje podrazumeva kvalitet svih poslovnih procesa i brendova, čineći ih veoma dostupnim svojim kupcima i potrošačima, ali isto tako podržava i promovise principe održivog razvoja: ekonomske efikasnosti, prirodne i društvene odgovornosti.

RBI

Profit 157 miliona

Raiffeisen Bank International AG (RBI) beleži konsolidovani profit od 157 miliona evra za prvi kvartal 2013. godine, što predstavlja pad od 71 odsto u poređenju sa prvim kvartalom prethodne godine (Q1 2012: 541 milion evra). Međutim, prošlogodišnji period bio je pod uticajem jednokratnih efekata, kao što su prihodi od prodaje obveznica i ponovne kupovine hibridnog osnovnog kapitala u ukupnom iznosu od 272 miliona evra. Osim toga, kvartalni rezultat poremećen je za 82 miliona evra zbog efekata valorizacije na dugoročno strukturirane zapise, kao i na starije i podređene obaveze.

"Dobro smo počeli godinu. Uprkos okruženju niskih kamatnih stopa i slabom ekonomskom ciklusu, uvećali smo naš operativni prihod u poređenju sa prvim kvartalom 2012. godine. Očekujemo da će se ekonomski ciklus oporaviti u drugoj polovini godine i zato smo optimistični da ćemo ostvariti dobre rezultate", izjavio je predsednik RBI-ja Herbert Stepic.

Zvučni zid

Ko nije bio žrtvom persone koja na javnom mestu preglasno i naširoko blebeće preko mobilnog? Kad u tramvaju saputnik odgovori prigušenim glasom sa "u prevozu sam, mogu da te zovem za deset minuta?" najradije bih ga odlikovao Ordenom pristojnosti Prvog reda, ali takvih je jedan na milion, vratimo se dakle vladajućoj većini: niste nikad bili u kaficu skupa sa građaninom koji ima preglasno zvono? Koje i ne zvoni fabrički, nego ga je vlasnik, uhvativ korak sa vremenom, oplemenio nekom znakovitom ili duhovitom arijom, "Užičkim kolom", "Morem plovim jednom malom barkom" i sl.?!

Slušam danas preduzimača koji je zaposleo kafić, glava mi puna kategorija iz njegove kosmogonije: cevi, suteran, svetlarnik, karatavan, kaskada ("cevi viri ispod plafona!", izveštava nekoga iz sveg glasa: nikad nisam video cevi da viri ispod

čita sms, nama peva kako je "Boga čelovjekom nevozmožno vidjeti", desnicom odgovara na poruku)!

Tri nezaobilazne vaspitne ustanove ostadoše po strani, vojsku više jedva da i imamo, sredovečne korisnike niko nije podučio kako da svojom omilj. igračkom ne zagorčavaju drugima ionako zagorčat život – nema dakle druge nego da se nemilom pojavom pozabavi zakon. Kotorogo poka net, koga nema pa nema.

&

Razgovore bi bilo moguće reformisati preko samog kak se veli operatera, softver koji i inače meri trajanje razgovora bio bi obogaćen senzorima za okolinu: čuje se zvuk motora, zvono, kočenje tramvaja, bubanj – aha, korisnik je na javnom mestu i spiker kompanije mu ljubazno ama odlučno upada u

Bi li ministarstvo za zaštitu sredine moglo nešto da preduzme glede muzike i mobilne telefonije?

plafona, to sam naučio zahvaljujući larmadžiji)... Opširno se i gromoglasno, vodeći računa, kao glumac u monodrami, da mu glas dobaci i do najudaljenijeg nevoljnog slušaoca, dogovara o kablovima, radostan što mu je biznis legalan vodi ga iz kožne fotelje u kaficu, ne pita se da li možda ometa nastanak nekog karaknjiževnog dela, koje je umetnički pandan njegovom karatavanu: na televiziji igraju bez tona Milan i Napoli, iz zvučnika bije činjela jedno te isto već sedamnaest minuta čineći (činjeleći) od italijanskog grotla beskrvnu koreografiju, sve to nadjačava ekološki siledžija: "Nema šanse ovo, Ivane, neće niko da savija tako sitno, imam u magacinu, ali niklovane, ako oće visok sjaj, imam četiri komada..." Njegov drug, u kariranoj košulji, pljunuti Libero Markoni, pije pivo i puši, bešuman, otporan na istrajno zanemarivanje. Njegov mobilni ostao je kao i on nem: dva gromka solilokvija bila bi i nemoguća u ovako malom prostoru.

Tik uz njih su dvoje sredovečnih građana, nikog ne zovu, niko ih ne zove, iz njihovog razgovora ne dopire do mene nijedna reč, predstavnici xx veka, pozdravljam vas, glavni junak pak završava razgovor: "Evo, mi sad krećemo za Barajevo, pa za Dobanovce..." Imate šoferu koji vas trezan čeka u blizini, ili ćete taksijem? Sa četrnaest popijenih piva otiskuju se heroj i antiheroj u kišno poslepodne, bezbednu vožnju želim, nego da se vratim ja onome od čega se živi, a to je pitanje: ima li leka raspištoljenosti i egzibicionizmu klijenata Telekomu?

Šta da se radi sa pojavom koju domaće vaspitanje i škola nisu dotakli? Mnogi galamdžija više i nema žive roditelje, u školi je bio mnogo pre nego što će nauka izumeti bežičnu telefoniju, čak ni Sv. matera nije sve svoje službenike blagovospitala (bio sam na parastosu gde je naočigled ožalošćenih sveštenik iz mantije isukao mobilni: ne prekidajući pojanje

reč: "Poštovani pretplatniče, iako je u našem interesu da razgovarate što duže i sa što više sagovornika, dužni smo vas upozoriti da ste u poslednjih sat vremena pozvali osam pretplatnika, da ste odgovorili na jedanaest poziva, da vaš ukupan monolog traje 47 minuta, pri čemu za dvadeset decibela nadmašujete zakonski odobreni maksimum buke, privedite sami prekinuti razgovor kraju za deset sekundi, vaš broj biće van funkcije narednih devedeset minuta, Vaš Telekom, Telenor, Telemob etc."

Ali, kompanije to neće uraditi, one su u sukobu interesa, ostaje da vlasnici pojedinih kako bih kazao *ambijenata* štite svoje customers: "Molimo vas da pre ulaska u vozilo javnog prevoza a shodno članu 138. Zakona o jav. saobraćaju isključite vaše mobilne telefone kako ne biste ometali službenu komunikaciju majstora sa centralom u Skenderbegovoj, Vaš gsp." Putnici u avionu satima su nedostupni najmilijima, ovde su u pitanju kraće i manje opasne vožnje, da i ne govorim kako iz trolejbusa možete izići na prvoj stanici da biste sa ulice telefonirati do mile volje (uz cigaretu, ko želi)!

U restoranima da se pogašeni telefoni predaju na šanku kao što su se pištolji i drugo lično naoružanje morali predavati upravi kazina ili nekog kluba, avaj, takva bi zakonska odredba izazvala narodni otpor i bojkot, preostaje delimična prohibicija: "Gost kafića ima pravo na tri razgovora u toku jednog sata, pojedinačni razgovor ne sme premašivati dva minuta i ne sme biti glasnjiji od šuštanja aparata za espresso. U slučaju da cenj. mušterija u dva navrata probije dozvoljeni zvučni zid uključice se protivpožarni alarm koji može da isključi samo komandir vatrogasne brigade kad se ova iz Ruzveltove bude probila do lica mesta, hvala na razumevanju."

¶

*“Šta bi bilo ako ja umrem,
šta će biti sa penzionerima?”*

foto: Ivan Sepić

JOVAN KRKOBABIĆ,
potpredsednik
Vlade i predsednik
PUPS-a, žestoko se
protivi zamrzavanju
penzija (B92)

Mijajlo Marsenić,

rukometaš Partizana, “napisao je pesmu svom dosadašnjem saigraču Bogdanu Radivojeviću, koji će karijeru nastaviti u nemačkom Flensburgu, jer mu teško pada njihov rastanak. Radivojević je potpisao ugovor na četiri godine sa nemačkim klubom, dok će Marsenić i naredne godine igrati u Partizanu. Oba rukometaša su reprezentativci Srbije”:

“Od kako sam u Partizan došao, sa njim sam sve i svašta prošao.

Volim ga kao brata, a i on mene. Na leto će put Flensburga da krene.

Takvog druga, prijatelja, brata – retko ko ima, vaspitan je da bude dobar prema svima.

Kao da ga odmalena znam, za njega sam spreman i život svoj da dam.

Ide on, a sa njim deo mene, nama bratska krv teče kroz vene.

Ne daj tamo da te mlate, volim te, Bogdane, moj najmiliji brate.”

(“Kurir”)

foto: A. Andić

Alka Vuica,

pevačica, crnka, priča omiljeni vic o plavušama:

“Kaže plavuša: OK, shvatila sam da rode donose decu, ali nika-ko ne mogu da shvatim kako pauk može da odnese auto?”

O ceni slave i dostojanstvu:

“Neki ljudi ne znaju šta je dostojanstvo i samo žele da budu slavni, a nekima je dostojanstvo sve, pa se i ubijaju ako misle da su osramoćeni. Slava i dostojanstvo nisu trajne vrednosti, već trenutne, postoje neke veće do kojih treba držati.” (“Story”)

Maja Nikolić,

pevačica, otkrila je da Ivica Dačić nije baš uvek spreman da zapeva:

“Želela sam da snimim duet s premijerom, ali pošto mi nije odgovorio ni na jedan od moja tri poziva, odustala sam od toga. Nikoga ne molim i ne zovem više od tri puta.”

(“Kurir”)

foto: Vesna Andić

Vuk Kostić,

glumac i lovac, priča šta je u lovu tako uzbudljivo, sem ubijanja: “To je nešto iskonsko, postoji čitava filozofska priča oko toga, nije lov tek samo pitanje dokolice – uzmeš pušku, kuće i dandaraš po šumi. Ritual lova je na mnogo višem nivou. Kao vrsta povratka postojbini, prirodi, u kojoj čovek testira svoje razumevanje te prirode, snalažljivost, ali i humanost. U preistoriji, čovek koji je umeo da lovi bio je sposoban da preživi, i zato su lovci bili na ceni. To je kao kad danas sponzoruša vidi tipa koji vozi džip i zaključi da je on sposoban za život, pa odluči da ga ulovi za muža.”

Da li bi prihvatio mesto ministra za kulturu: “Nikada! Samo, bez umetnosti se ne može, nema života, to svaka vlast mora da shvati. Opet se vraćam na lov i istoriju – umetnost se rodila kada su ljudi postali dobri lovci, kad nisu više trčali gladni okolo, nego su imali zalihe hrane i malo slobodnog vremena, pa su počeli da crtaju kako je ‘Mićo ulovio antilopu.’”

O bratu i Meksiku: “Kad sam prvi put otišao da ga posetim, shvatio sam zašto u svim filmovima kauboji beže u Meksiko. Moj brat govori italijanski, španski, francuski, engleski je poneo iz kuće, pošto je naša majka prevodilac, nemački nešto malo. Kad sam upoznao njegovo društvo, a to su ronci, surferi, fri-drajveri iz celog sveta, video sam da su oduševljeni. Oni misle da su svi Srbi kao moj brat – lepi, visoki, plavi, dobri, zanimljivi i uvek spremni da časte.”

Čime ga žene osvajaju:

“Visinom!”

(“Večernje novosti”)

foto: A. Andić

foto: A. Andić

Story,

“magazin o poznatima”, donosi još jedan nastavak sage o životu “najbogatije Srпкиne Sandre Meljničenko”, ovoga puta o spektakularnoj zabavi povodom prvog rođendana mamine i tatine mezimice Tare Andrejevine:

“Za ovu priliku imanje na Antibima koje je u vlasništvu popularnog para, u potpunosti je preuređeno, ali novi enterijer privremenog je karaktera budući da su ponosni roditelji sve prilagodili zabavi koju su organizovali za svoju naslednicu. Naime, po njihovoj želji ambijent je optočen deseni-ma koji nagoveštavaju slavljeničku atmosferu, još pri samom prilasku ovom raskošnom delu francuske obale, gde je smešten rajski kutak Meljničenkovich. Rođendanskoj fešti prisustvovala su brojne poznate ličnosti sa svojom decom i mada se najpoznatiji rusko-srpski par druži sa brojnim holivudskim zvezdama, detalje zabave, kao i mnogo puta do sada, zadržali su u tajnosti! Sandra i Andrej odlučili su da fotografije svoje mezimice Tare, koja je na svet došla prirodnim putem, još tačno godinu dana ne prezentuju javnosti, jer ne žele da se njen lik eksploatiše u medijima, sve dok naslednica bogate imperije ne napuni dve godine!”

Aleksandar Apostolovski,

novinar, “pravi čovek na pravom mestu”, o tribini na kojoj je prisustvovao: “Prijalo je biti muškarac na nedavno održanoj tribini ‘Žene u pravoslavlju’. U zgradi Vaznesenske crkve bilo je veoma tesno i sparno, ali je vredelo izdržati. Jer rečenice koje su se nizale, prijaše su svakom muškom uhu koje se tamo zateklo, kao bajkovita muzika: žena je, dakle, ta koja održava porodicu. Ona treba da bude dobra majka, žena i baka, poslušna supruga. I da pritom ne bude pokorna.”

Teodora Vasić,

monahinja, namesnica manastira Vavedenje u Beogradu, glas razuma u ovom društvu, govorila je o ulozi muškarca:

“Hrišćanstvo nije neka bogoslov-ska šema, nego praktičan život. Muškarac-muž je posebno služenje Bogu. A mi sve to tako olako i površno shvatamo. Muž treba da bude dobar čovek, uzoran, pošten, plemenit, pun razumevanja, ljubavi, da bude zaštitnik i stub svoje porodice. Da poštuje ženu i decu koju mu je Bog dao, jer će odgovarati za njih. Muž treba da sa ženom živi u ljubavi i saglasju, da se dogovaraju o svemu, ali da je on taj koji donosi odluke, za koje i odgovara. Ne sme da bude čovek koji fizički ili psihički maltretira svoju ženu ili decu. Nego da se brine o njima, da vaspitava decu i čuva svoju porodicu i svoj ugled, trudeći se da kroz sve to, kroz zajednički život ispunjava zapovesti Božje.” (”Politika”)

Dr Zorica Kuburović,

lekarka urgentne medicine, zaposlena u Hitnoj pomoći, u slobodno vreme i pisac:

“Iako nas društvene nauke uče da su muškarac i žena jednaki u svakom pogledu, životna praksa je pokazala da je prihvatanje tog naoko istinitog i već opšteg mesta u filozofiji, pravu, sociologiji naškodilo ne samo ženama nego i muškarcima, porodici i opštem ustroju društva. Opšte beščašće koje je ženu svelo na sredstvo rada, u ime jednakosti sa muškarcem, emancipacije i sticanja iluzije političkih prava i ekonomske samostalnosti, počelo je najpre ubijanjem vere u ženi. Taj proces obezboženja, dosledno i uporno sproveden kroz istoriju, u našem veku je doveo do razaranja toliko porodica, do ubijanja toliko začete dece, da nijedan genocid nije ravan tom zločinu, koji je u pravoslavnom svetu počeo odvajanjem žene od njene suštine, njenim namernim i nasilnim skretanjem sa bogočovečanskog puta.”

Dina Čolić Anđelković,

nekadašnja voditeljska zvezda bivše Jugoslavije, sada pre svega pravoslavna vernica, jedna od učesnica tribine, opisivala je žensku misiju u pravoslavnom svetu:

“Žena treba da poštuje muža, a muž da je voli. Savremene žene su izgubile tu ulogu. Radi se sve na tome da one postanu – muškarci. Ali, sve karijere, poslovne i političke, jednom prođu. I šta na kraju ostaje? Nesrećna, usamljena žena bez porodice. Đavo, međutim, nije završio svoj posao sa uništavanjem pravoslavlja i porodice. Na tome se i dalje intenzivno radi.”

Kako su “najlepše noge SFRJ” zakoračile u pravoslavlje:

“Kad sam pokrila noge, otkrila sam um, srce i dušu. I ja sam živela život svoje generacije: od komunizma, hipi-pokreta, vođena onim stihom: ‘Uzmi sve što ti život pruža’. U jednom trenutku sam shvatila – to nije to.”

KROZ ZID VREM

Pre sto godina, 29. maja 1913, u Parizu je izvedena premijera *Posvećenja proleća*, ključnog muzičkog dela XX veka. Četiri bandita, Igor Stravinski, Vaclav Nižinski, Sergej Djagiljev i Nikolaj Rerih, kroz jednu baletsku predstavu artikulisali su i objavili gotovo sva nastojanja i silnice epohe koja je dolazila

Muzička moderna, za razliku od slikarstva i književnosti gdje se korijeni loma šire sve dublje u prošlost onako kako se škole mijenjaju, ušla je u dvadeseto stoljeće i u svijet jednim događajem.

Dotada, Wagner, Štraus (Richard jasno, ne Johan) i Šenberg u periodu od pedeset prethodnih godina kontinuirano su radikalizirali muziku, širili joj mogućnosti

ENA

Foto: Vincent Pontet/Wikispectacle

izraza i jezik, ali je na kraju dopalo kompozitoru i nekoj vrsti kulturnog "uljeza", nekome s ruba (i preko), da djelom koje se samonajavilo poput prirodne nepogode udari nogom u vrata i skoro ih tim udarcem sruši zauvijek.

Moderna kao stanje i kao stil – bitna distinkcija – značila je prvo pravo i svjesno kulturno "puknuće", sukob, prekid tradicije pa, uže umjetnički, šok Novoga,

Posvećenje proleća, rekonstrukcija predstave s koreografijom Vaclava Nižinskog iz 1913, prikazana u Pozorištu Šanzelize u Parizu 29. maja 2013. (levo); balerine u kostimima Nikolaja Reriha na premijeri *Posvećenja proleća* 29. maja 1913.

razbijanje očekivanih kontinuiteta a s inherentnim elementom "rastvaranja" ("dekreacije") i krize – u namjeri, ako ne uvijek u ostvarenju.

RASTURANJE REALNOSTI

Modernizam je reagiranje, kritika i sazimanje u izraz vrhunca jednoga perioda društva i kulture, reakcija najprije na industrijalizaciju i kapitalizam u svom visokom naponu, a onda i na ogroman korak znanosti i drugačije shvaćanje čovjeka u odnosu na sva protekla doba i ere. U konzekvenci i na anksioznost i konfuziju koji su se prethodno stvarali u novoj vrsti čovjeka, što će reći *gradskog* čovjeka. Njegove višestruke podijeljene i pocijepane stvarnosti do tada čvrste i stabilne, tri "poeta" toga društva pokazali su kao iluziju. Marks opisuje skrivene ekonomsko-historijske mehanizme koji su se dotad uzimali kao nužnost i determinacija, Frojd raščlanjuje psihi i individuu, traumu bivanja, a Ajnštajn sâm prirodni svijet – već tu simbolički pokazujući, u pojavnostima, da je sve drugačije nego što jest: ono što se na prvi pogled čini stabilna i postojana fizička stvarnost zapravo je neshvatljivo brzo kretanje, putovanja svjetla.

Događa se ukratko jedno "rasturanje realnosti", a to umjetnost prati tada kao nikada prije ni poslije. U tome ona prvi puta ne pita za konsenzus, za razumijevanje publike niti institucija. Umjetnik je odgovoran samo vlastitom svijetu, dok jezik kojim se izražava ne objašnjava sebe ni onda kad je najzatvoreniji. Umjetnost se, kako kaže Ortega i Gasset, tada "aristokratski dijeli" na dvije grupe – "one koji je razumiju i one druge" (u fantastično ironičnoj podudarnosti, Luj Armstrong, čovjek bez formalnog obrazovanja i jedan od tri inovatora moderne muzike, reći će za džez – "ako ti moram objasniti šta je, onda ga ionako nećeš nikad razumjeti").

Bez obzira na današnje vrednovanje učinka i postignuća pravca, jedno je nesumnjivo: onaj pucanj, eksplozija energije i radikalno novog, kakva se dogodila u umjetnosti prvih desetljeća dvadesetog vijeka, zavitali su dosadašnji svijet, rastavili ga na komade, na (kubističke) kocke, pa što se poslije sastavilo – sastavilo se; a što ne – nije ni valjalo. U tome i takvom svijetu i njegovom trenutku, samo godinu prije potpune katastrofe, pojavljuje se Igor Stravinski koji će utjeloviti u jednoj jedinjoj kompoziciji gotovo sva nastojanja i silnice doba.

Četiri Posvećenja proleća

Uspon, panika, životni sok

Od 1913. godine, kada je *Posvećenje proleća* izazvalo reakciju koja spada u najveće skandale u istoriji baleta, preko stotinu koreografa dalo je svoju viziju ovog čuvenog dela. Šta je to u *Posvećenju* toliko privlačno modernim umetnicima koji s paganskom Rusijom nemaju nikakve veze? Odgovor se može potražiti u sledeće četiri inscenacije

Na stogodišnjicu premijere *Posvećenja proleća*, 29. maja 2013. godine, dve verzije baleta prikazane su u Pozorištu Šanzelize u Parizu. Prva je rekonstrukcija prvobitne predstave s originalnom koreografijom Vasilja Nižinskog. Druga je poslednja verzija *Posvećenja*, naručena Saši Valc, jednoj od najuspešnijih koreografa svoje generacije.

Od 1913. godine, kada je *Posvećenje proleća* izazvalo reakciju koja spada u najveće skandale u istoriji baleta, preko stotinu koreografa dalo je svoju viziju ovog čuvenog dela.

Ali šta je to u *Posvećenju* toliko privlačno modernim umetnicima koji s paganskom Rusijom nemaju nikakve veze? Nijedna od četiri različite verzije o kojima će ovde biti reči ne pruža isti odgovor. Odsustvo ograničavajućeg narativnog okvira u prvobitnoj verziji omogućilo je koreografima da u jednostavnu nit o žrtvenom ritualu unesu sopstvene interpretacije društvenih i umetničkih tenzija i previranja njihovog vremena.

VERZIJA PINE BAUŠ

Jedna od najpoznatijih verzija *Posvećenja* je ona koju Pina Bauš postavlja na scenu 1975. godine u Vupertalu. Ova predstava, koja će 1977. godine biti uvrštena u repertoar pariske Opere, i danas je toliko prisutna u svesti savremenih koreografa da je Saša Valc, koja je krajem maja 2013. godine u Parizu predstavila svoju verziju *Posvećenja*, rekla da je njen prvi korak u radu

bio upravo pokušaj da se oslobodi slika iz baleta Pine Bauš. Pomoću koreografskog jezika klasičnijeg od onog koji koristi Nižinski, i koji je danas dostupan zahvaljujući dugogodišnjim istorijsko-plesnim istraživanjima Milisent Hodson i Keneta Arčera, Pina Bauš

u svojoj verziji *Posvećenja* prikazuje zajednicu koja pod teretom krivice žrtvuje Izabranu. Balerine su obučene u haljine boje kože, dok Izabrana nosi crvenu providnu haljinu golih leđa; tanka bretela pada s njenog ramena i otkriva grudi – krivica je zajednička; unutrašnje podrhtavanje izbija na površinu kože i širi se kroz publiku. U ovom plesu, nosilac izraza nije mišić već koža; na znojavo telo lepi se gusta zemlja razasuta po podu. Bauš žrtvovanje prikazuje kao što ga opisuju antropolozi Godfri Linhart i Viktor Turner, koje citira Rene Žirar u čuvenoj studiji *Nasilje i sveto* – prevazilazeći formalističku analizu Marsela Mosa, Linhart i Turner uočavaju da žrtvovanje ima za cilj da čitavu zajednicu zaštiti od sopstvenog nasilja. Da ono ne bi eksplodiralo unutar zajednice, žrtva podnosi sav njegov teret. Konfliktni odnosi između muškaraca i žena, mizoginija, snošaji koji više liče na silovanje grehovi su koje žrtvovanje ipak ne uspeva da iskupi. Izabrana pada na zemlju, a preplašena zajednica gleda iz daljine, bez trunke samilosti.

VERZIJA ŽEROMA BELA

Muzika koju Stravinski komponuje za *Posvećenje proleća* nije podređena plesu niti je njegova puka ilustracija. Nezavisnost muzike u odnosu na pokret razlog je zbog kog je ova kompozicija odigrala izuzetno važnu ulogu za čitavu generaciju kompozitora poput Mesijana, Buleza, Ksenakisa, Štokhauzena, Kurtaga i mnogih drugih. Dok neki koreografi poput Morisa Bežara ostavljaju po strani motive žrtve, muzika Igora Stravinskog je u njihovim verzijama i dalje srž *Posvećenja proleća*. Tako se Žerom Bel, *enfant terrible* francuskog savremenog plesa, u svojoj predstavi *Žerom Bel* iz 1995. godine poigrava s fanatičnim divljenjem koreografa prema ovom velikom zalogaju. *Posvećenje* se kod njega ne izvodi već ga nesigurnim glasom plesačica peva, *a capella*. Muškarac

Emigrant u Parizu kao i toliki njegovi sunarodnici još prije Revolucije, Stravinski kod upućenih već ima reputaciju zahvaljujući svoja prethodna dva baleta, *Žar-ptici* i *Petruški*, ali je još je daleko od slave – ili notornosti točnije.

U gradu što je tada centar suvremenosti ako ne i svijeta, Stravinski je inspiriran ruskim (iako ne samo njime, vidjet će se) narodnim folklorom i njegovom mistikom. Oko 1910. zamislio je novi balet, posvećen "paganskoj Rusiji", rad uvezan

idejom "misterije i provale stvaralačke snage proljeća". Nazvao ga je *Le sacre du printemps* – *Posvećenje proljeća*, ili na ruskom *Весна священная*. Bez pravog narativa, sve je bazirao na nekoliko scenskih slika, u evokaciji primitivnih narodnih

i žena, jedini izvođači Belove koreografije, sasvim su goli. Bel pokušava da svede ples na njegova tri osnovna elementa – telo, muziku i svetlo. Žena sama nosi sijalicu koja je jedino osvetljenje na sceni. Belovo *Posvećenje* je pre svega kritika specijalnih efekata i glomaznih scenografija koji su tada bili česti na plesnoj sceni. Time što balet svodi na nesenacionalni pokret, on osuđuje potrošačko društvo u kome je telo i dalje predmet koji treba estetizovati. Ali za razliku od performansa, telo u Belovoj koreografiji nije instrument provokacije već preispitivanja koreografskog jezika i svrhe plesa. Plesači pregledaju telo jedno drugom, po njemu ispisuju podatke poput visine, stanja bankovnog računa ili svog imena. Telo u Belovom *Posvećenju* nije ni ratoborno, ni seksualno, ono je pre svega blisko telu svakog gledaoca, uhvaćeno u zamku potrošačkog društva i njegovih estetskih kanona.

VERZIJA ANŽELINA PRELJOKAŽA

U svojoj verziji *Posvećenja* iz 2001. godine, francuski koreograf Anželin Preljokaž, s čijim radom je srpska publika imala priliku da se upozna na prošlom Beogradskom festivalu igre (*Ono što zovem zaborav*), dovodi do izražaja povezanost žrtvovanja sa seksualnošću. I sam Stravinski je o baletu rekao: "*Posvećenjem proleća* želeo sam da izrazim uspon prirode koja se ponovo rađa: potpuni uspon, paniku, univerzalni sok." Kod Preljokaža priroda služi kao okvir za zločin, kao tanjir na kome je Izabrana poslužena nasilnoj zajednici. Zakoni prirode su ovde metafora za balkansku tradiciju ugovorenih brakova kojom se Preljokaž inspirisao. U "ugovorenoj otmici", članovi zajednice s nje trgaju odeću, i ona ostaje da se gola bori protiv tela koja pokušavaju da iz polutame dopru do nje. Osim talasastog uzvišenja prekrivenog zelenom travom na kome se Izabrana batrga, cela scena je urojnena u tamu. Dobro poznati tempo na taj način se pretvara u neku bezobličnu silu koja iz mraka podstiče zajednicu na zločin. Ali je Izabrana ta koja u Preljokažovoj koreografiji pobeđuje – čašak pred kraj zajednicu guta mrak, ona prestaje da igra, gleda u publiku, leže na travu i najzad zatvara oči.

VERZIJA SAŠE VALC

Svesna specifičnog okvira u koji je trebalo da smesti svoju koreografiju, to jest u veće posvećeno obeležavanju stogodišnjice prvobitnog baleta, Saša Valc je pružila prilično klasičnu

verziju bez ikakvih efekata zbog kojih bi publika mogla da zaboravi ono što joj je prethodilo. Jer i sto godina kasnije, iako više ne izaziva skandal, aktuelnost same koreografije *Posvećenje proleća* je fascinantna. Povijena tela, iskrivljena stopala, nadrealnost šarenih figura koje se poput marioneta kreću po sceni nemaju na čemu da zavide dekonstruisanom telu savremenog baleta. Ipak, mora se priznati da je postepenim oslobađanjem od prvobitne dramaturgije balet dobio na emotivnoj snazi. Nedostatak očiglednih narativnih orijentira, zbog kog savremeni ples često dobija etiketu hermetičnog umetničkog izraza, osvežavajući je nakon pojave starice s prućem i sedobradog dede koji su prepuni značenja. Saša Valc svoje izvođače odeva u haljine boje modre kože, sijene, u pastelne nijanse zelene i bež. Na sredini scene se nalazi hrpica suve, peskovite zemlje. Dok hodaju i padaju preko nje, plesači dižu prašinu i stvaraju sfumato u kome se muškarci i žene mešaju u drhtavom uzbuđenju traženja Izabrane. Jer velika originalnost ove koreografije je neizvesnost – u samom procesu stvaranja koreografije, Valcova nije predodredila ko će biti Izabrana, već se plesačica nametnula tokom proba. Tako se ni u predstavi od samog početka ne zna ko će to biti. Zamagljena scena na kojoj gledalac ne može najbolje da razabere konture tela i pokreta možda su jedan od najtačnijih odgovora na muziku Stravinskog napravljenu, kao što je to primetio Mesijan, od ritmičkih figura koje se razvijaju, rastu, grče poput živih bića. Tako se prva i poslednja verzija *Posvećenja proleća* dopunjavaju; u prvoj koreografija previše odvlači pažnju od kompozicije, a u drugoj se pak previše pred njom sklanja.

Foto: Vincent Pontet/Wikispectacle

ZAKLJUČAK

Možda odgovor na pitanje zašto se koreografi stalno vraćaju *Posvećenju* čineći od ovog baleta nekakvog plesnog Šekspira, za koga svaki reditelj, reklo bi se, smatra da ga mora dodati listi svojih ostvarenja, leži u kompleksnosti emotivne reakcije na muzičku kompoziciju. Svaki slušalac *Posvećenja proleća* ima mišljenje o tome kako bi koreografija trebalo da izgleda. Neki od tih slušalaca imaju i dar da to mišljenje pretoče u pokret. A onda ovi prvi opet mogu da se žale kako nije loše, ali da nije to to.

TIJANA KRIVOKAPIĆ

rituala koji najavljuju dolazak proljeća i s glavnim motivom – žrtvovanjem.

Tu treba zastati. Iako je muzika osa oko koje će se sve vrtiti, ovdje se dogodio sinergija kreativaca bez presedana, tako da bi se o *Posvećenju* trebalo možda

govoriti kao o kolektivnom radu. Prvi od svih, Vaclav Nižinski, genijalni poremećeni plesač i koreograf; Nikolas Rerih, mistik i vodeći ruski folklorist, kostimograf i dizajner scene, uopće nedovoljno tematizirana pojava u ovom slučaju budući je

zajedno sa Stravinskim zapravo strukturirao djelo. I dakako, Sergej Djagiljev, impresario čuvenih *Balletes Russes*, dekadent i manipulator, "veliki lutkar" koji im daje naruđbu i spaja sve te sile zajedno u jednu eksploziju.

Nižinski

Vaclav Nižinski (1889–1950)

Ruski baletski plesač i koreograf, Poljak porijeklom. Vjerojatno najveći solist xx vijeka, jedan od prvih koji je igrao *en pointe*, na prstima – rijetkost u muških plesača. Prvo kao merkurijalna baletska zvezda Djagiljevih *Ballets Russes*, a onda kao koreograf za Stravinskog – za *Petrušku* i *Žar-pticu*, i naročito za skandalozno *Posvećenje proljeća*, Nižinski je, zajedno sa sestrom Bronislavom Nižinskom, inovirao strogu i strogim pravilima vođenu školu baletske koreografije. Uveo je narodne elemente, folklor, modernistički radikalni “primitivni” pokret, a koreografijom za *Poslijepodne jednog fauna*, na Debisijevu muziku, šokirao androginošću. Proširio je vokabular mogućeg na plesnoj sceni, udarivši temelje čitavom modernom plesu do danas, i postao model za sve kasnije dekadentne, seksualnim ambigvitom obilježene muške ruske zvezde, poglavito za Nurejeva. Tokom nastupa u švicarskom Sent Moricu

1919, Nižinski je stao nasred scene, i nakon dugog gledanja u zatečenu publiku, izgovorio: “Konjić se umorio.” Više nikada nije zaplesao. Umro je u Londonu, u instituciji za mentalno oboljele.

Sergej Djagiljev (1872–1929)

Ruski historičar umjetnosti, mecena, najpoznatiji kao baletski impresario i osnivač “Ballets Russes”, trupe najboljih sanktpeterburških baletskih plesača koje je doveo u Pariz i s njima napravio senzaciju. Promovirao je rusko slikarstvo i muziku na Zapadu, ali će ostati zapamćen kao provokativni i neustrašivi producent inovativnih baleta i opera, novih tendencija i estetike. Dekadent s fantastičnim nosom za najveće talente, u svojim produkcijama spajao je najbolje pojave vremena. Za “Ballets” su radili Stravinski, Ravel, Sati, Brak, Pikaso, Matis, Dali, Koko Šanel, Žorž Balanšin, Miro, i Djagiljev. Ljubavnik i kasniji neprijatelj Vaclav Nižinski.

U ono što su spremili na premijeri, 29. maja 1913. u Teatru na Jelisejskim poljima, nešto na što ni pariška i niti jedna druga publika ni uz najbolja očekivanja nije mogla biti spremna.

**NOVE HARMONIJE,
DRUGAČIJI RITMOVI**

Stvar se danas može analitički lakše shvatiti, ako ne i pravdati – apsolutno nikakav referentni kadar ta publika nije imala za ovo što ih je udarilo.

Otvarajući prvi dio, podnaslovljen “Divljenje zemlji” (!), nezaboravnom misterioznom melodijom solo-fagota, taman da se slušateljstvo zainteresira, umiri i navuče kao lovina, Stravinski odmah potom na publiku pušta podivljalu mehaničku zvijer, u nevjerovatnim “Nagovjesticima proljeća”. Čak i nakon radikalnog romantizma s njegovom kromatikom i fleksibilnim tempima, sudar je bio prejak i za muzički pismene. Stravinski je okrenuo na glavu neke od temeljnih principa ne samo muzike, nego i estetičkih i moralnih načela čitave kulture. Umjesto duboko zapadnjačke, podsvjesne opsesije simetrijom i ovisnosti o harmoniji, “božjoj matematici” – ovdje su kao kiša padale

Stravinski

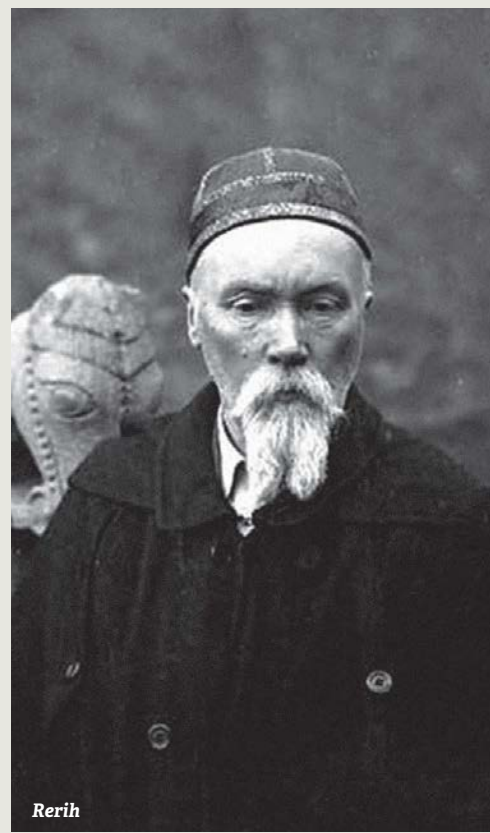

Djagiljev

Nikolaj Rerih (1874–1947)

Ruski slikar, pisac, folklorist i mistik. Jedna od najkoloritnijih figura vremena koje je obilovalo interesantnim pojavama, Rerih se kretao u golemom polju interesovanja i iz sjene učestvovao u oblikovanju kulturne scene Rusije, Evrope, Sjedinjenih Država, a zahvaljujući fascinaciji istočnim religijama, čak i Azije. Slikar arhajskih ruskih motiva i poznavatelj narodne umjetnosti, u kontekstu produkcije *Posvećenja proljeća*, Rerih je bio savršeni izbor za dizajn scene i kostima. Prijatelj Gorkoga u predrevolucionarnim vremenima, a nakon Oktobra 1918. odlazi u emigraciju, obeshrabren spram budućnosti pod Lenjinom i boljševicima. Od početka se, profetski, zalagao za zaštitu umjetnosti i arhitekture u ratovima, i ovu borbu nastavio tokom čitavog života, pa je po njemu nazvan i takozvani "Rerihov ugovor", međunarodni pakt koji je ozvaničio veličanstveni humanistički princip: u njemu je upisano da je u ratovima obrana kulturnih objekata iznad vojne aktivnosti. Parisko sveučilište nominiralo ga je za Nobelovu nagradu za mir.

D.M.

Rerih

krhotine i mini-fragmenti sitnih melodijskih folklornih motiva postavljeni tako u partituri da ne stoje na putu najvažnijoj inovaciji kompozitora. Ako išta, Stravinski je revolucionarizirao ritam: mjere, puls, u potpuno asimetričnim notacijama, neprestane izmjene dužine i broja taktova; svaki orkestar koji svira *Sacre* i sto godina kasnije istinski *radi*, fizički. Samo taj spomenuti drugi "stavak" ako uzmemo: brojanje taktova u ubodima do danas imitiranih sinkopa, nemoguće je teško; akcenti padaju skoro svaki takt drugačije, nejednako, razlomljeno, "kubiistički" – a uvijek iznenađujuće.

Stravinski uvodi kompleksnu poliritmiju, ali i politonalnost – umjesto standardno jedne, ima dvije ili čak tri paralelne tonske visine, jednu postavljenu na drugu, iz toga stalnu disonanciju i tonske klastere. Iako je djelo o paganskoj Rusiji, nekoliko kratkih melodijskih motiva koje je Stravinski upotrijebio, poput onoga na početku, ukrajinski su i, začudno, litvanski – da i tu bude sve još ostranjenije i arhaičnije nego jest. Pored toga, i dandanas, ti motivi i masivna akordska grmljavina, nose nešto istinski tamno, još uvijek lede krv.

Muzika *Sacra* uzbudljiva je dakle i bez koreografije, no vjerojatno je scenski pokret to što je publiku dotuklo pa podiglo na noge (ne u uobičajenom, dobrom smislu riječi).

PLES VREMENA KOJE DOLAZI

Nižinski, najprostije rečeno, rastočio je dvjestopedeset godina škole i tradicije, patenta baš francusko-ruskog, raznio čitavu jednu estetiku i s njome pogled na svijet.

Sve što je bilo elegantno, eterično – balerine lakše od zraka koje kao vile na prstima plutaju scenom, ljupkost i delikatnost koja dolazi iz najokrutnijeg drila, apsolutna proporcionalnost, sve što je lijepo po malograđanskim konvencijama (moderna će estetički potpuno redefinirati pojam ljepote), uopće sve što smiruje i potvrđuje dobro uređen svijet – Nižinski je okrenuo naopak.

Gledajući, jungovski, u arhetip gdje je kultura stvar Nesvjesnog, uzevši prošlost i mit a zapravo gledajući daleko ispred svog vremena, Nižinski je sve to postavio u magični krug plesačica-djevojaka iz ove antipastorale. S korom balerina odjevenih u zastrašujuće Rerihove kostime,

u tih malo više od pola sata koliko traje balet, ponovo je ispisao vokabular plesa i scenskog pokreta. Doslovno sve što se tu igralo, fundament je modernog plesa do dana današnjeg.

Ali nijedna potonja koreografija nije dosegla impresivnost ni jezivost kao ta prva koreografija Nižinskoga, postavljena negdje na mutnoj i mračnoj točki između folkloru i psihičkog poremećaja.

Uza svo maltretiranje i disciplinu kojima je izložen klasično školovan plesač, *Sacre* je među najtežim iskušenjima. Sve je obrnuto i od treninga i od instinkta, beskraino zahtjevno: od početka, one pomahnitale trešnje nogama, "narodne šizofrenije" u ritualnom plesu oko izvora i u ostalim dijelovima gdje podnaslovi sve govore, plesa zemlje, rituala plemena-rivala (!), i reinkarnacije predaka do, na kraju, žrtvenog plesa.

Plesačice kao lutke, dehumanizirane, s mehaničkim pokretima sasvim ispred vremena – sve što u međuvremenu uzimamo zdravo za gotovo, krenulo je odatle.

Nižinski, jednom filozofskom gestom negacije, okreće samu osnovu: takozvanu *première position*, osnovnu poziciju

stopala, najkarakterističniju za balerine, rekli bismo kolokvijalno, "kao u patke", on je u prvom dijelu obrnuo – plesači su stopala okrenuli ka unutra, kao u bogalja. Suštinski modernistički: negacija baletskih pravila jest negacija civilizacije. Umjesto en pointe, pliera, glissera i tournera – skokovi su nagli kao u pelivana, narodnih plesača i djece. Ruke položene u pozu kao u lutaka, ili u mentalnih bolesnika, kao skinute s portreta Ego na Šilea, pogledi fiksirani, nepomični, lica bez izraza. Pa još dalje: kod balerina dječja imitacija propetih konja, otresanje nogom kao kopitima kod muškaraca, i suprotnost tome pokreti mašine – civilizacija i anticivilizacija se dodiruju i spajaju.

Kostimi su to pratili: umjesto baletskih haljinica i šarmantnih punđi pod šnalama – sirove pamučne halje, vunene čarape upletene špagama unakrst, seljačke kike i pletenice do stražnjica i preko, krugovi šminke na obrazima, "indijanski" povezi oko čela i, za muške plesače, šubare, kožusi i medvjede krzno. Sva energija, krv i vitalnost crpe se iz narodnog, a on, narod, pak u isto vrijeme je najcrnji i najteži, najmračniji – nasuprot idealizacije što je išla od prosvjetitelja do romantizma.

SMISAO UMETNOSTI

Tu se kao motiv javlja Niče iz *Rođenja tragedije*, prvi vagnerijanac sa svojim di-onizmom i žedi za paganskim opijenostima. Avaj – kako sterilno, tuberanski i švapski tvrdo djeluje sve to, skoro beživotno u usporedbi s demonskom energijom kod Stravinskog gdje je ples do smrti izabrane djevojke u finalu baleta proveden s dalekim tonom cereka istinski neustrašivog duha poludivljih naroda, ur-ton onoga koji se ne boji ničega jer je već sve izgubio. Wagner tu djeluje kao kičerska malograđanska fešta.

Sa svojim vitalizmom, sokovima, istinskom prirodnom duhovnošću i duhom, zemnim snagama i dubinama, bilo je u toj visokoj moderni nešto upravo htonsko, u tim slavenski divljim napadima. Tamo odakle je Stravinski i ostali, te su sile bile i ostale na korak od grada. Otud, kao dodatni kulturni narativ, isto kao kod socijalizma kasnije, ostaje pitanje (u kojem je možda i neizrečeni odgovor) – kako da baš četvorica Rusa, gdje modernitet jedva da je doirnuo kulturu, budu ta *Банда четырёх*,

takvi nositelji *kulturne revolucije*?

Premijera, prije ravno sto godina, zato mora da je bila jedna od najuzbudljivijih kulturnih događaja stoljeća. Čitajući o tome, čovjeku malo treba da osjeti nostalgiju za nedoživljenim, za vremenom i odnosima jasnije podijeljenim, bez cinizma – može li danas naime itko zamisliti ovakvu reakciju na umjetnički balet?

Već od samog uvoda, najblažeg, krenulo je negodovanje publike; najpre, prepoznatljivo a opet kuriozno, podsmijehom, kao da su prvi tonovi dražili ne samo malograđanski prezir prema nepoznatom i svemu što plaši, nego i nešto dublje, i počeli oslobađati patologiju, nešto nataloženo i psihološko. Ubrzo se prešlo na glasno negodovanje i vikanje, a onda su izbili tuča i neredi. Prema pozornici su letjeli predmeti, padajući na putu u orkestarsku nišu. Unatoč tome, u fantastičnoj potresnoj determiniranosti trupa je plesala, Nižinski je vičući iza kulisa ka plesačima brojao labirintinski kompliciran takt, a orkestar je svirao kontra buke, usred toga malog rata. Dan poslije naslov u pariskoj štampi, sazeo je najbolje: "Barbarizam!". Stvaraoci su uboli nešto, osjetljivu točku kulture, i postavili stvar problemski, nešto što ostaje takvo sve do danas.

Sve se bure prije ili kasnije smire, međutim. Tako i ovdje, a tek s odmakom, postfestum javlja se u čemu je istinska genijalnost *Posvećenja proljeća*. Najveća greška bila bi pomisliti da je zbog divljine, anarhičnosti, prividnog kaosa i surovosti stila i izvedbe, djelo isto takvo u namjeri. U dnu, ispod zavodljivih kulturnih narativa, a iznad buržoaskog samozadovoljstva i prostakluka svih kasnijih filistera, ocrta se najblažim pokretima majstorske olovke ispisano gotovo nevidljivo pismo – koliko je *Sacre* zadivljujuće suptilno djelo. Kako je čarobna discipliniranost partiture Stravinskog, kako je impresivna strukturna čvrstoća njegove muzike, a kompozitorska građevina istovremeno i golema i kalibrirana kao na alhemičarskim kantarima za zlato. Ista takva je i historija plesa i baleta istražena i promišljena kod Nižinskog, takve su etnologija, erudicija i mistika kod Reriha. Udar destrukcije možda je bio samo privid – u *Posvećenju proljeća*, ako išta, gradilo se, i kad je to na prvi pogled značilo rušenje.

Trijumf

**Ovakvo kakvo je bilo,
58. Pozorje zlosluti da je
tek prelazna faza, uvod
u 59. koje bi se moglo
u potpunosti vratiti
"svetlim" modelima
iz devedesetih**

Bilo je dugo, ali je bolelo. Završilo se kako je kanda i moralo: u posvećenom besmislu. Svi su se nešto smeškali i rukovali i pravili se da im nije ništa, ali svima je bilo neprijatno, čak i nekima od nagrađenih, još više onima koji su ih nagradili. Zvalo se Sterijino pozorje, pardon, Стeријино позорје, i predstavljalo je prelaznu fazu ka potpunoj entropiji i dekadenciji povratka "maloj seoskoj zabavi" kakvom je bilo dobrim delom devedesetih, u zagušljivom kavezu tadašnje izolovane Srbije. Ako se ne dogodi kakvo čudo, ta će transformacija Gregora Samse u žohara ексклузивно домаће производње do sledećeg Позорја biti do kraja sprovedena.

E sad, imalo je to i svog selektora, čovek se zove Bojović Igor, dramski je pisac za decu i umereno simpatična osoba, nije on baš mnogo kriv što ga je izabralo da izabire. Oni koje je izabrao krivi su, dakako, još manje. Šta će ljudi, pozvalo ih, ko da odbije poziv na Pozorje?! Dobro, odbila je ona Selma, ali drugo je Selma, ona se ne naginje kroz prozor, a i općenito je iz neke druge priče.

Znamo i ko je i kako otvorio Позорје, blesavo se više i baviti time. Došao čovek, promumlao nešto čitajući sa mobilnog telefona, istovario se po Vojvodini i izvesnoj Deklaraciji, seo u džipa i otišao. Mangaš, bre. Baja. Antiglobalista, i to. Ponizio je samo one koji su ga zvali, nikoga drugog. I neka je, ko ih šljivi. Sačekao sam da gospodin završi pa ušao u salu Srpskog narodnog pozorišta, a ona prepuna, kao uvek za otvaranje. Neotlušavanje razbarušenog genija platio sam tročasovnim odstajanjem na *Zoni zamfirovoj* (režija, tekst i songovi Kokan Mladenović, po Stevanu Sremcu; Pozorište na Terazijama). Kermes "iz starog Niša", priča o poštenoj sirotinji,

Priredbi nad predstavama

**NAJBOLJA
PREDSTAVA
U CELINI:
Galeb u
režiji Tomija
Janežića, SNP**

Fotografije:
Branislav Lučić

pokondirenim čorbadžijama i "nemogućoj" ljubavi, sve uz koketiranje s "revolucionarnim" motivima. Mjuzikl i spektakl više nego solidnog nivoa, ništa bitno za zameriti njegovim tvorcima i protagonistima. Jedino ti ostaje nejasno dok se prebacuješ s noge na nogu i svakih 3 minuta pogleduješ na sat šta uopšte Sve Ovo radi tu, na Pozorju?! Ili možda ipak na Позорју, gde možda i pripada? Šalu na stranu, te večeri sam prvi put pomislio da se selektor s nama pomalo... zajebava, ako me razumete. Posle ću to pomisliti još nekoliko puta. Na to će se na koncu nadovezati i festivalski žiri, nagradivši *Zonu* glavnim nagradom, onom za najbolju predstavu, čime je ceo festival osenčen finom nijansom sprdnje. Eh, pa da su bar nagradili *Konstantina*, kad je bal neka je bal?! Ovako su krajnje solidan i pošten teatarski "brodvejski" zanat nepotrebno doveli u nepriličan kontekst.

KONJ I KANARINAC

Narečena predstava pobedila je na glasanju žirija s 3:2 Čehovljevog *Galeba* u režiji Tomija Janežića i produkciji Srpskog narodnog pozorišta, što je samo podsetnik kako to izgleda, kao u jednom starom vicu, kad praviš recept za jelo u kojem su sastojak jedan konj i jedan kanarinac. U

razmeri 1:1, dakako... O *Galebu* je na ovom mestu opširno pisano (v. Vreme br. 1149), naknadno vredi samo konstatovati da je i sve što se dešavalo u međuvremenu potvrdilo ono što je bilo dovoljno jasno još na premijeri: *Galeb* je mnogo više od predstave sezone u pozorištima u Srbiji. To je jedna od najboljih, rekao bih svakako i najbolja predstava u Srbiji u XXI veku; najverovatnije i u celom "regionu", koliko se dalo ispratiti. Svečano izignorisi ovog *Galeba* na tamo jednom otužno autoprovincijalizovanom festivalu ne znači naneti neku veliku štetu toj predstavi i ljudima koji je stvaraju (namerno koristim prezent – svakome ko ju je gledao jasno je zašto!) koliko znači svečano proglasiti da više niko ne treba ozbiljno da te shvata, da je beslovesnost od sada tvoje srednje ime. Čak i u – pokazalo se, utopijskoj – situaciji u kojoj bi selektor ozbiljno uradio svoj posao i doveo najbolje predstave sezone, *Galeb* bi toliko odskakao da bi to već bilo pomalo *neprilicno*, a kamoli na ovoj reviji ziheraške, malograđanske osrednjosti u boljem slučaju, a u gorem revije skrnog diletantizma – a to je, i jedno i drugo, bio predominantan sadržaj takmičarske selekcije ovog Позорја. Ali, šta je ipak najsmušnije od svega? Žiri tesnim preglasavanjem (čast i čest manjini!) odbija *Galeba*

za predstavu festivala, a onda tom istom *Galebu* *jednoglasno* dodeljuje Specijalnu nagradu "za predstavu u celini" ("i celosti", dodao bi Obretković Žika, moralna i intelektualna gromada koja je ovde nedostajala)! Pa dobro, kako se to zove ako ne sprdnja? Dakle, svi su negde svesni da je *Galeb* upravo galebovski daleko iznad ostalih, ali iz Nekih Misterioznih Razloga to ne sme biti oficijelno verifikovano. Ako se može i niže od ovoga, radije bih da tome ne prisustvujem. Ali uostalom, who cares? Pokušajmo da anticipiramo budući pogled na sadašnjost: dakle, šta je 58. Sterijino pozorje u "istorijskoj" perspektivi? To je nešto na čemu je učestvovao i Janežićev *Galeb*, ali je nagrađeno nešto drugo – uistinu je svejedno šta.

ZICERI I ŠTREBERI

Dobro, ajmo dalje. Selekcija Igora Bojovića deluje na prvi pogled sasvim nekonzistentno i pomalo neartikulisano eklektički, ali u jednom bitnom sloju ona je upravo nepogrešiva: hirurški je odstranjen iz nje svaki mogući trag kontroverznosti, kao i društvene provokativnosti. To je vidljivo po tome koje su predstave pozvane, još više po tome kojih nema. Dobro, Nušićeva i Frlićeva *Gospođa ministarka* (Kerempuh, Zagreb) o kojoj je na ovom mestu već

ZGODITAK: *Čarobnjak* u režiji Borisa Liješevića, NP Sombor

pisano (v. Vreme br. 1135) trebalo je da se nađe na festivalu makar i informativno, ali realno ona je ovde bila na svaki mogući način "čist zicer", dok njen pravi subverzivni naboj stanuje u domaćem mu okruženju, u zagrebačkom kontekstu. Mimo *Galeba*, nesumnjiv je zgoditak *Čarobnjak* Fedora Šilija u režiji Borisa Liješevića (NP Sombor) u čijem sam uvodnom delu, ups, baš ja izvučen iz prvog reda publike da nešto odrecitujem, hm, čini li me to sad aktrom predstave pa otud i osobom u *sukobu interesa*? Ozbiljno govoreći, Šilijev komad o pomutnjama umetnika između privatnih i političko-moralnih dilema i brodoloma, a na zahvalnom primeru (donekle fiktivne) biografije Tomasa Mana nije bez mana, ali se radi o veoma dobro "upeglanoj" predstavi u svakom pogledu visokog standarda. Izvesni prigovori komadu i predstavi da zašto su više osvetljavali ovaj a ne onaj aspekt Manove složene ličnosti i dela deluju mi poprilično "štreberski", u osnovi irelevantno. Glumci su osobito bili dobri, jedino što nikako nisam mogao da se otmem utisku da Saša Torlaković, onako ukočen kao da ima Muku Sa Rečima, a sa onim nalepljenim sedim brcima i kosom nekako više liči na Dušana Mihajlovića... ☺

Šekspirov *Otelo* Miloša Lolića (Jugoslovensko dramsko pozorište) oštro je поделиo i "običnu" publiku i teatarske ljude na oduševljene zagovornike i potpune ravnodušnike kojima ostaje nejasno u čemu je uopšte stvar? Mene ćete naći među potonjima: ovaj istezgareni *Otelo* bez režije i glume jedan je postmoderni smoreni, smandrljani i odrađeni *Otelo* koji ni samom sebi ne veruje a kamoli da bi gledaoca ubeđivao u bilo šta; glumci bezvoljno recituju svoje replike, Vojin se Četković

znakovito mazucka, Jago Đuričko nešto kao spletkari ali niti znaš zašto i čemu sve to niti on pokazuje tragove namere da ti to razjasni i da te uveri u samog sebe, u međuvremenu svi dokono sede razbacani po sceni (trebalo bi u daljem razvoju predstave i da se javljaju na mobilni, jebote!), a vreme ne teče nego kaplje, majko mila, kapljucka i suši se, stvrdnjava se i zgrudnjava u ogroman Kamen Ravnodušnosti. Uf.

IGEN, IGEN

No, dobro. Takav kakav je, *Otelo* bar može biti predmet "kreativnih sporenja". Ali šta, majko mila, raditi sa *Virusom* Siniše Kovačevića u produkciji Državnog omladinskog pozorišta u Tbilisiju, Jermenija (režija Hakob Kazančjan). Ovaj je osrednje korektan komad o rok zvezdi koja se razboli od SIDA i doživi nerazumevanje i bojkot čak i od većine najbližih (svojevremeno smo njegovu praiizvedbu gledali u Zvezdara teatru) po sebi nedovoljno "jak" da bude opravdanje za gostovanje, a sama je inscenacija, hm, do pola diletantska a od pola polumrta, celinom anahrona i na svaki način nevažna; ispada da je jedini smisao dovođenja te skalamerije preko pola sveta tek u tome da se vidi jedan "naš" komad izveden negde gde "nas" inače baš i nema u tom kontekstu – baš kao i sa dovođenjem iz Istanbula predstave po komadu drugog Kovačevića, Dušana, pre neku godinu.

Posle tog čuda, kad već naivno pomisliš da je najgore prošlo, dođe i ničim izazvani Puls teatar iz Lazarevca s komadom *Sunce tuđeg neba* Milovana Mračevića (režija Aleksandar Lukač). Simpatičan je to pokušaj iz gornjeg doma žanra predstava iz Domova kulture, ali bojim se – ne mnogo više od toga. Dvesti ga na Pozorje znači

cinično mu učiniti medvedu uslugu. Kao ni sam komad, banalno staromodan i "pravalinijski", površno "angažovan" na savršeno bezbolan način, osim ako stvarno ne mislite da priča o patnjama rudara iz Hercegovine u Kanadi tridesetih godina prošlog veka može biti nešto drugo? A sve to još bolno stereotipno i neinventivno, čak dotle da je i rudarska kurva dobrog srca, jebiga – Ruskinja, a njena mađam je jakako – Mađarica! Ma, kakvo je to uopšte kurvanje bez raspusne zrele Mađarice?! Koja pri tome glavinja scenom sasvim nesuvislo i bez ikakvog povoda ponavljajući *igen, igen*, tako da ti deluje da sirotoj ženi treba stručna pomoć! Baš kao i Pozorju, uostalom.

Grebanja nije bilo, znamo kako i zašto. Šteta za mladu Tanju Šljivar i glumce, mada, nakon svega odgledanog, zapravo i nije na naročitom gubitku što se nije obrela u ovom kontekstu. A na kraju – *Konstantin...* Ne traje dugo, to je fakat, ni sat i po, ali vreme je, naročito u pozorištu, ionako relativna stvar. Sedeo sam gore negde pri vrhu, što bliže izlazu, potpuno utonuo u sedišta, preplavljen stidom što prisustvujem Ovome i što je Ovo slika i prilika "kulturne politike" Napredne Srbije, nešto čemu iz prvog reda na premijeri ponosno prisustvuju onaj deprimirajuće priprosti čovek i njegova skockana ženica sa svitom palanačkih gulanfera i polupismenih dripaca koji su nam zaselili na grbače. Ne želim da spominjem imena ljudi angažovanih oko ovog "projekta" osim imena reditelja Juga Radivojevića, jer me je nekako stid i sve mi je to užasno mučno, naročito prizor velikog glumca kako se svojim moćnim glasom smešno dernja i prenemaže u ulozi rimskog imperatora koji je samo lutka na koncu jedne sterilne prigodničarske "teze", baš kao i svi drugi "likovi" ove ne punokrvne pozorišne predstave – pa makar i loše – nego naprosto *priredbе*, vaskrslog zombija jednog davnog "socijalističkog žanra" prilagođenog novoj dežurnoj ideološkoj kičercici. Tonuo sam, dakle, u stolicu dok su one mesnate lutke deklamovale svoje tirade i intenzivno prizivao veliki meteor da odjedared rukne negde iz kosmosa, probije stratosferu i ostale sfere, nacilja Novi Sad, onda SNP, i naprosto nas sve do jednog i jedne razvali pre kraja Ovoga, pa da završimo već jednom sa svim tim, jer smo već i

prisustvovanjem pomalo sukrivci za Ovo, ta nemoguće je da Ovo prođe nekažnjeno, ovakve stvari ipak narušavaju nešto bitno u suptilnoj kosmičkoj ravnoteži! Ne, stvarno, čak ni beslovesni Bojovićev selektorski izbor Ovo ne može da podnese, pa čak ni sam selektor nigde ne tvrdi da je Ovo relevantan teatarski događaj nego, eto, nešto oko čega se diglo dosta prašine pa ga ko biva treba videti na festivalu. Je'l? Ma, kako da ne. Posao selektora ozbiljnog festivala nije da tobože udovoljava "tabloidnoj" radoznalosti, i to i Bojović zacelo zna, no se pravi lud. A svako ko je, umesto boravka u SNP-u, tih devedesetak minuta proveo krmeljajući na sofi, levom rukom čačkajući nos a desnom rukom češući se po kolenu, kvalitetnije je i produktivnije proveo vreme.

I šta je još bilo? Međunarodni "Krugovi" skoro da su likvidirani, ostao je samo ovaj put naročito razigrani *Odisej* Gorana Stefanovskog u pravoj SFRJ koprodukciji, ali njega su i Novi Sad i Beograd već gledali, te *Unterstadt*, glomazni projekat Zlatka Svibena po romanu Ivane Šojat Kuči (HNK Osijek), raskošna – ponekad do nerazgovetnosti barokno preraskošna! – freska

ljudskih sudbina "na ovim prostorima" u xx veku, fokusirana na priču osječke folksojčerske porodice.

NEOPRAVDANO ODSUTNI

Dobro, dakle, šta je problem ovog Pozopja? Manje-više sve. S namerom ili ne (na koncu je svejedno), selekcija je tako koncipirana da savršeno udovoljava malograđanskom standardu autoreprodukcije se *domaće male naškosti* kojem se ovaj festival polako vraća. Zato je festival bio preventivno lišen i Frljićevog i Pakovićevog Zorana Đinđića (he he, zamislite to: otvara se Pozorje repetitivnim iskazom Nikolić Tomislava o Đinđiću i nozi...), zato ovde nije bilo mesta ni za kakvo "mađarsko" pozorište kojem je na sr prirodno mesto ne zbog "ključa" nego zato što i Ujvideki sinhaz iz Novog Sada i Kostolanji Deže iz Subotice godinama unazad spadaju u najuži vrh pozorišne produkcije u Srbiji, pa tako ni za *Grad demoni* – Subotica Andraša Urbana ili uostalom za *Operu ultima* Kokana Mladenovića, predstavu po svemu bolju i značajniju od Zone! Kad smo kod Kokana, zato ovde nije bilo mesta ni za njegovu reinterpretaciju i

aktuelizaciju (koja bi nekome mogla biti dosta *aprijatna*!) Brešanovog *Hamleta* u Mrduši Donjoj (NP Sombor), a kako tek jako nije bilo mesta za čačkanje po Svetinjama u vidu *Pedeset udaraca* Ateljea 212! Čak ni za *Ogvođenu* Narodnog pozorišta, komadu i predstavi ne baš vrhunskog dometa, ali opet daleko relevantniju od većine viđenog, ili za *Čudo u Poskoko*voj Dragi Snežane Trišić i NP Subotica po romanu Ante Tomića (ah, pardon, Tomić je strani autor...) i tako dalje, i tako bliže...

Šatra je, dakle, sklopljena, do sledećeg Pozopja ko živ ko mrtav, ali ne nadajte se dobrom. Trend i namere su sledeći: *Krugovi* se dodatno marginalizuju ili potpuno ukidaju, selekcija nacionalne drame i pozorišta postaje samo selekcija domaće drame, ne bi li svi Geniji između Bujanovca Donjeg i Horgoša Gornjeg mogli da dođu do izražaja bez *nelojalne konkurencije*... Devedesete se tako vraćaju na Pozopje na velika vrata, a za ostalo će vidimo... Ma nema veze, šta mari, samo neka smo mi potpisali Briselski sporazum i neka je Miško u zatvoru... Za ostalo ćemo lako, *igen, igen!*

TEOFIL PANČIĆ

**TU SMO
DA OBJASNIMO I
DA SE POBRINEMO**
011 2693 287

Narodnih heroja 38
Novi Beograd

Visoka 16
Banovo Brdo

www.dr-ristic.com

M
MEDI GROUP
Zdravi možemo sve

Dr Ristić DOM ZDRAVLJA
Članica Medi Group

Akademici i farmeri

Pre nekoliko dana u novinama je osvanula vest da su na predlog jednog člana SANU akademici pokrenuli (ili nameravaju da pokrenu) zabranu rijaliti programa u Srbiji.

Ovakvi tv sadržaji su štetni za naciju, pa se apeluje na vlast da se isti zabrane. Ovakav pristup nije iznenađenje jer ste još devedesetih mogli čuti slične ideje – vezane za tada aktuelni turbo-folk. Danas su rijaliti programi u tzv. "patriotskoj inteligenciji" nasledili pogubni uticaj turbo-folka koji je trovao glave našoj naivnoj i povodljivoj omladini. U oba slučaja, narod, publika, ili gledaoci, posmatraju se kao pasivni konzumenti koji nisu u stanju da razluče šund od kvalitetne kulture, pa je svrha vlasti da putem zabrana stvara ukus naroda.

Druga premisa koja se ponavlja, a vezana je za SANU, odnosi se na arbitriranje poželjnih i nepoželjnih kulturnih obrazaca. Svojevremeno je turbo-folk došao na udar zbog istočnjačkog (teheranskog, maloazijskog, turskog, mudžahedinskog...) prizvuka. Naš melos, ono naše nežno "Oj Moravo..." smatralo se ugroženim pod naletom antisrpskih zurli i tapana. Danas je tako sa rijaliti programima – kojima se, ruku na srce, može pronaći hiljadu mana, ali ponovo se štiti taj naivni gledalac, ta iskonska srpska tabula raza, koja će povodljivo satima blejati u Ekrema (opet taj orijent), Staniju ili nekog trećeg. Biće tako i sa "Velikim bratom" i svim njegovim budućim ukućanima.

Striktno poštovanje pravila, emitovanje posle ponoći, ograničeno reklamiranje i zabrana *product placement* – imala bi isti efekat na rijaliti programe, ali bi dobit ponovo bila dvostruka.

Prvo: u glavnim tv terminima ne bismo imali rijaliti programe, niti njihove reprize. Oni bi ostali, što u svetu i jesu, tv programi za noćne fanatike, koji će uz tv program slati sms poruke u potrazi za *slobodnim devojka*, ili *napucanim (fem ili nefem) baticama*.

Televizije koje svoje programe već odavno planiraju prema zaradi od marketinga, u roku od mesec dana bi skupe rijalitije same batalile.

Ukoliko bi zaista sankcionisali eksplicitan jezik, agresivne sadržaje ili pornografiju, umesto blagih opomena, coktanja i pretnji prstićem, stvar bi bila još brža.

Drugi: neuporedivo važniji rezultat bila bi poruka koja je poslata javnosti. Umesto autoritarne zabrane, u koju je inkorporiran i nacionalistički kulturni obrazac o poželjnim i nepoželjnim sadržajima, dobili bismo oblast društvenog života koja je definisana i uređena, a time i lišena mogućnosti da bude izvor manipulacije. Samo, nemoguće je u programu regulisati rijaliti-šou, a dozvoliti isti nivo agresivnosti, primitivizma ili političkog marketinga u, recimo, informativnim programima.

Posledica bi bila panika među tv emiterima, jer danas komercijalne televizije praktično ne proizvode sopstvene emisije. Pitanje glasi: šta bi onda televizije uopšte emitovale gledaocima naučenim da im televizor bude uključen gotovo pet časova dnevno. Da li će SANU po istoj logici zatražiti ukidanje "Sulejmana", jer širi neistine o otomanskoj vladavini nad balkanskim narodima. Upravo je "transfer" ove serije vredan, navodno, 1,3 miliona evra, a najava nove tv stanice na upražnjennoj frekvenciji "Avale" pokazuje oko čega se danas planira programska šema.

Već se javljaju ideje o seriji "Dušan Silni" gde bi se na sličan način prikazalo žitije cara Srba i Grka!

Eh, da je bilo para, pa da smo napravili deset epizoda o Konstantinu Magnusu! Pa da progovori po niški.

Da se razumemo, nismo samo mi, ni samo naši akademici, opsednuti zaštitom nacionalnog identiteta pred tuđinskim tv sadržajima. Na History kanalu se prikazuje najveći hrvatski tv projekat "Hrvatski kraljevi" gde neki naučnici tumače tisućljetnu hrvatsku tv historiju. Neverovatno je što je i danas u prikazima te Hrvatske okolo – *terra incognita*. Nigde komšija, da ne kažem Srba, pa bi gotovo nadrealistički delovalo da taj naš tv Dušan Silni sretne nekog hrvatskog župana ili kralja. Da ironija bude veća, serija je snimana u okolini Knina i zaleđu Dalmacije, gde Srba više gotovo da nema posle Oluje. tv autizam, tako to izgleda kada istoričari, historičari ili nacionalni radnici uređuju tv programe. Umesto rijaliti programa – pojavi se Konstantin u raznim oblicima i pojavnim formama.

DRAGAN ILIĆ

knjige Lagunine

Edicija „Talasi“

Čitajte priče!

Tematske antologije majstora savremene svetske i srpske priče

VREME
i Laguna
preporučuju

Osnovna jedinica književne industrije danas jeste roman. Pripovetka, iako elementarna literarna vrsta, potisnuta je na margine izdavačke produkcije. Knjižarski izlozi danas izgledaju tako da se čini kako majstori poput Čehova, Borhesa ili Karvera danas ne bi imali nikakve šanse da se pojave na njihovim istaknutim mestima. Čitalačke navike, kao i svake druge, moraju brižljivo da se neguju i održavaju, a priče predstavljaju važnu potku u stvaranju i profilisanju čitalačkog ukusa. Sa svešću o ovoj činjenici, izdavačka kuća „Laguna“ je u svoju izdavačku ponudu uvrstila i antologije priča majstora svetske i srpske književnosti. U ediciji „Talasi“ objavljuju se tematski organizovane antologije najboljih savremenih pripovedača.

Dva naslova iz ove edicije čine antologije srpskih pripovedača. Prva od njih nosi naslov *Ovako je počelo*. Priređivači ove antologije, Dejan Mihajlović i Ljubica Arsić, pozvali su najbolje srpske pripovedače širokog generacijskog i poetičkog raspona (od Vide Ognjenović i Filipa Davida, preko Vladimira Pištala i Gorana Petrovića do Vladimira Kecmanovića i Igora Marojevića – ukupno tridesetak autora), i zatražili od njih da im napišu priču o Grčkoj. Inspirisani kolevkom civilizacije, kako skreću pažnju priređivači, najznačajniji savremeni srpski pripovedači prurušeni u turiste, operne pevače, zavodnike, mitotvorce i Vizantince ispisuju nadahnute i sižejno raznovrsne priče. Druga antologija savremene srpske priče, pod naslovom *Zemaljski dugovi*, predstavlja omaž najvećem južnoslovenskom piscu, Ivi Andriću. Trideset autora (Kiš, Mihailović, Grobarov, Aćin, Basara, Ćirjanić, Žurić, Stojiljković i drugi) napisalo je priče u kojima se Ivo Andrić pojavljuje u ulozi književnog junaka. Ovu antologiju priredio je Milovan Marčetić.

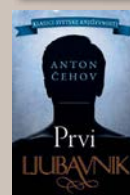
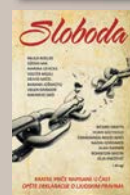
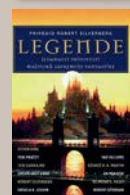
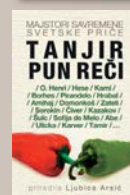
Četiri tematske antologije savremene svetske priče iz edicije „Talasi“ znalački i posvećeno priredila je Ljubica Arsić. U *Klincima od dva metra* majstori svetske književnosti (Hemingvej, Ljosa, Apdajk, Babelj, Kortasar...) pričaju o mukama i lepoti odrastanja, „koje počinje rano i traje celog života“, kako kaže Arsićeva. Izbor priča o porodici i braku pod naslovom *Tanjir pun reči* nastavlja se na prethodnu zbirku, a među autorima zastupljenim u njoj su, pored ostalih, Hese, Borhes, Kami, Šulc, Sorokin, Karver, Hrabal i drugi. Doživljaj mora, i s njim u vezi ono kestlerovsko „okeansko čuvstvo“, jedno je od elementarnih ljudskih iskustava koje nigde nije lepše dočarano nego u književnosti. To je i centralni motiv antologije priča o moru

Ostrva na dva mora kojim su se, svaki na svoj način, bavili Moravija, Bucati, Kalvino, Selindžer, Džubran, Tabuki, Gombrović, Saramago... Pisati o erotici i strasti izvan pornografskih klišea i jeftine golicavosti jedan je od najtežih spisateljskih izazova, a u književnosti ne postoji tema o kojoj se banalnije pisalo nego o seksu. Ali u zbirci *Divlji eros* vidi se kako su o erotici pisali majstori svetske književnosti – od Nabokova, Singera i Bukovskog, preko Kundere, Grasa, Jerofejeva i Makjuana, do niza savremenih svetskih pripovedača mlađe generacije.

Zbirke iz edicije „Talasi“ nisu jedine antologije priča u „Laguninoj“ produkciji. Tu su i antologija svetske fantastike *Legende*, zbirka *Sloboda* s izborom priča inspirisanih *Opštom deklaracijom o ljudskim pravima* i niz autorskih zbirki, među kojima je i zbirka priča Antona Pavlovića Čehova (u izboru Dejana Mihajlovića) naslovljena *Prvi ljubavnik*, pisca koji i za književnike i za čitaoce predstavlja uzor pripovedačkog umeća.

Za koju god od ovih zbirki da se latite, biće to odličan izbor za dugo, vrelo leto pred nama.

Bestseller

HALED HOSEINI:

A planine odjeknuše

Preveo: NIKOLA PAJVANČIĆ

Autor planetarnih bestselera *Lovac na zmajevе* i *Hiljadu čudesnih sunaca*, prodatih u skoro pedeset miliona primeraka u svetu, i jedan od najčitanijih pisaca i u Srbiji, Haled Hoseini je nakon šest godina pauze napisao novi roman pod naslovom *A planine odjeknuše*. I ovoga puta reč je o njegovom rodnom Avganistanu i uzbuđljivoj priči o porodici, prijateljstvu, ljubavi i ratu. Radnja Hoseinijevog novog romana počinje u jednom zabačenom avganistanskom selu 1952. i prati sudbinu jedne tamošnje siromašne porodice – oca, maćehe i dvoje dece, Abdulaha i Pari. Jednog dana, ništa ne sluteći, brat i sestra s ocem odlaze preko pustinje u Kabul, gde će se desiti nešto što će im zauvek promeniti život. Pritisnut nemaštinom, otac trogodišnju Pari, na užas njenog brata,

poklanja jednoj bogatoj porodici. Pričajući priču o njihovoj daljoj sudbini sve do naših dana, ali i o tome kako je to što se desilo Abdulahu i Pari uticalo na druge, Hoseini koristi različite vremenske planove i geografske perspektive, stvarajući pritom galeriju upečatljivih likova koji na potezu između Avganistana, Francuske, Amerike i Grčke uokviruju glavu temu romana i na svoj način govore o tragediji i prokletstvu istorije koje je odredilo sudbinu Avganistana. „Osnovna tema kojoj se u svojim knjigama uvek vraćam jeste porodica“, izjavio je nedavno Hoseini. „Moja prva dva romana su, u suštini, priče o očevima i majkama. Moj novi roman je takođe višegeneracijska porodična priča, ali ovog puta se bavi braćom i sestrama, i načinom na koji se oni vole, povređuju, izdaju, poštuju i žrtvuju jedni za druge.“

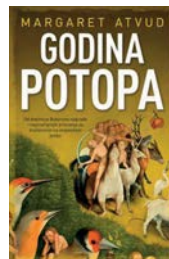
Svetska književnost

MARGARET ATVUD:

Godina potopa

Prevela: ALEKSANDRA ČABRAJA

Godina Potopa, poslednji objavljeni roman jedne od ključnih svetskih spisateljica današnjice, drugi je deo distopijske trilogije Margaret Atvud koju čine još romani *Antilopa* i *kosac* (takođe objavljen u „Laguni“), i roman *LudAdam* (*Maddaddam*), čija se svetska premijera uskoro očekuje. Radnja ove trilogije smeštena je u postapokaliptični svet budućnosti, koji podseća na Hakslijeve i Orvelove književne vizije. Adam Jedan, dobroćudni vođa religijske zajednice Božjih Baštovana, koja ima svoje rituale, himne i pravila življenja u skladu s prirodom, odavno je predvideo Bezvodni Potop, biološku katastrofu koja je zadesila planetu i epidemiju koja je gotovo zbrisala ljudsku vrstu. Među preživelim su dve žene,

junakinje *Godine Potopa* – Tobi, jedna od Božjih Baštovana, koja je ostala zabarikadirana u otmenom spa centru, i Ren, mlada igračica na trapezu koja je pošast preživela zaključana u elitnom seks klubu. Ren i Tobi izlaze iz skloništa u potpuno izmenjen svet kojim vladaju mračne korumpirane strukture i genetski izmenjene životinjske vrste, i kreću u potragu za drugim preživelim, za hranom, ljubavlju i smislom. *Godina Potopa* donosi uznemirujuću i upozoravajuću sliku budućnosti čovečanstva i predstavlja jedan od vrhunaca opusa velike kanadske književnice. Pored *Godine Potopa*, „Laguna“ je objavila još šest naslova Margaret Atvud – romane *Antilopa* i *kosac*, *Mačje oko*, *Alijas Grejs*, *Moralni poremećaj*, *Slepi ubica* (za koji je dobila Bukerovu nagradu) i *Sluškinjina priča*, kultno ostvarenje iz njenog distopijskog ciklusa.

Svetska književnost

HJUBERT SELBI:

Poslednje skretanje za Bruklin

Preveo: ALEKSANDAR SAŠA PETROVIĆ

Hjupert Selbi (1928–2004) jedan je od najznačajnijih američkih pisaca XX veka. Pored ostalog, napisao je dva romana koja i kod današnje publike imaju kulturni status – *Poslednje skretanje za Bruklin* i *Rekvijem za jedan san*. Selbijev prvenac *Poslednje skretanje za Bruklin* u Americi je prvi put objavljen 1957. godine i dočekan je dvojako – s oduševljenjem i sa zgražanjem. U ovoj Selbijevoj knjizi Bruklin je mikropakao u kome se ogleda celokupna savremena civilizacija. Neuvijenost s kojom pisac govori o najmračnijim stranama američkog društva, sugestivnost s kojom je prikazao svet otpadnika – beskućnika, prostitutki, transvestita, narkomana, lučkih radnika, kriminalaca i sindikalnih aktivista – eksplicitnost u opisivanju scena seksa i nasilja, brutalan i sočan jezik koji je pritom koristio,

sve je to doprinelo da Selbijev roman kritika prihvati i oceni kao autentično remek-delo. Raskrinkavajući pseudomoralizam svog vremena i ne okrećući glavu od ružne strane života, Selbi se ovom knjigom nametnuo kao još jedan u nizu „pesnika ponora“ i „naših večitih savremenika“. „Selbijevu pripovedanje podseća na tekst koji je skinut s magnetofonske trake potajno snimljene u modernom paklu“, zapisao je o ovoj knjizi njen prevodilac Aleksandar Saša Petrović. „Ona nam upečatljivo iznosi jedan vid strašne prljavštine jedne visokourbanizovane sredine; čitalac ima utisak da pisac stoji na obali mora ili reke i prividno reporterski opisuje 'deltu' onog kanala iz kojeg se u veliku vodu sliva sve ono što civilizovani gradski ljudi bacaju u kanalizaciju. Slika je užasna, mi se od nje zgražavamo, ali nas ona u isto vreme i opominje.“

Fantastika

RIČARD MORGAN: *Digitalni ugljenik*

Preveo: GORAN SKROBONJA

Digitalni ugljenik je prvi roman britanskog pisca naučne fantastike Ričarda Morgana, dobitnika prestižnih nagrada koje se za ovaj žanr dodeljuju – „Artur Klark“, „Filip K. Dik“ i „Džon Kembel“. Ovaj roman, objavljen 2002, opisuje se kao uspela mešavina sajberpanka i „tvrdog kuvanog“ noir krimića. Futuristički svet XXVI veka i zaplet *Digitalnog ugljenika* zasnovan je na premissi da se identitet jedne osobe može pretvoriti u digitalni zapis i aktivirati u drugom telu tako što se implantat sa zapisom ugradi u lobanju. Ovu mogućnost besmrtnosti koriste specijalne vojne jedinice pomoću kojih UN vladaju vanzemaljskim kolonijama, a čijim pripadnicima ne smeta često menjanje tela, ali i bogata klijentela tako što klonira svoja tela ili kupuje tuđa koja im se učine prikladnijim, da bi zatim u njima „aktivirala“ sopstvenu svest. Glavni lik romana je klasičan sajberpank antijunak, japansko-istočnoevropskog porekla, po imenu Takeši Kovač. Nakon što dezertira iz specijalnih jedinica UN, Takeši Kovač se okreće kriminalu, zbog čega biva uhapšen i osuđen na zamrzavanje svesti. Ali jedan moćni milijarder, da bi rešio misteriju svog neobjašnjivog samoubistva, otkupljuje Kovačevih 117 godina kazne i s matične planete Harlan dovodi ga na Zemlju u novo telo. Nakon toga Kovač biva uvučen u središte mračne i dalekosežne zavere, stavljan pred nemoguću izbore, ali i sa šansom da otkupi slobodu. Uspeh ovog romana bio je toliki da su producenti *Matriksa* otkupili filmska prava za čak 1.000.000 dolara, što je Morganu omogućilo da ostavi dotadašnji posao i potpuno se posveti pisanju.

Epska fantastika

DŽORDŽ R. R. MARTIN: *Igra prestola*

Preveo: NIKOLA PAJVANČIĆ

Jedna od najboljih i najpopularnijih aktuelnih televizijskih serija jeste HBO-ov serijal *Igre prestola* (*Game of Thrones*), čija je treća sezona upravo počela. Uspeh ove serije dodatno je skrenuo pažnju na njen literarni predložak – književni serijal *Pesma leda i vatre* američkog autora Džordža R. R. Martina. Ovaj serijal, čija je početna ideja bila da se brutalni srednjovekovni dinastički ratovi nalik onima iz Rata ruža transponuju u imaginarni tolkinovski svet sa sopstvenom istorijom, geografijom i mitologijom, po opštoj oceni predstavlja remek-delo epske fantastike. Svih pet dosad objavljenih romana iz ovog serijala (od sedam najavljenih) objavila je „Laguna“, i to u osam tomova. *Igre prestola* je prva knjiga iz *Pesme leda i vatre*, i ona nas uvodi u začudni svet izmišljenog kontinenta Vesteros, koji nastanjuju ljudi i mitska bića, vitezovi, gospe, čarobnjaci, plaćene ubice, kopilani i zmajevi, a u mreži intriga, zavera, strasti i izdaja rešava se sudbina sedam kraljevstava i kraljevskih porodica. Nastavak ove knjige objavljen je pod naslovom *Sudar kraljeva*, a za njim slede dvotomni romani *Oluja mačeva*, *Gozba za vrane* i *Ples sa zmajevima*. Pored ovih romana, „Laguna“ je objavila i Martinove književne radove s početka karijere. U tri toma naslovljena *Pesme snova – retrospektiva*, sabrane su njegove rane priče i filmski scenariji, koji samo potvrđuju status koji Džordž R. R. Martin danas ima na literarnoj sceni – status najboljeg živog pisca epske fantastike.

Horor

PAVLE ZELIĆ: *Peščana hronika*

Romanesknii prvenac Pavla Zelića klasično je žanrovsko ostvarenje s atmosferom na tragu Stivena Kinga i Nila Gejmena i radnjom smeštenom u lokalni kontekst. Prvi deo romana odigrava se u vremenu izgradnje Novog Beograda. Petorica pionira dolaze na radnu akciju, upoznaju jedan njima dotad nepoznat svet odraslih i postaju svedoci kako se iz peska i mulja močvare na levoj strani Save polako diže novi grad. A onda slučajno otkrivaju i jednu zlokobnu pretnju iz nedavne prošlosti koja vreba ispod temelja grada u nastajanju. Pedesetak godina kasnije, s istom pretnjom skrivenom u lavirintu novobeogradskih blokova suočiće se i novopečeni debeovac Ilija Orlović, da bi zbog nje na kraju bio primoran da se bori za svoj i za život svog šestogodišnjeg sina. „Fantastična priča o najvećem zlu iz najstrašnijeg vremena koje progoni novi grad, koji je i sam snoviđenje niklo iz močvara i peska. A sve to ispričano pomoću pedantne istorijske rekonstrukcije tako retke u nas“, rekao je o Zelićevom romanu istoričar Predrag J. Marković.

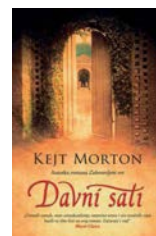

Drama

KEJT MORTON: *Davni sati*

Preveo: NENAD DROPULIĆ

Za australijsku spisateljicu Kejt Morton, autorku zapaženog romana *Zaboravljeni vrt*, kažu da je najbolji današnji nastavljatelj tradicije gotskog romana. U najboljem maniru Dikensa i sestara Bronte, ona vešto ume da dočara karakterističnu atmosferu ovog viktorijanskog žanra, koju združeno opisuju pojmovi fatalne ljubavi, izdaje, porodične tajne i tragedije. Ono što su Sumorna kuća za Dikensa a Orkanski visovi za Emili Bronte u istoimenim romanima, za Kejt Morton u *Zaboravljenim satima* jeste engleski zamak Milderherst. Junakinja romana Idit Berčil, urednica u jednoj maloj londonskoj izdavačkoj kući, jednog popodneva 1992. godine odlazi u posetu majci i prisutna je kada ona dobija davno zagubljeno pismo iz 1941, adresirano na nju i s povratnom adresom zamka Milderherst, mesta u koje je za vreme Drugog svetskog rata kao trinaestogodišnjakinja bila evakuisana. Sluteći neku porodičnu tajnu, Idit odlazi u oronulu Milderherst i u njemu zatiče neobične stanarke ovog zamka, sestre Blajt. U potrazi za majčinom prošlašću, Idit će otkriti više nego što je očekivala – dugo skrivanu i zamršenu priču o ljubavi i strasti koja je odredila nekoliko sudbina.

AKCIJA

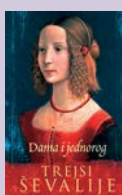
NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE **Laguna**

**Knjige za
299 dinara!**

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI“ U SRBIJI

Ponesite ovaj primerak „Vremena“ u neku od knjižara „Delfi“ i kupite jedan od dvadeset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.

Akcija traje do 4. jula 2013.

**DAMA I
JEDNOROG**
Trejsi Ševalije
*Priča o tajnama
srednjovekovnih
tapiserija*

**VEČNA ČAROLIJA
POČETKA**
Alojz Princ
*Biografija
Hermana Hesea*

ŠEKSPIR
Bil Brajson
*Ko je zaista
bio Šekspir*

**LJUBAV JE
UŠETALA**
Marisa de los
Santos
*Bajka za odrasle o
ljubavi i filmovima*

NOVAC
Martin Ejmis
*Roman o
samoubilačkoj
pohlepi*

**PREKRIJTE JOJ
LICE**
P. D. Džejms
*Roman najvećeg
živog pisca
klasičnih krimića*

PODUHVAT INDIJA
Erik Orsena
*Roman o Kolumbu
i njegovim
putovanjima*

MEGRE I MOTKA
Žorž Simenon
*Čuveni inspektor
Megre u jednom
od najzamršenijih
slučajeva*

MAJČINA RUKA
Igor Marojević
*Roman o sudbini
folksdojčera u
Jugoslaviji*

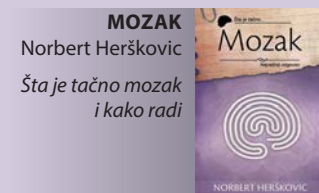
**STOLARSKA
OLOVKA**
Manuel Rivas
*Ljubavna priča
u Španiji uoči
Građanskog rata*

ČIK
Wolfgang Herndorf
*Lep i tužan
pustolovni roman
o zagonetnim
predelima Nemačke*

**GIBALTARSKI
LJUBAVNICI**
Dominik Bodis
*Špijunsko-ljubavna
priča o arapskom
osvajanju Španije*

MOZAK
Norbert Heršković
*Šta je tačno mozak
i kako radi*

**PRONAĐENA
ATLANTIDA**
Klajv Kasler
*Klasik majstora
avanturističkog
žanra*

**KLIMATSKE
PROMENE**
Hartmut Grasl
*Najvažnije činjenice
o klimatskim
promenama*

NOVI POČETAK
Toni Parsons
*Tipična
parsonsovska
gorkoslatka
ljubavna priča*

**OSTRVO NA DVA
MORA**
priredila:
Ljubica Arsić
*Antologija
priča o moru*

**KAO STARI KRALJ
U IZGNANSTVU**
Arno Gajger
*Dirljiva priča
sina suočenog sa
bolešću svoga oca*

**HVALA ZA
USPOMENE**
Sesilija Ahern
*Od autorke
bestslera
P.S. Volim te*

KATALINA
Markus Orts
*Pustolovna
priča iz vremena
kolonizacije
Latinske Amerike*

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš),
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, lamella E, local 11, Niš),
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad),

Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihajlova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica),
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118a, Banovo Brdo)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118a, Banovo Brdo)
Delfi knjižare d.o.o. "27 Mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd).

14.6.2013. 17-24h

Popusti na **Lagunina** izdanja:

Kupovine pune iznenađenja!

1 knjiga **25%**

2 knjige **30%**

3 knjige **35%**

4 i više
knjiga **40%**

Broj kupljenih knjiga
= broj poklona

Naslovi ostalih izdavača
popust do 20%

Laguna

DELFI
KNJIŽARE

Kompletan spisak knjižara u kojima se održava Noć knjige potražite na sajtovima www.laguna.rs i www.delfi.rs. Akcija važi i na sajtu www.delfi.rs.

Sulejman Veličanstvo Turaka protiv Tajip

Fotografije: REUTERS

veni i milion a Erdogana

IZLIV BESA: Obračun na Trgu Taksim u Istanbulu

Direndiš na Taksim mejdanu: Brutalnost policije u suzbijanju protesta protiv seče stabala u Istanbulu šokirala je Turke i pokrenula na demonstracije u 67 gradova u 30 od 81 provincije. Na scenu je stupio urbani mladi deo srednje klase koja je do sada bila apolitična. Sada se politizuje na ulicama, buni protiv vlade i stega kojima su bili podvrgnuti njihovi roditelji

Bauk se širi Turskom, bauk demonstracija.

A sve je počelo 28. maja kada je policija upotrebila silu u noćnoj raciji protiv male grupe demonstranata koja je kampovala u Gezi parku na trgu Taksim, oko 500 metara udaljenom od obale Bosfora, u evropskom delu Istanbula. S tog trga se pruža glavna ulica Istiklal sa brojnim radnjama, poslastičarnicama i restoranima i evropskim imidžom Istanbula. Demonstranti su hteli da spreče uklanjanje dvanaest stabala drveća.

Prema prvom izveštaju agencije Reuters erupcija nezadovoljstva je izbila zbog planova vlade da na tom mestu izgradi tržni centar, a u drugim izvorima i izjavama se licitira da bi to mogao da bude biznis centar, ili džamija ili šoping mol...

Isvalo je da se od drveća Gezi parka ne vidi šuma kontroverzi savremene Turske koja je krajem maja eruptivno izbila na površinu i koju nikakva represija nije mogla da sakrije.

NEMOĆNA SILA

Policijski helikopteri leteli su iznad ulice Istiklal, glavne pešačke zone, koja je obično krcata turistima. Ali, u subotu, 1. juna postala je ratna zona, sa zabarikadiranim radnjama i grafitima protiv vlade na izlozima. Policija je 29. maja iz helikoptera bacala kanistere sa suzavcem. Rezidencijalni delovi grada nisu se videli od dima. Suzavcem i dimnim bombama isterivali su ljude iz pojedinih zgrada.

Trg Taksim je, inače, odavno mesto gde se sukobljavaju dve ideologije u Turskoj – sekularističke i islamističke, a i drugih tuča, uključujući i navijačke: na tom trgu 1969. povređeno je oko 150 levičara, a 1977. desničari su masakrirali 36 učesnika prvomajskog protesta.

Na tom mestu je nekada bila Artiljerijska kasarna (Topçu), srušena 1940. da bi tu bio izgrađen Kulturni centar

Ataturkove republike, koji je 1936. osmislio francuski arhitekta Anri Prust. Taj javni rekreacioni i kulturni prostor polako je osvajao privatni sektor još od pedesetih godina prošlog veka.

Premijer Tajip Erdogan bi izgleda želeo da nekim megaprojektom, replikom Topču kasarne, na tom trgu stavi svoj pečat stogodišnjici Ataturkove republike 2023. godine. Turska služba BBC-ja javlja da je ugovor o izvođenju projekta potpisan s kompanijom *Kalyon Group*, koja ima veze s vladom. "Zidojče cajtung" piše da nezadovoljstvo izaziva i to što velike poslove dobijaju firme povezane s premijerom Erdoganom. "Izgleda da je Erdoganov projekat 2023." ugrožen, piše nemački "Špigel". Trg Taksim i Istanbulu upoređuje se sa trgom Tahrir u Kairu. Demonstranti viču "Erdogane, gubi se", opozicija govori o "turskom proleću".

U nedelju, 2. juna, nekoliko hiljada mladih demonstranata okupilo se i oko fudbalskog stadiona Beşiktaş, dva kilometra udaljenom od trga Taksim, i vodilo pravi rat na barikadama s policijom. Nosili su improvizovane gas maske napravljene od plastičnih flaša i najlon kese preko očiju kao zaštitu od salvi suzavca, palili su vatre... Bilo je upaljenih automobila.

tv Al Džezira izveštava da su blizu Erdoganovog ofisa Dolma bakče u nedelju uveče demonstranti koristili i rovokopače i traktore da bi se probili kroz policijske kordone i barikade, ali da je policija uspela da ih potisne. Džamije, radnje i univerzitet u distriktu Beşiktaş pretvoreni su u provizorne bolnice za povređene.

Kada je policija zauzela prilaze Erdoganovom ofisu u Ankari, upala je u jedan trgovinski kompleks u kome su se demonstranti zabarikadirali. Suzavac je dopro i do džamije u kojoj su zbrinuti povređeni.

Stotine uhapšenih demonstranata policija je privremeno smestila u jednoj fiskulturnoj sali. U prva četiri dana protesta, prema zvaničnim podacima, više od 1700 ljudi je privedeno, ali taj broj mora da je veći.

Oko 1500 ljudi je povređeno u Istanbulu, a još nekoliko stotina u Ankari. Tok događaja pokazuje da je svaka upotreba policijskog nasilja samo dodatno raspirivala javni bes.

67 GRADOVA

Od utorka 28. maja, do utorka 4. juna, u Turskoj je preko milion ljudi učestvovalo u više od 200 višednevnih demonstracija

PANIKA I STAMPEDO: Kanistri suzavca bačeni na demonstrante

Turska i Sirija

Pojedini komentatori sadašnjih nemira u Turskoj pominju i Erdoganovu politiku prema Siriji kao jedan od razloga izbijanja bunta. Tako, na primer, nemački list "Frankfurter Allgemeine Zeitung" piše da među demonstrantima u Istanbulu prednjače alaviti, pripadnici šiitske sekte, iz koje je i sirijski predsednik Bašar el Asad. Mada su u prethodne dve godine u turskoj javnosti relativno česti bili glasovi protesta protiv vladine podrške pobunjenicima u Siriji, čini se ipak da je preterano u tome tražiti jedan od glavnih okidača nemira.

Neprijateljstvo dve zemlje počelo je u martu 2011, kada se rasplamsala pobuna protiv Asada. Do tada, Sirija je bila važan prijatelj Turske na Bliskom istoku, sa kojom je imala i odličnu ekonomsku saradnju. Onda je Turska otvoreno stala na stranu pobunjenika, njena teritorija postala je mesto gde se sirijska opozicija sastaje, a njeni borci grupišu i pripremaju za ratne akcije, uz nesmetan protok ljudi i oružja preko granice. Mnogi džihadisti koji su ratovali u Avganistanu, Čečeniji, Libiji, Jemenu, Iraku sada su u Siriji, a većina ih dolazi preko Turske.

U pograničnim regionima raste napetost praćena oružanim incidentima. U junu prošle godine sirijska vojska oborila je turski vojni avion tvrdeći da je ušao u njen vazdušni prostor. Granata ispaljena sa sirijske teritorije je 3. oktobra 2012. u turskom mestu Akcakale usmrtila pet žena i jedno dete, a turska vojska je uzvratila artiljerijskom vatrom po ciljevima u Siriji. Televizija Al Džazira je prenela da su u tim napadima poginule 34 osobe. Sirija se izvinila Turskoj, ali je turska artiljerija još nekoliko dana nastavila da gađa ciljeve preko granice. Generalni sekretar NATO pakta Anders Fog Rasmussen izjavio da taj vojni savez ima plan da, ako bude bilo potrebno, odbrani Tursku od napada, a na tursko-sirijskoj granici je raspoređen i raketni sistem "Patriot". U maju ove godine je u eksploziji dva automobila bombe u turskom gradu Rejhanliju, u blizini granice sa Sirijom, poginula najmanje 51 osoba. Ankara je okrivila sirijski režim za te bombaške napade, ali je Damask odbacio optužbe i ponudio sprovođenje zajedničke istrage. U Rejhanliju se inače nalaze desetine hiljada izbeglica iz Sirije, a u čitavoj Turskoj ih je već skoro 400.000. U pograničnim područjima sa Sirijom i ekonomska situacija je sve gora, ne samo zbog izbeglica, već zato što se veći deo trgovine ranije obavljao sa ovom zemljom, što je sada zbog rata gotovo nemoguće.

Erdogan i mnogi zvaničnici turske vlade su već više puta javno pozivali zapadne sile da uspostave zonu zabranjenog leta iznad Sirije i da vojno intervenišu u ovoj zemlji. Posle eksplozije u Rejhanliju održani su sporadični protesti u Istanbulu, Ankari i Hataju, a demonstranti su krivili Erdogana i njegovu politiku prema Siriji za bombaške napade i žrtve u Turskoj.

u 67 gradova u 30 od 81 turske provincije.

Neredi su izbili u Ankari, u Izmiru (gde je zapaljeno sedište vladajuće partije), u Adani na jugu zemlje, u Gaziantepu na jugoistoku, u Bursi, u Antaliji (gde je opozicioni gradonačelnik odbio da snabde policijske cisterne vodom iz gradskog vodovoda), Eskişehiru, Jedrenu, Mersinu, Adanu, Izmitu, Antakiji, Trabzonu, Bodrumu...

Demonstracije su izbile i u Rizi (zavičaju premijera Tajipa Erdogana), ali, ipak, bile su ređe vesti o bunama u delovima Anadolije, gde je Erdogan za života dobio bulevare sa svojim imenom (kao u Karamanmarašu).

“Prave” demonstracije izbijale su uglavnom tamo gde su najjača republikanska i sekularna uporišta, nevezano toliko za generacije, premda su, naravno, mladi nosioci bunta.

Turski premijer je 2. juna demonstrante nazvao “nekolicinom pljačkaša” i optužio tursku opoziciju, posebno Republikansku narodnu partiju (koju je 1924. osnovao Mustafa Kemal Atatürk), da je isprovocirala antivladine proteste i pretvorila ih u ideološki sukob.

ONI DOLAZE

Poslednjih dana maja, jednim naoko benignim povodom na tursku scenu

stupili su mladi pripadnici tviter generacije s mobilnim telefonima u rukama i “puma” patikama na nogama koji skandiraju na ulicama protiv nasilja i traže više lične slobode. To je do sada bila nepolitizovana generacija. Sada se politizuje na ulicama i buni protiv represije i stege pod kojima su živeli njeni roditelji.

U jednoj od improvizovanih bolnica na podu leži devojka u tesnim helankama i kratkoj majici, golog trbuha, u krilu svog momka. Beli mobilni telefon leži pored nje. “Puma” patika pored... U demonstracijama učestvuju mnogo mladih ženskih osoba nalik studentkinjama. Jednu od njih snimili su kako u sprintu s rancem na leđima izmiče policajcu marsovskog izgleda s isukanom palicom.

Naš saradnik iz Istanbula kaže da pričamo o zemlji gde se na osnovu toga da li neko kupuje čokolade Eti ili Ulker gotovo može zaključiti kakva su nečija politička uverenja i za koju stranu navija.

Sinan Ulgen, šef istraživačkog Centra za ekonomske i inostrane poslove u Istanbulu, ocenio je za “Njujork tajms” da događaji u Turskoj pokazuju da su prvi put obični građani stekli utisak da mogu da utiču na događaje. To je, naravno, uopštavanje. Gardijan izveštava da u protestu učestvuju i levo i desno orijentisani

pojedinci, turski nacionalisti, Kurdi, Jermeni i Grci... Neki demonstranti se identifikuju kao pripadnici pokreta *Occupy-Gezi*... Sa njima je sve počelo. Izveštač CNN-a konstatuje da su se u protestu protiv policijske brutalnosti ujedinili čak i navijači suparničkih fudbalskih timova.

Pitanje je kakav je profil nadolazeće turske srednje klase, kojoj su tokom ekonomskog prosperiteta porasle ambicije koje se sudaraju sa čudima multinacionalnih kompanija i represivnim aparatom države. Njen gradski deo se protivi tihom oživljavanju tradicionalnih ograničenja.

Jedno istraživanje agencije Ipsos KMG registruje nekoliko grupa te klase: “nove konzervativce”, koji na primer podržavaju učešće žena u javnom životu i u obrazovanju, uz primedbu da one ipak moraju “zatražiti dozvolu od muža”; “tradicionalnu srednju klasu” i samo 13 odsto modernista koji se protive vladajućoj autoritarnosti i religiozno konzervativnom uplitanju u privatne živote u, po ustavu, sekularnoj Republici Turskoj.

RAZLOG ZA BES

Zapadni mediji javljaju kako mladi sada u turskim gradovima diktatorom i fašistom nazivaju premijera Redžepa

UBB
UNIVERZAL BANKA A.D.
BEOGRAD

0800 10 20 12
(besplatan poziv)

www.ubbad.rs

IMPROVIZACIJA:
Gas-maska od
plastične boce

Tajipa Erdogana, do sada najpopularnijeg političara u Turskoj, čija je partija AKP 2011. na parlamentarnim izborima osvojila preko pedeset odsto glasova. Neki od izveštača konstatuju da Erdogan nije ništa naučio od sirijskog predsednika Asada na čijem je svrgavanju verovatno radio.

Prema našem nepotpisanom istanbulskom saradniku, koga smo konsultovali *off the record*, bunt i provalu gneva prema liku i delu predsednika vlade

Erdogana inicirala je pre svega policijska brutalnost i premijerova neprimljena arogancija, zadrtnost i preteče, inadžijsko držanje prema protestima.

Turski premijer je kritikovao i društvene mreže nazivajući ih "prokletstvom" i "ekstremnom verzijom laži". Više od toga: turska obaveštajna služba ispituje veze demonstranata i stranih faktora.

Dok su kamere svetskih tv mreža držale na oku trg Taksim, a u drugim ulicama i gradovima se vodile bitke na

barikadama, u jednom trenutku Erdogan je naglasio da je pedeset odsto ljudi trenutno primorano da sedi kod kuće, pa se činilo da je možda počeo da spušta loptu, ali nekim posmatračima je to delovalo kao da se iza kulisa polako sprema scenario kontramitinga.

U Ankari, gde je policija u podne suzavcem i šmrkovima oštro intervenisala protiv studenata, a protest nastavljen na trgu Kizilaj, izbio je konflikt između demonstranata i grupe od tridesetak

Kriza vlade

Zauzdani mediji i razuzdana policija

Najveća kriza u deceniji provedenoj na vlasti dovela je do procepa unutar islamsko-konzervativne partije premijera Tajipa Erdogana. "Sultan" izgleda nije shvatio koliko je porasla građanska samosvest Turaka

Za "Vreme" iz Istanbula

Pola devet je uveče u istanbulskom kvartu Kadiköy (Kadiköy). Neko iz kuhinje uzima šerpu, dolazi do prozora i počinje da udara kašikom po njoj. Pet minuta kasnije priključuju se komšije. U svim ulicama se bubnja i zvonji. Prolaznici aplaudiraju. Sve to traje oko pola sata – to kolektivno "ne" predsedniku vlade Tajipu Erdoganu i njegovim policijskim trupama. Ruku na srce, Kadiköy baš i nije uporište vladajuće partije Pravde i razvoja AKP.

Na turskoj televiziji ništa od toga se ne prikazuje. Ni na velikim informativnim TV-stanicama NTV, CNN-Turska i Haberturk,

ni na državnoj televiziji TRT. Demonstranti ne dolaze do reči. Bar su odmah izvestili o dve ljudske žrtve, koliko ih je do sada bilo u protestu protiv islamističko-konzervativne vlade.

Podanički odnos elektronskih medija – kod novina je situacija daleko bolja – u jeku najveće društvene mobilizacije poslednjih godina, takođe je nešto što iritira veliki broj Turaka, čak i one koji glasaju za Erdoganovu muslimansku partiju. Ljudi se ne mire tek tako da im se prikazuju filmovi o životinjskom carstvu, emisije o istoriji, dirljive reportaže iz Pojasa Gaze ili diskusije o značenju očuvanja čovekove sredine, dok desetina

Erdoganovih pristalica koji su uzvikivali kletve: "Dabogda se polomile ruke koje napadaju policiju..."

EKONOMIJA LIBERLANOG ISLAMA

Malo ko je očekivao takvo komplikovane stanje u Turskoj (74 miliona stanovnika), koja je tokom Erdoganove vladavine u prethodnoj deceniji pretvorena u jednu od najbrže rastućih ekonomija u Evropi (poljoprivredni proizvodi, tekstil, motorna vozila, brodovi, elektronika i kućni aparati, turizam). Zabeležila je pet procenata rasta godišnje od 2002. do 2012, spada u najjače ekonomije na svetu, ostvarila je, po Erdoganu, drugu najveću stopu ekonomskog rasta posle Kine. Po tv Al Džazira, ekonomski stručnjaci su, međutim, ranije upozoravali da taj kao Ararat visok rast može da se pokaže kao "virtuelni raj", te da kad rast stane, sve može da se sruši: podsećano je na to da je Turska pozajmila 77 milijardi dolara, da stanovništvo pozajmljuje sve više novca, da raste jaz između bogatih i siromašnih.

Sudeći po "Forbsovim" listama, Istanbul je 2010. imao 28 milijardera i po tome je na četvrtom mestu, iza Njujorka (60), Moskve (50) i Londona (32).

Događaji su pokazali da ta, po ekonomskim kriterijumima uspešna kombinacija umerenog islamizma i liberalnog kapitalizma ima drugu "konstrukcionu grešku" – autoritarnu vladavinu koju ne podnosi rastuća mlada, obrazovana, "džins"

STARA OPROBANA ODBRANA: Rimska kornjača turske policije u Ankari

populacija. U Istanbulu ona je socijalni dinamit slično kao u drugim metropolama i do sada je suzbijana: studenti koji su nedavno protestovali protiv povećanja studijskih troškova su pohapšeni.

KORENI

Erdoganova partija ima islamističke korene. Svojevremeno, pre nego što će se popeti na turski politički Olimp, Erdogan je 1999. zbog recitovanja stihova "džamije su naše kasarne, minareti su naši bajoneti, a vernici vojska", osuđen na deset meseci zatvora, jer je sud smatrao da tom pesmom širi versku mržnju. Odležao je četiri meseca. Došavši na vlast on se zakleo da će braniti sekularizam u Turskoj. Čak su ga nazivali i euganom, zbog približavanja Evropskoj uniji.

Islamolog Darko Tanasković, ambasador SRJ u Turskoj od 1995. do 1999, ocenio je za Tanjug da je sekularna Turska, koja uglavnom živi u velikim gradovima i koja nikako nije zanemarljiva, iako su islamisti ubedljivo pobeđivali na poslednjim izborima, danas već ozbiljno zabrinuta reislamizacijom ukupnog ambijenta života u Turskoj, nametanjem nekih navika koje su mnogo bliže šerijatskom poimanju morala nego što je to do sada bio slučaj.

Oštrije restrikcije prodaje alkohola (zabrana prodaje posle 22 h) na osnovu nedavno usvojenog zakona, (što je Erdogan pokušao još dok je bio gradonačelnik Istanbula) i opomene protiv javnog pokazivanja emocija (zabrana ljubljenja na javnom mestu) izazvale su takođe

»

RAZLAZ U NAJAVI: Premijer Tajip Erdogan i predsednik Abdulah Gul sa ženama hiljada građana protestuje na ulici.

Blokada saobraćaja u Istanbulu po nahođenju guvernera i vlade, ne bi li se otežala pokretljivost demonstranata, druga je

teška mera koja zadire u svakodnevnicu, a koja jednako pogađa pobornike opozicije i AKP.

TAKSIM JE TAHRIR

Turski građanin jednostavno više ne funkcioniše kako bi trebalo: AKP moćnog premijera Erdogana želi da ga vidi pobožnog, smernog, vrednog i pokornog. To je pilo vodu poslednjih deset godina – na talasu neviđenog privrednog zamaha. Sada, međutim, na jednom transparentu na glavnom istanbulskom trgu kao mračno proročanstvo piše "Taksim je Tahrir" (centralni trg u Kairu koji je postao simbol demonstracija koje su dovele do pada egipatskog predsednika Hosnija Mubarak). Tursko proleće je počelo.

Poslednjih dana je turska vlada zbog brutalne intervencije policije na trgu Taksim bila suočena sa masivnom kritikom iz Evropske unije, čak je stigla opomena i iz Vašingtona. Vlade Grčke, Francuske, Italije ili Nemačke, u kojima se policija takođe lako lati pendreka, uglavnom

»

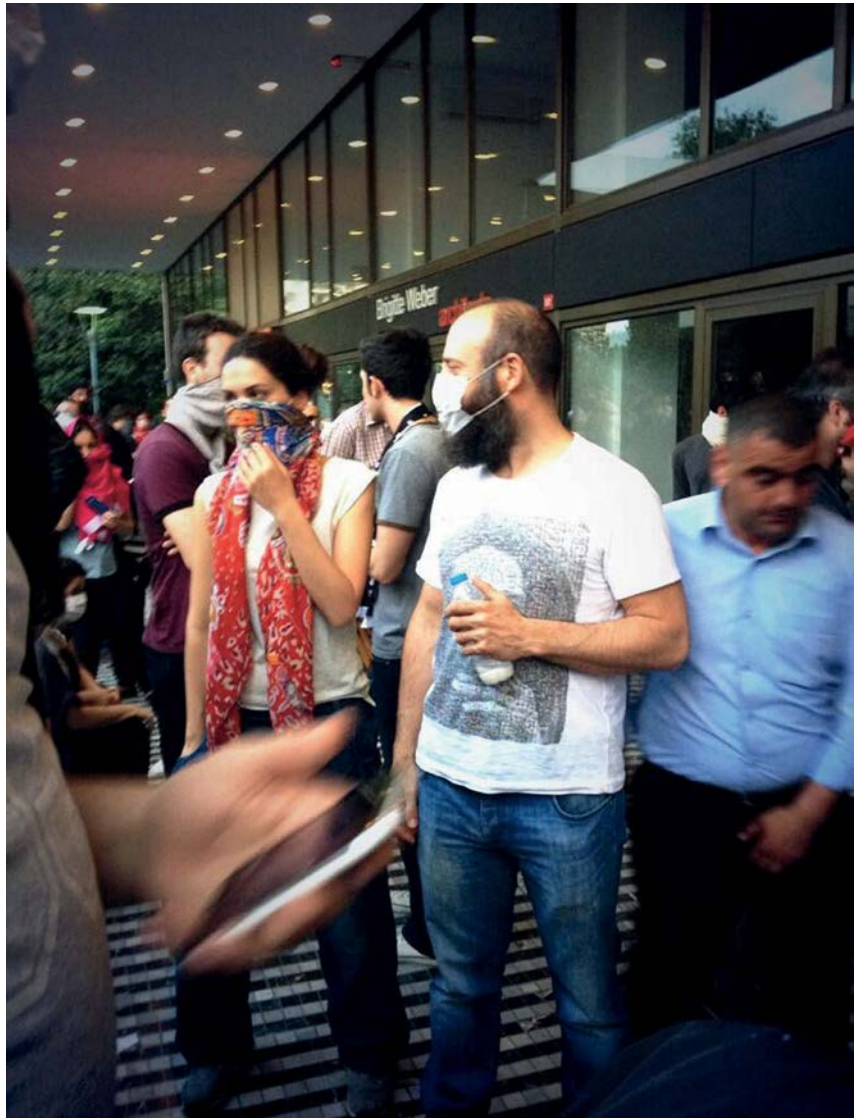
nezadovoljstvo i ruganje mladih ljudi.

Kako izveštava "Los Angeles tajms", hiljade ljudi u Gezi parku je uz miris suzavca koji je ostao od prethodnih sukoba pevalo, u festivalskoj atmosferi, pilo pivo na javnom mestu, jelo kriške lubenica. Mladi parovi su se ljubili – u inat vladinoj kampanji za veću pristojnost na javnom mestu i Erdoganovih zakona.

Dok je izgledalo da većinska Turska još čuti, klatno raspoloženja tzv. lidera javnog mnjenja se, kako izgleda, pomeralo. Dva sindikata najavila su podršku protestima. Grupa od jedanaest levih sindikata javnog sektora KESK u utorak je počela štrajk, a sindikati DISK su zapretili da će "zaustaviti život", ako se vlada ne povuče.

Naš saradnik kaže da je relativno veliki broj javnih ličnosti i intelektualaca dao podršku protestima ili otporu ("direnish", može se prevesti i kao neposlušnost, bojkot), braneći pravo ljudi na okupljanje i na protest. Među javnim ličnostima koje su viđene među demonstrantima ima i onih koji su na prethodnim izborima otvoreno podržali i dali svoj glas Erdoganovoj stranci (reditelj Sinan Çetin, npr).

Prema pacifističkom sajtu Radikal, među demonstrantima se pojavio i "Sultan" lično. Glumac iz tv serije *Veličanstveni vek* (Muhteşem Yüzyıl, Magnificent Century), kod nas prikazane pod naslovom "Sulejman Veličanstveni" Halit Ergenç sa čitavom glumačkom ekipom

SULEJMAN PROTIV "SULTANA": Halit Ergenç, glavni glumac serije "Sulejman Veličanstveni" na protestima

su pošteđene takvih kritika. Međutim, kod masovnih protesta u Turskoj reč je o većem ulogu: na probi je demokratija kandidata za članstvo u EU i strateškog partnera Zapada na Bliskom istoku.

Erdogan i njegovi partijski drugovi su samosvesno predstavljali Tursku kao politički model za arapski svet i kao privrednog snagatora nasuprot bolešljivoj evrozoni, koja je počela da sumnja u sebe. Sada su ih zaskočili sopstveni građani. Turci više ne žele da se osećaju kao građani stavljeni pod starateljstvo. Utrostručenje BDP-a otkako je Erdoganova vlada došla na vlast je uspeh koji ima svoje mane: visoka nezaposlenost među mladima (preko 20 procenata, u odnosu na 9,88 u čitavoj zemlji), manjak visokokvalifikovanih poslova, loš obrazovni sistem, nepotpuni zakon o radu.

Ali, pre svega, reč je o specifičnom trenutku, zbog koga se usled protestnog pokreta koji se tako brzo širi Istanbulom i u drugim turskim gradovima povlači zloslutna paralela: "Taksim je Tahrir." Ponekad se čini da je Tajip Erdogan zastranio u pravcu arapskih autokrata čije je ostavke otvoreno zahtevao, počev sa Hosnijem Mubarakom 2011. godine. On i desetine hiljada demonstranata vidi kao "marginalnu" pojavu.

Slično kao u Egiptu, etablirane turske TV-stanice do sada puštaju samo izmanipulisane izveštaje o demonstracijama. Ko živi u Gaziantepu ili Mersini, milionskim gradovima na jugu Turske, vidi samo izveštaje od tridesetak sekundi sa protesta.

A onda je tu i suzavac: Erdoganova vlast rasteruje demonstrante na trgu Taksim enormnim količinama suzavca i drugim hemijskim rastvorima koji ih sustižu i u foajeima obližnjih hotela u kojima traže spas, dok premijer naročito energično osuđuje navodnu upotrebu hemijskih otrova u Siriji i traži intervenciju Zapada.

Upravo je zbog konteksta Arapskog proleća toliko delikatan način na koji se ova turska vlada nosi sa do sada najvećom krizom koja ju je snašla. Nasilno suzbijanje protesta bi bilo pogubno – i za političku poziciju Zapada u sirijskom ratu, i naspram Irana i demokratskih pokreta u arapskom svetu. U tom slučaju bi EU i SAD ostale bez političkog tegljača.

KO SA KIME

Kako će se stvari odvijati u Istanbulu? Erdogan insistira na sprovođenju građevinskog projekta na trgu Taksim, koji je bio

privremeno je napustio set i pojavio se među demonstrantima u majici sa slikom nekog nalik dugokosom šezdesetosmašu koji puši. U subotu, 1. juna, dok je čitave kvartove pokrivaio suzavac, vodeći članak u provladinom listu "Sabah" odnosio se na Erdoganovu borbu protiv pušenja.

Sa kakvim god se krizama do sada suočavao, Erdogan je uvek bio siguran u podršku naroda i zapada. Kad je svojevremeno osuđeno trista oficira zbog navodnog planiranja puča, posle čega je sprovedena čistka u turskoj armiji, koja je inače smatrana čuvarom sekularizma u Turskoj, američki nedeljnik "Njuzvik" je pisao kako više neće diktirati politički život u Turskoj. Erdoganov umereni islamizam je u zapadnim medijima podržavan s više pažnje nego ataturkovski sekularizam Turske, što je odraz podrške koju Turska uživa u zapadnim prestonicama zbog projektovane uloge Turske u regionu.

Po agenciji Rojters i po i "Njujork tajmsu", tokom demonstracija u Turskoj na površinu, međutim, izbija i zabrinutost da bi vladina politika pod uticajem Zapada mogla da odvuče ovu zemlju u konflikt u Siriji (vidi okvir Turska i Sirija).

Tanasković ukazuje na činjenicu da u Turskoj živi veliki broj alavita, koji su istog verskog opredeljenja kao i režim u Siriji, odnosno predsednik Bašar al-Asad i njegovo okruženje, i koji su, takođe, veoma revoltirani turskim stavom u sirijskoj krizi.

povod za masovne proteste. Ali, oni su u međuvremenu isuviše porasli. Sultan, kako ga često zovu, morao bi da nauči da popušta.

Vojska za sada ćuti. Malo ko misli da bi na kraju trupe mogle da izađu iz kasarni i obore vladu, kao što je to vojska činila već tri puta poslednjih decenija. Poslednji puč 1980. godine je političkom islamu otvorio put ka vlasti. Šef generalštaba Nedžet Ozel je Erdoganov čovek, premijer ga je lično odabrao.

Na ispravan politički kurs državu bi mogli da vrate drugi osnivači AKP. Tek što je Erdogan u ponedeljak krenuo na put u Severnu Afriku, predsednik države Abdulah Gul stao je pred kamere i korigovao stav premijera: "Demokratija je više od izbora. Shvatili smo poruku." Upravo to Erdogan suočen sa masovnim protestima širom zemlje ne želi da uvaži i kaže: ne treba njemu nikakva dozvola za preuređenje trga Taksim, jer je dobio izbore; ko god nije zadovoljan njegovom vladom, može na sledećim izborima da izabere drugu.

Najveće iskušenje posle decenije provedene na vlasti pokazuje pukotinu u AKP. Dugi niz godina PR vlasti je radio na principu

JEDAN NA JEDAN: Ručni bacač suzavca

Sastav turskog parlamenta

Juna 2011. održani su 24. po redu parlamentarni izbori u Turskoj. Islamsko-konzervativna Partija AKP premijera Tajipa Erdogana po treći put za redom je osvojila izbore sa 327 od 550 poslaničkih mesta. Ipak, promašila je dvotrećinsku većinu i ne može sama da menja ustav.

Sa 135 mandata sledi kemalističko-socijaldemokratska Republikanska narodna partija (CHP).

Desno-radikalna, nacionalistička Partija nacionalnog pokreta, partija "sivih vukova", ima 53 poslanička mesta. Njene pristalice su mahom mladi, neobrazovani muškarci. Osnovao ju je 1969. godine bivši pukovnik i pučista Alparslan Turkes.

Na četvrtom mestu je Partija mira i demokratije (BDP), koja je osvojila 29 poslaničkih mesta, a koja zastupa interese Kurda.

U parlamentu je i šest nezavisnih poslanika.

Turska je bila uzor opozicije u arapskim despotijama, a sada gubi ugled zato što vlast brutalno guši mirne proteste,

baš kao što je to činio Mubarak u Egiptu. U medijskim izveštajima se ponavlja da Erdogan ima sasvim drugačiji legitimitet

podela uloga: Tajip Erdogan, preki, nepopustljivi šef vlade na jednoj, a predsednik države Abdulah Gul ili vicepremijer Bulent Arinč na drugoj strani – mirni, pomirljivi, očinski nastrojeni. Kada bi Erdogan nešto odvalio i preplašio Turke, odmah bi nastupali njegovi partijski drugovi koji bi izgladili stvar. Kurs bi ostajao isti. Tome je, čini se, sada kraj.

Gul i Arinč izražavaju svoje razumevanje za demonstrante na trgu Taksim. Gradonačelnik Istanbula Kadir Topbas – takođe član AKP – izjavljuje pomirljivo: nisu baš najbolje objasnili građevinski projekat i naučili su lekciju.

Na Erdoganovu stranu su stali ministar obrazovanja Omer Celik ("nema pregovaranja sa demonstrantima"), ministar spoljnih poslova Ahmet Davutoglu i zamenik šefa vlade Bekir Bozdag.

Naredne godine se održavaju predsednički i lokalni izbori. Biraće se i u Istanbulu. Gubitak milionskog grada u kome je Erdogan započeo svoju političku karijeru bio bi težak udarac za versko-konzervativni AKP. Pomisao na to još više unosi nemir u redove Erdoganove partije.

MARKUS BERNATH

ULIČNA
BORBA:
Barikade u
Istanbulu

Kroćenje generala

Godine 2011. Tajip Erdogan je bio prvi turski predsjednik vlade koji je rukovodio Vrhovnim vojnim savetom. Bila je to definitivna pobjeda civilne vlasti nad generalima. Na to su naprosto pljuštale pohvale iz EU na račun Erdogana i Turske koja se kandiduje za članstvo u Briselu. Prethodnih decenija vojska je tri puta prigrabila vlast – 1960, 1971. i 1980. godine – a četvrti put su saopštenjem na veb-stranici Armije 1997. godine prinudili vladu Nedžmetina Erbakana da dà ostavku. Početkom avgusta te 2011. tri dana pre godišnje sednice Vrhovnog vojnog saveta, došlo je do senzacije: šef Armije Isak Kosaner podneo je ostavku, za njim su to učinila trojica komandanata oružanih snaga. Kosaner je protestovao zbog serije hapšenja visokih oficira i generala pod optužbom da su navodno učestvovali u zaveri protiv države tajnog saveza Ergenekon. Više od 270 pripadnika armije završilo je u istražnom zatvoru, među njima deseti deo generaliteta druge najbrojnije armije NATO-a (620.000 vojnika).

Posle masovne ostavke ostao je samo jedan komandant: Nedždet Ozel, šef žandarmerije. Njega su Erdogan i šef države Abdulah Gul naimenovali za šefa oružanih snaga, što je bilo prvi put da je u Turskoj civilna vlada postavila šefa generalštaba koga je sama izabrala. Vojska i nadalje poseduje svoja privredna preduzeća i sama kontroliše svoj budžet koji odobrava parlament. Nacionalni savet za bezbednost, organ armijskog rukovodstva, kome predsedava šef države, uspostavljen je posle puča 1960. godine, proširen 1980, a od 2001. je malo-pomalo kresana njegova moć. Broj civila u savetu je povećan, a vlada njegove odluke u vezi sa bezbednosnom politikom sada mora samo "da uzme u obzir".

Poslednji premijer koga je vojska srušila, Nedžmetin Erbakan, važio je za islamskog fundamentalistu i antisemitu. Prema oceni generalštaba ugrožavao je sekularne fundamente države. Erdogan i predsednik Abdulah Gul bili su njegovi sledbenici. Erdogan, koji je u vreme tog "postmodernog puča" bez krvoprolića, bio gradonačelnik Istanbula, je zbog "islamizma" kratko boravio u zatvoru. Posle toga su on i Gul osnovali umereniju konzervativnu AKP. Početkom ove godine uhapšena su četiri generala koja su tada bila umešana u obaranje Erbakana. Osveta je usledila kada je Erdogan uspostavio potpunu kontrolu nad vojskom. Daskorašnja moć vojske počivala je na ulozi koju joj je dodelio osnivač moderne turske države Kemal Atatürk: ona je bila čuvar njegovog političkog nasleđa, vodila računa da se ne širi politički uticaj islama, koji je Atatürk video kao kočnicu modernizacije i, zbog manjina koje žive u Turskoj, nametanje islama kao pretnju za celovitost države. I zaista, posle svakog puča, vojska bi se povlačila iz državnih institucija i predavala vlast civilnom rukovodstvu. Brutalnost vojske, pogubljenja, hapšenja i mučenja u vojnim zatvorima, to je druga priča. Tek, sa Erdoganom islamsko-konzervativna vlada otrgla se od kontrole vojske.

nego što su ga imali Mubarak u Egiptu ili Ben Ali u Tunisu, čiju su vladavinu srušile masovne demonstracije, jer turska vlada je demokratski izabrana.

Ljudi u Turskoj su, međutim, videli da je do sada nedodirljivi Redžep Tajip Erdogan ipak dodirljiv. "Tajipe odlazi!", odjekuje turskim trgovima.

Redžep Tajip Erdogan je na vlasti u Turskoj od 2002, od tada njegova partija ne zna za poraz. Izveštač nemačkog "Spigla" izvlači zaključak: posle ovih protesta neće više moći tako da vlada, ako uopšte ostane na vlasti. Erdogan, pak, izjavljuje da će se situacija iz dana u dan zapravo smirivati.

Scenario o postepenom smirivanju situacije je moguć ukoliko vlada zaista shvati poruku koju su prethodni dani doneli. Neki su je razumeli (predsednik Abdulah Gul), i nešto pre zaključenja ovog teksta, na primer, ministar policije Bulent Arinik izvinio se zbog prekomerne upotrebe sile. Ali neki poruku još nisu shvatili (Erdogan, koji je dao izjavu tipa *tencere tava hep ayni hava*, u smislu nek lupaju koliko god hoće, time ništa neće promeniti, hoće reći da ga to nič ne tangira).

Pošto mu propisi zabranjuju da se ponovo kandiduje za mesto premijera, dominantni Erdogan bi 2014. hteo da dođe na položaj šefa države, naravno sa prethodno promenjenim ustavom koji bi vlast prebacio u predsednički kabinet. Tu ne nailazi samo na otpor opozicije već i u redovima sopstvene partije. U Ankari je javna tajna da Gul mesto predsednika neće hteti bez borbe da prepusti Erdoganu.

Još uvek nije jasno da li oni koji protestuju protiv Erdogana mogu da ostvare uspeh, zaključuje izveštač "Njujork tajmsa" uz opasku da sada nijedna opoziciona grupa ne izgleda sposobna da preraste u kohezivni sekularni pokret u Turskoj. "Demonstranti ne ugrožavaju stabilnost vlade i nije verovatno da će ugroziti vladajuću partiju na sledećim izborima", procenjuje za agenciju Blumberg Naz Masrafa, analitičar grupe Eurasia, koja meri politički rizik. On procenjuje: "Štaviše, povećaće značajno Erdoganove mogućnosti da sve autoritarniji predsednički sistem u Turskoj ojača."

MILAN MILOŠEVIĆ
ANDREJ IVANJI
MOMIR TURUDIĆ

14.JUN

MLADI REFERENTI
VAJOLET I DEJZI

DOBRODOŠLI NA

17.JUN

SAMO BOG PRAŠTA
ŽESTOKE DEVOJKE
PRVA GODINA BRAKA

BLOCKBUSTER

14-19. JUN 2013, SAVA CENTAR, BEOGRAD;
ARENA CINEPLEX, NOVI SAD; VILIN GRAD, NIŠ

15.JUN

VATRENA TRKA
SAMO BOG PRAŠTA
POZIV

LETNJU

18.JUN

SLUČAJNI LJUBAVNICI
SVETSKI RAT Z
FILM IZNENAĐENJA

REVIJU

16.JUN

LICE LJUBAVI
SLUČAJNI LJUBAVNICI
NEŽELJENO DEJSTVO

FILMSKIH

BLOCKBUSTER.MCF.RS

19.JUN

KLEOPATRA
DIGITALIZOVANA
VERZIJA

HITOVA

MCF

SC

ARENA CINEPLEX

BIO/KOF VILIN GRAD

McCANN

GREENET
CAFFE

MTV

PTB

BUCI

27

Danas

DNEVNIK

CITY

VREME

GRAZIA

PLAYBOY

MAXIM

Radio

021

AS

PRIVRADIO

CINEMA+

mi

mondo

KONTRAWEB.NET

Banka

južno

VOST

Vuk Karadžić: **Srpski papiri i saopštenja**

SUMNJIVO LICE

Da odmah pojasnim: ako bih morao da biram između dositejevaca i vukovaca, odmah se nedvosmisleno izjašnjavam kao "vukovac". Nimalo ne potcenjujući napore Dositeja da "evropeizira" Srbiju, Vuk kao tvorac rečnika, gramatike, samog novog jezika, kao sakupljač narodnih umotvorina koje je potajno doterivao, ali i po uticaju na strane sredine koje su se bavile našom postojbinom, nema premca. Sumnjičav, kakav jesam, za svaki slučaj sam proverio da li se nešto Vukovo zaista nalazi i u Geteovoj biblioteci. Konstatovao sam da je to tačno, njegove narodne pesme se nalaze u manjoj, ličnoj biblioteci koju je najveći nemački pesnik zaista koristio, ne u onoj većoj, u kojoj stoje i netaknute knjige koje je dobijao na poklon.

Pa dobro, a da li je špijunirao, kao što se priča, to jest, za pare pribavljao i odavao obaveštajne podatke političarima? Sumnjivo, sumnjivo... Međutim, u njegovo doba sumnjivo je bilo biti intelektualac, pa uz to još i nekakav kosmopolita. Što, doduše, nije karakteristično samo za njegovo doba.

Vlasti su se pitale zašto se nekakvi pisci uopšte smucaju po raznim državama. Pre će biti da se bave nekim mutnim poslovima, nego da su tek tako radoznali, kako tvrde. Ako policija ne bi tačno znala gde da svrsta određenu individuu bez konkretnog "građanskog zanimanja" i jasnih, stalnih prihoda, najlakše je bilo proglasiti je "špijunom". Sumnjiva lica se nisu pojavljivala samo u srpskoj provinciji i Nušićevoj komediji, nego širom Evrope.

STRANI PLAĆENIK

Osim toga, pored države, kao sumnjičave sile, u ono vreme su se javljale i organizacije, kako se u vreme komunizma govorilo "ideološke nadgradnje", koje su sebe

“Otac srpske pismenosti cela života zavisao od neuka naroda i nepismenih gospodara – ima li strašnije sudbine?”, napisao je Slobodan Selenić o Vuku. Pa još i oklevetan da je “špijun”, “žbir”, “uhoda”, “pod avstrijskim uticajem”. Vukov život i način razmišljanja bili su makar toliko moderni koliko je on modernizovao srpski jezik. A ako je pri tom uspevao da naplati svoje znanje o zemljama i narodima, pa šta?

smatrale jedinim nosiocem prave istine i kao takve uglavnom široko bile priznava ne – crkve. Zbog toga je logično što je i Srpska pravoslavna crkva u trenutku pojavljivanja Vuka Karadžića i to prvo baš na austrougarskoj javnoj sceni, u njegovim jezičkim reformama videla opasnost za svoju duhovnu svemoć. Valjda se polazilo od stava da ne treba baš svaka ovca da razume jezik pastira. Crkveni velepostojnici XIX veka prosto nisu mogli ni da zamisle da bi neki pojedinac mogao da se okrene protiv njihovih dogmi na osnovu svog uverenja stečenog iskustvom i učenjem, a da nije potkupljen, “plaćeni izdajnik”. Zbog toga su iz ubeđenja proglasili da je Vuk pod “avstrijskim uticajem”, da je “zapadnjak”. Uvođenje slova jote za njih je bio akt, kako bismo danas rekli, “specijalnog rata”, delo “strane obaveštajne agenture”.

U obrenovićevskoj Srbiji mislili su da je Vuk austrijski obaveštajac, kao i u carskoj Rusiji ponekad, mada su tamo Miloševu kneževinu, pogotovu pošto je naredio da se ubije Karađorđe i njegova glava pošalje na dar Turcima, a u kojoj je Vuk započeo činovničku karijeru, shvatali – mada nerado – kao interesno područje Austrougarske imperije. U samoj Austriji se nagađalo da li Vuk špijunira za Tursku, Srbiju ili Rusiju.

Sumnje su se pojačavale i potkrepljivale prividnim dokazima, jer je Vuk stvarno primao finansijsku pomoć sa svih strana. Tražio je i dobijao novac kako iz Srbije, tako i iz Rusije, iz svih delova Austrougarske, iz cele Evrope. U mnogim pismima na gotovo tragično ponizan način moli za pomoć da bi izdržavao svoju porodicu. Samo kao primer citat iz pisma knezu Milošu iz Budima: “Ovdje sad ne imajući već šta prodati ni zalagati, upravo gladujem sa ženom i troje djece. Sad mi ništa više nije ostalo, nego da počnem prositi i da me narodna

i vaša sramota ne zadržava, već bi sam to počeo...” Međutim, za njega su materijalna sredstva potreba pre svega da bi putovao, skupljao nova saznanja, a zatim pisao i štampao svoja dela. Takva vrsta altruizma onima koji nikad ništa svoga ne bi žrtvovali radi ideala naprosto mora da bude veoma sumnjiva.

SRPSKA REVOLUCIJA

Ozbiljna, od svekolike nauke priznata knjiga, koja je krajem prve trećine XIX veka upozoravala na probleme Balkana, izašla je 1829. godine na nemačkom jeziku sa naslovom “Srpska revolucija”. Njen autor bio je tada mladi profesor Leopold Ranke, koji će posle postati osnivač savremene istoriografije. Podnaslov glasi “iz srpskih papira i saopštenja”. Ranke nije znao srpski. “Papire i saopštenja” mu je pribavljao, prevodio, ali po svoj prilici dobrim delom i napisao Vuk Karadžić. Naučnici još i danas diskutuju da li je Ranke pravi autor, a Vuk njegov pomagač, da li su koautori, ili je zapravo Vuk pisac tog dela, a autorstvo je prepuštao nemačkom istoričaru da bi knjiga dobro prošla. Honorare su pošteno podelili napola, a čini mi se da je Vuk s tim bio zadovoljan.

Ali, šta je zapravo Vuk činio? Prodavao je obaveštenja. Obaveštenja čije je objavljivanje svakako bilo korisno njegovom narodu, štetno za otomansku imperiju. Da li je to “obaveštajni rad”? U ovom slučaju svakako ne, ali gde su granice?

Vuk je za pedeset godina napisao najmanje dve hiljade pisama – toliko je sačuvano – njihov broj je verovatno dvostruko veći. Neka su dugačka i po nekoliko stranica. U njima se često nalaze podaci o političkim uslovima u zemljama kojima se bavi, pre svega Srbiji, Bosni i Crnoj Gori. Ja mislim da nije dovoljno proučeno koga je putem

TAJNA I LIČNA VEZA: Miloš Obrenović i Vuk (levo)

pisama o čemu sve obavestavao, koga je i sa kojim argumentima morao da moli za materijalnu pomoć.

POD PRISMOTROM

U knjizi “Vuk pod prismotrom policije” Golub Dobrašinić je sakupio priličan broj svedočanstava koja prikazuju Vuka Karadžića kao “sumnjivo lice”. Zbog toga je velike probleme imao i sa svojim putnim ispravama. Vuk, na primer, piše Kopitaru: “Što se tiče pasoša, ja sam pravi mučenik na sve strane. Ja znam i sam da bi najbolje bilo, u ovakvim opstojateljstvima da uzmem ruski pasoš, ali kako će mi Rusi dati pasoš kad je Mitropolitova partija po Petersburgu, kao i po svom narodu srpskom u ovom carstvu, razglasila da je dvor austrijski mene preko Vas potkupio da Srbe unijatom i šokčim...” Da li to za nekog našeg savremenika zvuči poznato? Traže se pasoši neke druge zemlje, jer sopstveni mnogo ne vredi... Dobrašinić konstatuje: “Valjalo je imati u takvim prilikama izuzetne živce i disciplinovan jezik. Vuku nije nedostajalo ni jednog, ni drugog: posedovao je čudovišno samosavlađivanje, začuđujuću sposobnost, koja je nedobro namernike dovodila do besa, da izmami iz sagovornika sve što želi, a da sam pri tom malo ili nimalo uzvрати. To ga je i moglo održati u čoporu žbirova, uhoda i špijuna.”

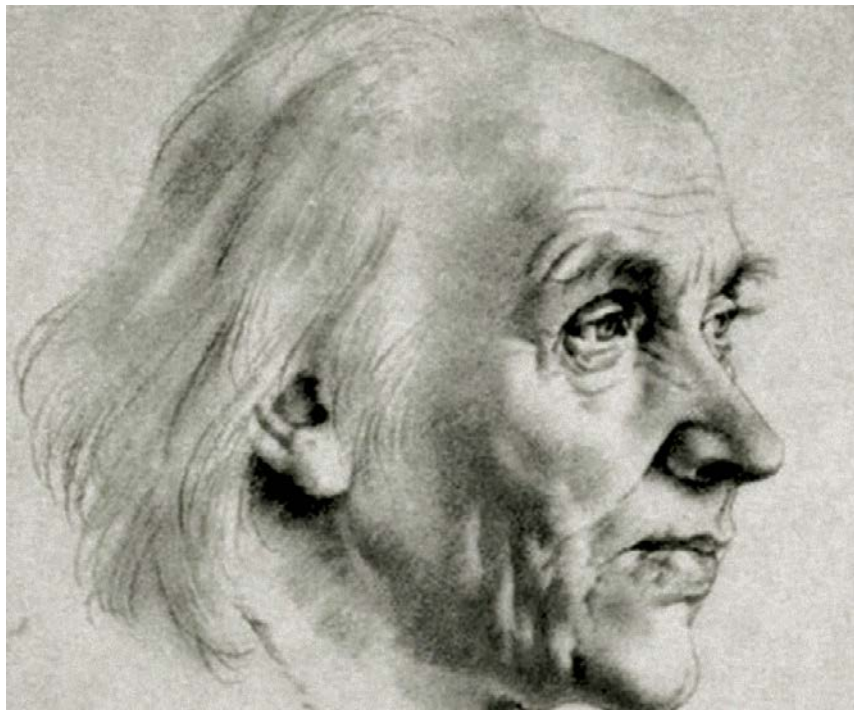
Ta tri sinonima zabeležiće u svom Rječniku (rečit dokaz da taj *hobi* nije bio redak ni u njegovo vreme)."

Osobine koje Dobrašinović ističe kao Vukove, svakako bi dobro došle svakom obaveštajcu. Da li je Vuk možda – namerno ili slučajno, hotimice ili iz nepažnje – ponešto prenosio jednim vlastima na račun drugih? Na primer, Knezu Milošu ili nekim drugim svojim "dobrotvorima"? Mogao je, ako je hteo. Mogao je ponekad i poželeti da pomiri suprotstavljene poglede pokušavajući da objasni stavove, koje bi, po njegovom mišljenju, protivnička strana mogla pogrešno da razume ili zloupotrebi. Mogao se u takvim prilikama osećati i dosta jakim i važnim. Ali najzanimljivije mi je, ipak, što je Vuk bio u dilemama, za koje bismo rekli i da su karakteristične za intelektualce našeg doba. Vlast postavlja određene uslove da bi mu pomogla da ostvari svoje životno delo. On ih ispunjava. Čiste savesti? Delo je važnije! To u najmanju ruku može da se nasluti, iako ne i definitivno dokaže. Kako da se dokaže ne šta je ko činio, nego kako je neko osećao, mislio i našao razloge da nešto odluči? Prirodno je što se Vuk o takvim kolebanjima nije pismeno izjašnjavao. Nije bio lud.

CENZOR I MENTOR

Kopitaru je njegovo zvanje cenzora svakako nalagalo da po službenoj dužnosti dostavlja vlastima određena svoja saznanja, najzad, on lično bio je deo te vlasti. Pretpostavljam da su intelektualci, koji su pisali pod Kopitarovim nadzorom, mogli biti srećni što njihove spise čita, možda koristi za druge potrebe i odobrava takva ličnost, a ne suvi birokrata. Pitam se samo čime je Kopitar morao da "plati" svoju slobodu u delovanju na osnovu koje je toliko mogao da pomogne Vuku i njegovoj stvari? Ništa se ne dobija besplatno. Da li je njegov položaj ličio na status raznih nadzornika umetnosti u diktaturama xx veka, koji su se prihvatali svog posla ubeđeni da će sprečavati da bude "još gore"? Takvo opravdanje je posle Drugog svetskog rata iznosio nemački pesnik Hans Karosa kada su ga pitali zašto je pristao da bude predsednik fašističke Evropske akademije književnika (*Europäische Schriftsteller-Vereinigung*).

Jernej Kopitar je postao zvanični cenzor za slovenske i novogrčki jezik 1810.

SARADNICI: Jernej Kopitar i Vuk

godine, a ubrzo zatim i kustos dvorske biblioteke. To može da se pročita u svakom boljem leksikonu. Ali, valja da se razume šta je to značilo u političkom trenutku u kome su mu najviše vlasti u Beču poverile takve dužnosti. Samo godinu dana pre toga ministar inostranih poslova postao je knez Meternih, a smatra se da je već od 1813. praktično on vladao ogromnom imperijom, jer se car Franc I Habsburški više interesovao za botaniku nego za politiku, i puštao ga da radi šta mu je volja. Sistem vladavine, koji je i nazvan Meternihov sistem, karakterišu energične policijske mere protiv svih pokušaja da se promeni društveni i socijalni poredak. Slovenac Kopitar je postao cenzor unutar takvog sistema.

Slovenac? U svom najozbiljnijem jezičkom spisu Kopitar čak i ne kaže da je reč o slovenačkom, nego, kao što naslov dela kaže, o "slovenskom jeziku Kranja, Koruške i Štajerske", a napisano je na nemačkom (*Die slawische Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark*).

Taj i takav Kopitar bio je mentor Vuka Karadžića u Beču i svesrdno mu je pomagao da reformiše jezik svog naroda. "Enciklopedija Jugoslavije" iz Zagreba kaže da je Kopitar preko Vuka imao u vidu stvaranje "austroslavizma". Znači, slično nije tvrdila samo Srpska pravoslavna crkva, nego je takvu ocenu usvojila i prokomunistička enciklopedija pod rukovodstvom Miroslava Krlež, čiji se upliv tada osećao u svemu što ga je zanimalo.

Kopitar je u toku odsudnih godina gotovo svako popodne radio sa Vukom, pomagao mu da srpske reči prevede na nemački i latinski, sugerirao mu da napiše gramatiku i upućivao kako da je napiše. Koji su mu bili motivi?

UZDIZANJE SRBA U SVET

Slovenački književnik Bratko Kreft govori o Kopitarevoj konzervativnosti, klerikalizmu i da je bio "austroslavista", međutim, dodaje: "Obojica – Vuk i Kopitar – morali su često taktizirati, služiti se lukavstvima baš zbog svog naučnog rada i svoje nacionalne svesti, pa ipak su kroz taj rad dosegli mnogo toga što je i danas veće od svakog kompromisa na koje su morali pristajati ukoliko su želeli da svojim delom postignu ono što su postigli." Kreft se takođe pita: "Da li se Kopitar dosta zauzimao za Vuka i njegov rad samo zbog svog 'austrofilstva', ili pak zbog ljubavi i poštovanja rada kome se Vuk posvetio za čitav život, uzdižući svoj srpski narod među kulturne evropske narode, što je vredelo mnogo više, a vredi i danas više nego sve dotadašnje pobeđe nad Turcima, čiji je vazal bio i sam knez Miloš."

Da li je Vuk u toj velikoj igri bio pion, važna figura ili zaista osamostaljena ličnost, koja je svesna cele situacija pravila kompromise da bi postizala svoje velike ciljeve? Verujem da je Vuk ponešto, a pre svega svoju sujetu, žrtvovao u svojim odnosima sa Rankeom ili Kopitarom, prema nosiocima vlasti svoga doba, ali

da mu je važnije bilo da "protura" svoju misao.

ČUDNIH LI POBUDA

Najviše podataka o sumnjama u Vukovu delatnost obaveštajca naći ćemo, naravno, u austrijskim izvorima. Njegov "domicil" je kroz sve godine njegovog radnog života bio Beč. Uprkos brojnim putovanjima praktično je dve trećine svog života stalnu adresu imao u austrijskom glavnom gradu, žena mu je bila Bečlijka. Osim toga, od država sa kojima je imao posla Austrija je imala i arhivski sačuvala najbolje sređenu administraciju, pa najviše relevantnih podataka može da se pronađe na osnovu njenih izvora, što ne znači da na ovu temu ne mogu još da se pojave i do sada nepoznati, zanimljivi detalji iz Rusije i Turske.

Kako sumnjičenje nastaje kad isuviše revnosni, sitni činovnici sugeriraju zaključke, kao karakterističan primer pokazuje izveštaj okružnog kapetana iz Kotora "presvetlom carsko-kraljevskom Predsedništvu Namesništva u Zadru":

"Vuk Stefanović Karadžić stigao je ovde parobrodom 29. prošlog decembra. (1860. godine). Prešao je 1. januara u Crnu Goru da bi pozdravio novog knjaza, gde se zadržao oko osam dana. Dobro je bio primljen, ali bez naročite pažnje. Stanovao je u knjaževnoj kući, gde mu je bila ukazana čast da sa njim sedi za stolom. Nije mi bilo moguće da saznam da li je i kakve političke razgovore vodio sa knjazom ili s Mirkom. Izvesno je, međutim, da se tih dana

na Cetinju pojavio francuski konzul Hekar sa ženom da bi s knjazom proslavio Božić. Tih dana, dok se Karadžić nalazio na Cetinju, nije bilo izvanrednih sastanaka senatora ili drugih poglavara. Imajući, međutim, u vidu okolnost da je taj Karadžić skoro nemoćan, s jednom nogom, a osim toga poodmaklih godina, da putuje u Crnu Goru pod ovim uslovima u vreme najoštrije zime, s pravom se može zaključiti da su ga hitni i važni razlozi naterali da krene na ovaj put, tako da verujem da oni nisu prigodnog i književnog karaktera..." Takav je ili sličan jezik i kontraobaveštajnih službi naših dana kada je reč o potencijalnim "neprijateljima" ili inim "sumnjivim licima".

Gospodin okružni kapetan nikako ne može da shvati da neko "skoro nemoćan, s jednom nogom i to poodmaklih godina" i to još u vreme "najoštrije zime" može putovati poslovima "književnog karaktera".

Hrvatskom istoričaru Cvitu Fiskoviću bilo je sumnjivo prijateljstvo Vuka Karadžića i splitskog istoričara i arheologa Franje Karare. Fisković kaže da se dotični *Carra* smatrao "italo-dalmatom i uživao se poverenje nazadnjačke *Metternichove* vlade", pa se pita da li se između njih "sve odvijalo iz puke naučne znatiželje suvremenika... Osobito bi trebalo ispitati da li se Karara, koji je potajno pratio i Njegoševu pojavu, zanimao za Vukovu prodornu i naprijednu djelatnost isključivo iz znanstvenih pobuda ili je s drugih razloga nastojao proniknuti pokret Slavena u Monarhiji."

Da li je potrebno da se navode druga

svedočanstva? Ima ih na pretek. Suština se ne menja. Vlasti, administracije, ministarstva, policija, tajne službe i danas lako proglašavaju umetnike disidentima ili čak izdajnicima, jer nikako ne veruju da "obaveštenja" koja žele da objave, a ako mogu, naravno, i naplate, mogu da budu "književnog karaktera". I u pogledu tih svojih problema je Vuk Stefanović Karadžić, dakle, bio moderan čovek. Bio je radoznao, rezultate do kojih je dolazio na osnovu te svoje osobine hteo je da učini dostupnim i drugima, sigurno je bio sujetan, svakako i borben. Ja mislim da je svojim pisanjem hteo da zaradi novac, da nije bio toliko naporan da nije znao ko se sa njima može okoristiti, ali da prosto nije mario za to "radi viših stvari".

ALAL MU ŠTULA I PISALJKA

Njegov politički uticaj? Profesor lingvistike Pavle Ivić kaže: "Za nacionalno osvešćivanje, toliko važno kad je predstojala borba za oslobođenje neoslobođenih oblasti, Vukovo naglašavanje srpskog karaktera jezika bilo je dobrodošlo. Još više je tom cilju doprinelo ukupno Vukovo delovanje. Njegove zbirke narodnih pesama postale su najvažnije rodoljubivo štivo na kojem su vaspitavana mnoga pokolenja boraca."

Slobodan Selenić u jednom svom kratkom napisu podseća da se Vuk javno žalio: "Hioti su davali Koraju po tri hiljade groša na godinu, a Koraj nije Grcima učinio ono što sam ja Srbima", pa zaključuje: "Otac srpske pismenosti cela života zavisao od neuka naroda i nepismenih gospodara – ima li strašnije sudbine?"

Mladen Oljača, pisac koji je nepravedno zaboravljen, kaže u svom prilogu u zborniku "Vuk danas", koji je 1989. godine izdao Miloš Jevtić: "Pred njim sam razoružan, jer me Vuk ne podsjeća na čovjeka, već na čudovište. Biti takav u ludom, surovom, iščašenom vremenu glavosječa i gospodara Miloša, zaista je ravno podvigu, a i bezumlju, iz kojeg ga je vrebala smrt, kao i tolike druge njegove savremenike. Odolio je svemu, alal mu štula i pisaljka!" To nije baš moj stil, ali što se tiče zaključka, pa i o Vuku kao "obaveštajcu", slažem se sa Oljačom.

Grehota je što ne postoji moderan roman o tako fantastičnom čoveku kakav je bio Vuk.

IVAN IVANJIC

(Iz neobjavljene zbirke eseja "Norma i normalno")

U čast vedrog duha

Iako je “Njujork tajms” konstatovao da je jedan od najuspešnijih teniskih trenera na svetu, ona se od toga nije obogatila, jer nikada nije naplaćivala treninge

Ako je tenis beli sport, onda se može reći da je srpski tenis zavijen u crno veću o smrti Jelene Genčić. Titulu našeg najcenjenijeg teniskog trenera Jelena Genčić nije dobila samo zato što je bila prvi trener Novaka Đokovića. Pre njega ona je trenirala Moniku Seleš, Ivu Majoli, Mimu Jaušovec, Gorana Ivaniševića... Kao savezni kapiten Jugoslavije svih ženskih teniskih reprezentacija, osvojila je četvrto mesto na Federejšen kupu u Sao Paulu, a ostvarila je uspeh i kao trener naših igračica koje su bile u reprezentaciji, ali su nastupale individualno. Bila je potpredsednica Teniskog saveza Jugoslavije i Teniskog kluba Partizan, a potom i predsednik Kraljevskog teniskog kluba pod patronatom princa Aleksandra Karađorđevića.

Pre nego što je postala trener, Jelena Genčić je i sama bila teniserka, prvak Jugoslavije 32 puta u svim kategorijama tenisa.

Trag je ostavila i u rukometu. Kao rukometašica, bila je golman reprezentacije u velikom rukometu – koji se igrao na fudbalskom terenu – a kao reprezentativka Jugoslavije na Prvom svetskom prvenstvu u malom rukometu, koje je 1957. godine održano na Tašmajdanu, osvojila je bronzanu medalju. Nacionalnu penziju je dobila kao rukometašica.

Iako je bila sportista do srži, sport nije bio jedino polje njenog interesovanja.

Završila je srednju muzičku školu na odseku za klavir, a po obrazovanju je istoričar umetnosti. Svoje interesovanje za filozofiju ona je objašnjavala rečima da “nije želela da joj neko nešto objašnjava”. Na Televiziji Beograd je radila od njenog osnivanja, a stigla je kao član Kino kluba “Beograd”. Na televiziji je radila kao asistent režije i režiser na svim emisijama, od Dnevnika do dokumentaraca. Radila je i u školskoj redakciji – ali nikada u sportskoj.

Za svoj najveći uspeh Jelena Genčić je uvek smatrala otkriće Novaka Đokovića. U intervjuu za “Vreme” (Čiji si ti, mali, “Vreme” br. 1066, od 9. juna 2011) ona je

opisala kako je izgledao njihov prvi susret u teniskom kampu na Kopaoniku.

“Radila sam sa decom na terenima i videla dečaka koji visi na ogradi oko terena i posmatra šta radimo. Bila su tri terena jedan do drugog i ja sam primetila da dečak kruži i sluša šta objašnjavam igračima. Na kraju sam mu prišla i pitala ga da li zna koji je sport u pitanju, a on mi je rekao da je to tenis. Kazao mi je i da je već držao reket u rukama. Zapitala sam ga da li bi želeo da nam se pridruži, na šta je on odgovorio: ‘Čekao sam da me to pitate.’ Izašli smo na teren i radili, i istog dana sam shvatila da je rođen za tenis. Zatražila sam da me upozna sa svojim roditeljima. Mislila sam da su oni gosti na Kopaoniku, a ne da tu žive. Đoković su sportska porodica. Novakov otac i majka su skijaši i oni su na Kopaoniku otvorili palačinkarnicu tako da su mogli da budu na planini tokom zime i dva letnja meseca da bi skijali i trenirali. Rekla sam im da posle Monike Seleš nisam uočila nijednog igrača kao što je njihov sin i da mislim da će on sa 17 godina biti među prvih pet u svetu. Bili su začuđeni mojim tvrdnjama, a sada kad razmislim, mora da su mislili i da nisam normalna.”

Za Jelenu Genčić tenis je bio veoma ozbiljna stvar i ona to nikada nije krila. Od onih koje je trenirala zahtevala je maksimum. Govoreći za “Vreme” o tome kako je trenirala Novaka, rekla je: “Radili smo krvnički, ali smo se i igrali. Njegov idol bio je Pit Sampras i on je hteo da kopira elemente njegove igre. Hteo je i Edbergov servis i volej, kao i Agasijev agresivni forhend. To i nije bilo baš lako postići, ali smo radili na tome. Mislim da njegove imitacije načina igre drugih teniseri, koje danas publika toliko voli, potiču iz tog doba. Terala sam ga da uđe u teren oko pola metra pod izgovorom da je još mali, ali sam to u stvari radila jer sam smatrala da će u budućnosti, kada bude igrao, tenis biti mnogo ofanzivniji nego što je bio tada. Bila sam u pravu jer je danas tenis ofanzivan, pa i siledžijski. On je

Čuvana porodica

Jelena Genčić je rođena 1936. kao jedna od sedmorice dece. Otac Jovan i majka Hermina su bili iz ugledne porodice. Njen deda Lazar Genčić studirao je medicinu u Beču, a po povratku u Srbiju postao je prvi hirurg u zemlji. Posle izbijanja Prvog svetskog rata uzeo je aktivnu ulogu u vojsci, bio je načelnik saniteta Vrhovne komande srpske vojske 1912–1916, preživio je iscrpljujući rat sa činom generala. Brat njenog dede, Đorđe Genčić, bio je gradonačelnik Niša, potom važna ličnost tokom zavere vezane za Majski prevrat. Nakon obrazovanja nove vlade pod Karađorđevićima bio je ministar narodne privrede, ali se ubrzo povukao. Umro je u Beogradu 1938. godine. U njegovoj porodičnoj kući smešten je Muzej Nikole Tesle.

R.S.V.

Foto: A. Andić

Tajna uspeha

Njeno poznavanje tenisa bilo je izuzetno, ali ona po tome sigurno nije bila jedina. Govoreći o svojim sportskim počecima, rekla je: "Ja se vrlo dobro sećam da nama nikada niko nije ništa pokazivao, nego smo mi samo pratili šta ko dobro radi i potom to kopirali."

Smatrala sam da je moja dužnost – ne i obaveza – da pomognem mladima." To što za nju treniranje mladih tenisera nije bila obaveza omogućavalo joj je da tom poslu prilazi bez opterećenja. Volela je svoje učenika i tu ljubav objašnjavala je sledećim rečima: "Ja nemam svoju decu, ali su oni moja deca." Zнала je kada je nastupio trenutak da svoje učenike prepusti drugim trenerima.

Govoreći o tome zašto je prestala da trenira Novaka Đokovića, rekla je: "Ja sam žena u godinama i više nisam mogla da mu pariram na terenu. U celom Beogradu nisam mogla da mu pronađem sparing partnera jer ljudi ne vole da gube. Tada sam pozvala Nikolu Pilića i zamolila ga da primi Novaka u svoj teniski kamp."

Bila je vedrog duha, što nije smatrala svojom urođenom osobinom, već rezultatom vaspitanja u detinjstvu, koje je ovako opisala: "Spartanski način vaspitanja nas je navikao da u životu vidimo samo sunčanu stranu." Kada se sve-mu tome doda i njeno izuzetno obrazovanje, postaje jasnije zbog čega je bila toliko uspešan teniski trener.

bio jako mršav, ali mu nisam dozvoljavala fitnes sa tegovima. Objasnila sam mu da to ne sme da radi pre kraja puberteta jer će tako smanjiti rast, kao i da će mu fitnes doneti volumen mišića, ali smanjiti brzinu i elastičnost. To što je on danas visok, vretenast i brz pokazuje da sam bila u pravu. Insistirala sam i da, bez obzira na vremenske uslove, uvek igra na otvorenom terenu jer je morao da ima svest o terenu i da se saživi s njim. Nikada mu nisam osporavala ono što je dobro uradio, ali sam ga podsticala da to bude još bolje, uz reči: 'To je dobro, ali hajde da se potrudimo da bude perfektno.' Pošto smo oboje perfekcionista, takav pristup je imao uspeha. Cilj kome smo težili bio je osvajanje Vimbldona."

Proročke reči Jelene Genčić o Novakovoj sportskoj karijeri u potpunosti su se ostvarile. Ipak, njoj je mnogo više od toga što je bila u pravu značilo to što Novak nikada nije zaboravio ono što je učinila za njega, i što je u svojim intervjuima isticao da bez nje ne bi postao najbolji teniser na svetu. Srpska sklonost ka cepidlačenju pokazala se posle Novakovog osvajanja Vimbldona, kada su se u našim medijima pojavili napisi da Novak nije došao do nje da joj zahvali. Jelena Genčić tada je izjavila da je ona sigurna da će on doći kod nje, i da je sasvim normalno da se posle Vimbldona prvo odmori. I tada je bila u pravu, i televizijske kamere su zabeležile njihov susret u Beogradu.

Iako je "Njujork tajms" konstatovao da je Jelena Genčić jedan od najuspešnijih teniskih trenera na svetu, ona se od toga nije obogatila, jer nikada nije naplaćivala svoje treninge, a u vreme kada se bavila tenisom to je bio amaterski sport i titule su donosile simbolične nagrade. To što je Jelena Genčić živela u vili na Dedinju bilo je zbog toga što potiče iz stare beogradske porodice. Zato se može reći da smrt Jelene Genčić predstavlja i odlazak žene koja je simbolizovala nekadašnji duh Beograda.

VLADAN STOŠIĆ

Drkadžija

Pakosna karakterologija muškaraca još od najstarijih vremena poznaje ovu kategoriju. Naš drug Zograf je prošle nedelje dao jednu ilustraciju. Drkadžija je čovek teškog do nepodnošljivog karaktera, mrzovoljan u principu, ponekad svadljiv (Bosanci kažu "ters"), svakako sitničav; na sve ima primedbu; tuđoj se sreći ne raduje, jer on sam nije srećan nikada (ako i jeste, što ponekad mora biti, to dobro skriva). Amerikanci takve zovu *jerk*; u težem slučaju *insufferable jerk*; svaki jezik ima svoju reč za takve. Rusi prave finu nijansu između "budale" i "neslane budale", pri čemu se ovaj poslednji može slobodno ubrojati u drkadžije.

Drkadžija ima kiselu facu i ništa mu ne valja. Ženskoj u

– koga neću imenovati – koji je od sopstvenog drkadžijstva napravio popriličnu karijeru. Mogao je karijeru da napravi od talenta, pameti i drugih legitimnih prednosti kojih ima u izobilju, ali – šta mu vredi kada je prvo drkadžija, pa tek onda brz, inteligentan, darovit i sposoban čovek. Živa šteta.

Drkadžije, kao što vidimo, nisu nužno glupi. To bi pre bila neka vrsta "sociometrijske izazvanosti", kako bi se to danas politički korektno reklo. Psiholozi kažu da je tu više nekako reč o "komunikacijskoj neprilagođenosti", skoro, ali ne baš sasvim, "asocijalnom" ponašanju; u svakom slučaju, problem bi bio na planu međuljudskog razumevanja. Pošto je reč o karakternom, a ne psihopatskom problemu, psiho-

Nije reč o seksualnim navikama; reč je o karakteru

koju se zaljubio odmah nađe razne mane, mada bi je rado zgrabio – ali se ne usuđuje. Grožde mu je vazda kiselilo. Sitničav je do irrelevantnosti; u stvari, najradije se i bavi nevažnim stvarima. Sa nepriličnom radošću kritikuje sve. Molim: znao sam jednog drkadžiju koji je u gostima stalno imao krajnje neumesne primedbe na inače odličnu kuhinju domaćina. Jednoga dana pitao je svoju drugaricu Oliveru je li taj pasulj skuvala od svojih gaćica, a ona ga je izbacila iz kuće, kao što priliči. Posle mi je Oljin muž objašnjavao da taj lik i nije tako loš; treba ga samo dobro upoznati. Upoznao sam ga kasnije, ali tada je već bio izlečeni drkadžija i – za divno čudo – sasvim pristojan i duhovit.

Drkadžije – po svojoj prirodi – navlače na sebe razne nevolje. Dovoljna je kombinacija kisele face i suviše reči. Jedan je tako na toj osnovi dobio nož u bubrege i posle se čudio; drugi se čudio da zašto u punom vozu milicajac legitimše baš njega. Obojici sam preporučio da se pogledaju u ogledalo i da drže jezik za zubima. Takvi piju često nezaspune batine po kafanama i na ulici, a sve zbog drkadžijske kisele face.

Rado se sprdaju s drugima, često bez smisla za humor, pa i to ima veze sa gornjim konstatacijama oko batina; nikako ne vole da se neko šali na njihov račun, što opet govori o smislu za humor, odnosno nedostatku istoga. Kad se dokopaju neke moći – političke, finansijske ili medijsko-čaršijske – na najboljem su putu da postanu nepodnošljive drkadžije. Suetni drkadžija je prokletstvo koje hoda i sere. Ima jedan

logija i psihijatrija time se ne bave. Sudska medicina retko, jer drkadžije – nepodnošljivi ponekad, kakvi su – ne čine često krivična dela koja bi se tom njihovom osobinom dala objasniti. Češće su oni žrtve, pa će im pametan advokat odbrane tu karakternu crtu uzeti kao olakšavajuću okolnost za svog klijenta

koji je zlosrećnog drkadžiju istamburao ili nešto još gore. Niko se nikada ne bavi drkadžijinom prirodom koja ga je u nevolju i dovela.

To je šteta, jer drkadžija ima veoma simpatičnih – u stvari. Ne tvrdim da ih treba sažaljevati, ali ih svakako ne treba prezirati, sve dok nisu baš nepodnošljivi, to jest. Malo strpljenja i smisla za humor pripitomice običnog drkadžiju. Pametna i duhovita žena može čak i da ga izleči (znam slučajeve). Neke pametne i duhovite žene zaključile su da su njihovi muževi-drkadžije zapravo zanimljivi i prema toj karakternoj crti odnose se sa trpeljivošću i humorom. Takav drkadžija s vremenom se pripitomi i postane podnošljiv. Ako pritom ima i smisla za humor na sopstveni račun (a kakav bi drugačiji smisao za humor bio?), on postaje zanimljivo društvo: sve manje gnjavi, sve više sa osmehom priznaje da je drkadžija – pa šta onda? Takav je već na putu izlečenja, mada to u stvari više i nije važno: postao je od asocijalne društvena pojava, kompatibilan (kako da kažemo) pri ljudskoj komunikaciji. Barem s ljudima koji ga poznaju; za druge, pogotovo drkadžije, ne jamčim.

Razmislite, dakle, pre nego od sebe odbacite drkadžiju za koga ima nade.

ŠTA FALI KUSTURICI

Mi smo oni na koje su nas roditelji upozoravali, VREME 1169

Ni pored najbolje volje nisam mogao da shvatim zašto mlada autorka Tanja Šljivar smatra da je poziv Emiru Kusturici da otvori Sterijino pozorište – politički čin.

Šta ima neobično u tome da jedan od značajnijih evropskih filmskih režisera druge polovine 20. veka i čovek koji se bavio i koji će nastaviti da se bavi i režijom u pozorištu – otvori uglednu kulturnu manifestaciju u Srbiji? Priču o "političkoj korektnosti" i "nekorektnosti" izmislili su oni koji po svojim umetničkim dometima nika da ne bi mogli ništa da otvore. Oni i prave stalne podele na nekakve dve, tri ili koliko već (kulturnih) Srbija. U svakoj normalnoj zemlji ljudi poput Kusturice koji su predsestavali žirijima u Kanu i Veneciji bili bi zasuti pozivima da podrže kulturne događaje. Mlada autorka Tanja Šljivar može da se ljuti samo na besmisleni istup Selme Spahić, jer je upravo ona bila inspirisana političkim stavovima.

Dragan Davidović

POPI BOB

Duboka povreda, VREME 1169

Gospodine Ivice Đuroviću, prvo, ako sam se potpisao imenom i prezimenom kao i nadimkom, onda nisam "izvesni" nego drug (gospodin, poštovani, prijatelj, poznanik, sugrađanin, sunarodnik...) i, drugo, nije jasno iz čega proizilazi da sam "očigledno isfrustrirana osoba", te kakve sve to ima veze sa time što "Vreme" čitate "više od dvadeset godina" (čitam i ja, pa šta?!).

Treće, i najvažnije, gospodine Đuroviću, nisam Vas nazvao lažovom (to ne znam,

ne poznajem Vas), nego sam napisao (a to znam) da ste slagali (pored ostalog i) "o spaljivanju svih sela pod četničkim uticajem u Katunskoj nahiji". Znači i Vi, gospodine Đuroviću, da to nije tačno, a zašto ste ipak napisali neistinu, odnosno slagali, e to ne znam! Uzgred, gospodine Đuroviću, nisam – mada mislim da je jasno, al' da ne bude da nije rečeno – pristalica diskursa "političke korektnosti", ja sam za ono narodsko (i "srpsko"): "Popu pop, a bobu bob!"

Dragomir Olujić Oluja

REFERENDUM O KRALJU

Neustavni prestolonaslednik, VREME 1169

Naravno da je država Srbija republika i da u kao takvoj ne postoji presto, kralj ili princ koji bi taj presto nasledio. To niko ne spori, ali je na neki način sporno kako je ta država Srbija postala republika i ko je to i sa kojim pravom odlučio.

Možda bi najpoštenije bilo, čisto zbog mira u kući, raspisati referendum o tom pitanju i time nakon pedesetak godina legalizovati status današnje Republike Srbije.

Ja lično nisam protiv toga što se ta država Srbija uključila u potpunosti u organizaciju i realizaciju prenošenja posmrtnih ostataka kraljevske porodice u Srbiju. Svaka čast. Pare, iako ih uglavnom nema u današnjoj Srbiji, ne treba da budu problem, to se desilo sad i više nikada. Da kažem da smo ljudski odradili svoje. Što se tiče minornih stvari kao Bus plus, i svega na šta je pisac komentara mislio, te minorne stvari su svakodnevice... to vam je dinar svaki dan, a kraljevska sahrana je 100 dinara danas i nikad više. A živjećemo mi i duže od sto!

Ljubomir Lalić

MLADI I MAŠINE

Mladi biraju budućnost, VREME 1169

U ovom članku nedostaje pasus sličan pasusu iz Dojče Velea "Eu bi da zaposli mlade" koji glasi:

"Predsedavajući Saveta Evropske unije Herman van Rompej uporno apeluje na šefove država i vlada zemalja EU. Brisel priželjkuje jedinstveno tržište rada na teritoriji Unije, pre svega u 'garanciji za posao, svim mladim ljudima. Ideja je da svako ko završi fakultet ili odgovarajuće školovanje, u roku od četiri meseca dobije mogućnost za praksu na odgovarajućem radnom mestu. Inicijativa nije nova. Uostalom, naišla je na veliko odobravanje, ali njeno realizovanje još nije zaživelo."

Šta vredi univerzalna i ustavna deklaracija "jemči se pravo na rad", ako se, istovremeno, nikome ne stavlja u dužnost da ga obezbedi. Ako je sadašnje ekonomsko uređenje zasnovano na slobodi preduzetništva i slobodi zapošljavanja mašina, automata, kompjutera i robota umesto ljudi, zašto bi poslodavci dali prednost i "garanciju za posao" svim mladim ljudima?

Dejan Popović

PROSTOR I ČAST

Pobedio sam autostigmu, VREME 1169

Zahvaljujemo vam što ste nam ustupili prostor vašeg lista i ukazali time veliku čast. Zajedno do pobeđe!

Udruženje "Duša"

ISPRAVKA

U prošlom broju "Vremena" rubrika "Navigator" bila je pogrešno naslovljena. Ispravan naslov glasi: "Laganje na zvezde". Redakcija se izvinjava autoru i čitaocima.

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurir]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd**, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME DVD). **Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt.** Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

IZ ISTORIJE OGLAŠAVANJA U BUDIMPEŠTI (LIČNI IZBOR)

ALEKSANDAR ZOGRAF.

KADA DOĐEM U BUDIMPEŠTU, UVEK POTRAŽIM NEŠTO OD MATERIJALA KOJI SVEDOČE O BOGATOJ TRADICIJI TAMOŠNJE PRIMENJENE UMETNOSTI. OSNOVANA JOŠ U 19. VEKU, MANUFAKTURA SLATKIŠA STÜHMER I DANAS POSTOJI; U MEĐURATNOM PERIODU POSEDOVALI SU RADNJE I U PARIZU I BEČU. DIZAJN STÜHMER AMBALAŽE I PROMOTIVNIH MATERIJALA PREVAZILAZI SVE ŠTO DANAS POSTOJI U TOJ OBLASTI KREACIJE.

JÓZSEF PÉCSI JE BIO FOTOGRAF KOJI JE DVADESETH GODINA KREIRAO OGLASE, POPUT OVOG ZA LIST AZ EST, U PRILIČNO SMELOM, AVANGARDNOM STILU.

REKLAMA ZA TATRA
DETERDŽENT ZA PRANJE,
IZ 1929. GODINE, NE
DELUJE MANJE AVANGAR-
DNO...

ODMAH NAKON
ZAVRŠETKA DRUGOG
SVETSKOG RATA, IZ
KOJEG JE BUDIMPEŠTA
IZAŠLA TEŠKO RAZ-
RUŠENA, POČELE SU
DA SE OBNAVLJAJU
RADNJE I LOKALI,
IZNAD KOJIH SU SE
PONEKAD UZDIZALE
UNIŠTENE ZGRADE,
KAO ŠTO SVEDOČI
PLAKAT S KRAJA
ČETREŠETIH
...

S OBZIROM DA SU NEKI OD UMETNIKA
ŠKOLOVANI U ZAHTEVNIM PREDRATNIM
ŠKOLAMA NASTAVILI DA KREIRAJU I U
SOCIJALISTIČKOM PERIODU, STAJNIH
OSTVARENJA JE BILO I U PORATNOM
VREMENU; DOBAR PRIMER JE PLAKAT
KOJI AGITUJE ZA IZLAZAK NA IZBORE.
INSPIRACIJA JE NAĐENA U MAĐARSKOJ
IZRECI DA ONOME KO SE SAM NE BUDE
TRUDIO, "PEČENI GOLUBOVI NEĆE PADATI
S NEBA".

Početak

Nikada neću napisati roman. Ali, ako bih ga ipak napisala, sasvim sigurno znam kako bi počinjao.

Prva scena biće nešto što sam jednom davno videla na Beogradskoj autobuskoj stanici i ostala zadivljena. Tamo je uvek senka i polumrak i svi poružne kako zakorače unutra. Dve čistačice hodale su duž odlaznog perona. Između sebe nosile su veliku kantu sa smećem, baš kao kad dvoje nose tešku putnu torbu, pa jedan uhvati jednu ručku, a drugi drugu. Išle su tako, korakom ljudi koji tačno znaju gde su krenuli, ka najbližem kontejneru, pretpostavljam. Mlađa, sva sitna i graciozna, nosila je uzane farmerke i majicu, a na glavi crvenu Levi's maramu ispod koje je provirivao konjski rep. Izgledala je kao neka dobro stilizovana domaćica iz reklame za novo sredstvo za čišćenje. Ionako krhka i nežna, činila se još nežnijom jer je na jednoj ruci, onoj kojom je nosila kantu, imala gumenu rukavicu. Da joj ne napravi žuljeve, ili da ne raskrvari neke koji su već tu. Možda se ne bi činila tako nežnom i slabašnom da druga, starija, nije bila sušta suprotnost: kru-

pna i jaka, kao od brega odvaljena, sa ručnim zglobovima deblijim od vrata svoje kolegice i sa onom kliše-frizuricom kao kod žena koje nemaju ni vremena ni volje da brinu o sebi. Na sebi je imala plavi radnički mantil i glomazne drvene klompe i – naravno da joj nisu trebale rukavice. Išle su tako, cimajući onu kantu, i o nečemu razgovarale. Izgledale su mi kao Istočna i Zapadna Nemačka, kao dva različita arhetipa čistačice, ako takav arhetip u našoj svesti uopšte postoji. Dva suprotna koncepta, koja spaja samo taj minimum zajedničkog u vidu kante prepune đubreta, kakvu, od kad je sveta i veka, vuku svi umorni čistači, bez obzira na kom mestu na planeti i na kom stupnju tehnološkog razvoja i visine životnog standarda da žive.

A onda se najednom ta slika potpunog nesklada pretvorila u savršeni sklad ostavivši me zapanjenu da se i dan-danas pitam šta me je u tome tako dirnulo. Kao po dogovoru, kao da im je propisano koliko koraka moraju da naprave pre nego što se zaustave, moje čistačice su stale i spustile kantu. Jed-

na je nešto rekla, druga joj je odgovorila, a onda su se istovremeno zvonko nasmejale, udahnule i savršeno sinhronizovanim pokretima, bez dogovora, čak i ne pogledavši se, ponovo podigle kantu i nastavile dalje.

Ne znam šta je posle bilo, nisam sačekala da se vrate sa putešestvija do kontejnera, jer mi je stigao autobus. Ali znam da sam kasnije, tokom celog svog dvoipolačasovnog putovanja, razmišljala kako su uspele to da izvedu: glatko i spontano, kao savršena plesna koreografija ili sinhrono plivanje. Čak, pomalo zastrašujuće, kao otvaranje Olimpijade u Pekingu. Sigurno je da nisu vežbale, ali ko zna koliko puta dnevno, svakog dana u nedelji, svake nedelje u mesecu, njih dve prelaze tih stotinak metara dolaznog perona glavne autobuske stanice. Da li su uopšte svesne da su u međuvremenu postale tako besprekorno sinhronizovane da celu stvar izvode bez reči i pogleda? Pomišljaju li, dok im puca kičma kad čiste đubre koje je neko drugi napravio, da imaju nešto o čemu gotovo svako na svetu mašta, o čemu možda i same maštaju, znaju li da imaju jedna drugu, da imaju nekoga sa kim dele teret i vuku ga zajedno, podjednako, uz dogovor i razumevanje bez ijedne reči?

Posle takve scene, može da se dogodi bilo šta. Zato će to biti početak mog romana, onog koji nikad neću početi. Ali, ako ga ipak počnem, možda ću ga i završiti. Ne zato što volim da završim započeto, jer baš i ne volim, nego zato što želim hepiend za moje čistačice.

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

foto: A. Anđić

THE **SPARKLING** EXPERIENCE

Hotel Park is located at the heart of the city, on the corner of the most beautiful Belgrade streets. Its attractive location and excellent position surrounded by greenery provides isolation from the city noise and offers the same key elements as the real park does - rest, relaxation and peace.

Renovated in 2012, Hotel Park proudly wears its three star by international standards and excellent quality of service of each of its segments. The special values of Hotel Park are its staff and high quality services that give guests a reason to come back and honestly recommend Hotel Park.

Hotel Park nalazi se u samom centru grada, na uglu najlepših beogradskih ulica. Svojom atraktivnom lokacijom i odličnom pozicijom, okružen zelenilom i izolovan od buke, omogućuje sve ono što nudi i pravi park – odmor, mir i relaksaciju.

Renoviran 2012, s ponosom ističe svoje tri zvezdice po internacionalnim standardima i odličan kvalitet svakog segmenta usluge. Posebnu dragocenost Hotela Park čini ljubazno osoblje i visok nivo servisa koji će gostima pružiti ugodan boravak i razlog da ponovo posete prestonicu Srbije.

Njegoseva 2, 11000 Belgrade, Phone: +381 11 3640-383
e-mail: reception@hotelparkbeograd.rs
www.hotelparkbeograd.rs

*Welcome to
the Brand New Park*

*Master***rata** NAGRADNA IGRA

LAKO PLAĆATE, JOŠ LAKŠE OSVAJATE!

GLAVNA NAGRADA RENAULT CLIO X 1

PUTOVANJE U PARIZ ZA DVOJE X 3, SAMSUNG LED TV X 5,
SAMSUNG GALAXY S4 X 11

 Societe Generale Srbija

Dovoljno je da samo jednom platite Masteratom na prodajnom mestu ili je koristite prilikom podizanja gotovine na bankomatima i u ekspoziturama u Srbiji u periodu **od 7. juna do 6. jula** i već ste u igri. Sa kreditnom karticom MASTERATA i dalje plaćajte na rate bez kamate*, bolje i lakše nego čekovima.

Što više plaćate MASTERATOM to su vam šanse za osvajanje neke od nagrada veće!

* Plaćanje na rate i bez provizije na transakcije na POS terminalima banke Societe Generale Srbija kod trgovaca sa kojima je zaključen ugovor o saradnji

JER IGRAMO U ISTOM TIMU

**SOCIETE GENERALE
SRBIJA**

Besplatan poziv na broj:

0800 34 34 35

www.masterata.rs

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec